

Erdélyi Protestáns Lap

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendőek, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

12 kor.
6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖK ÖN.

Pár szó a maga idejében.

(Felhívás lelkésztársaimhoz.)

Mint a beavatottabbak tudják: ide-oda kerek esztendeje annak, hogy szinte nap-nap után hangsúlyozom a magyar kálvinista papi kongresszus »elődázhatatlanságá-«t.

Az ebbeli munkásságom nyomán lezajlott események ép úgy, mint a napokban szétküldött meghívók egyaránt bizonyítják, hogy ez a meggyőződés ma már az egész kálvinista papságé.

Ennél fogva, úgy is, mint a felsőborsódi egyházmegye papsága által letett kongresszusi zászlónak a felvevője, úgy is mint az országos előkészítő bizottságnak egyik erdélyi tagja: hadd szóljak a maga idejében (amely már itt vagy) egy pár szót lelkésztársaimhoz.

E pár szó: „mindnyájunknak el kell menni!”

Miért?! Mert édes mindnyájunk szellemi és anyagi érdekeinek kidomborításáról és körülbástyázásáról van szó. Nemcsak. Hanem azért is, mert a XX. századdal együtt született ezer megoldatlan társadalmi probléma vár a megoldásra. E problémákat megoldja ugyan a »rohanó idő«, de jaj azoknak kik a megoldásban nem munkáltak közre. Jaj a magyar protestantizmusnak ha a »vörös« és a »fekete« internacionálé hullámainak nem tud sziklaszilárd ütközőpontja lenni a végre, hogy utat nyisson a békés haladás és reformálás tájéka felé. Jaj a magyar kálvinista református papságnak, ha akár alulról, akár felülről várja a külső gálvánizálást s nem kebléből szakad fel a tűzszlop világossága, mely bevilágítja a kétes jövőt!

»Mindnyájunknak el kell menni« hát, mert nem csak a magunk, hanem a haza s az egész emberiség szent érdeke hív a szeptember 18-iki kongresszusra.

Jelentkezzék hát minden paptársam, hogy idejében megérkezzék a kedvezményes jegy.

Azonban ami kongresszusunk nemcsak utazás lesz. Nem is tüntetés. Hanem az *együttes* nagy munkának kezdete. Első szem az önmagunk, a haza és az emberiség jobb jövődjéért vívandó harcaink láncolatának sorozatában.

Sok a munka. Sok az aratni való gabona. Az arató azonban kevés. De csak addig: míg — a vett talentumok mértéke szerint — munkára buzdulunk. Azután: nem. Hisz valóban annyi az őserő ami lelkeinkben, hogy ha valamennyi erő megáll és hat a maga helyén emberül: — Isten után — egy egész új világot alkotunk. Fel a szent munkára! Isten nevében: *kezdjük el!* Elég soká vártunk!

Imé: itt az alkalom. Egyesületünknek épen az a célja, hogy minden erőt, minden embert a maga helyére állítson. Egy szép köztársaság lesz az, hol nem a korteskedés, nem az alatt, vagy fent valók személye dönt. Hanem: a jellem, a tehetség, a munka,

a lelkesedés. Azok lesznek vezéreink, kiket a cél elérése irányában kifejezett ténykedés: önként eme fölénk. A kikben: mi is futunk; mi is fáradunk; mi magunk is vezetünk; mi magunk is győzünk. A munka mezeje széles. Egy ember ki se mérheti azt. Meg se próbálom hát. De tudom, hogy minden hivatásos papnak van egy-egy eszménye, mit megtestesítve még nem lát.

Kérném hát ez eszméket egy pár sorban tudtomra adni. Ez záloga lenne annak, hogy ki és milyen irányban szándékozik a munkában részt venni. Nekem pedig kötelesség arra, hogy a bizottság előtt ezeknek neveivel, terveivel, eszméivel beszámoljak.

Munkára fel! »Mindnyájunknak el kell menni«.
Etéd, 1907. július hó.

Csia Kálmán,
ref. esperes.

A magyarfenesi ügyben.

I.

Nagytisztelétű Szerkesztő Úr!

Az »Erdélyi Protestáns Lap« idei 29. számában »a m.-fenesi papi állás« címmel egy kis, nem mondom, nem jóakarátú, de a valóságnak meg nem felelő közlemény jelent meg, mindenáron sürgetve a lelkészi állásnak rendes lelkéssel való betöltését.

Az igazság érdekében kénytelen vagyok erre a közleményre egy rövid észrevételt tenni.

Sebestyén Ferenc néhai m.-fenesi lelkész 48 évi becsületessé szolgálata után f. évi május 31-én halt meg. Ez időtől kezdve f. év okt. 30-ig minden jövedelem, mint hagyaték az özvegyet illeti. Ekkor beáll a kegyeleti év, amely idő alatt, 1907. év Szt.-Mihály napjától a teljes félfizetés az özvegyet illeti 1908. Szt.-György napjáig. 1908. év Szt.-György napjától 1909. Szt.-György napjáig eső egy évre ismét egy teljes félfizetés illeti az özvegyet. Az állomás rendes lelkéssel való betöltése tehát csak 1908. Szt.-György napjára volna lehetséges, de ekkor is, a megválasztandó új lelkész a hívek által adott fizetésnek egy évig csak felét élvezné. Ezt a m.-fenesi hívek igen jól tudják, hiszen magam személyesen magyaráztam meg, bizonytal tudta a közlemény írója is. A törvény értelmében a hagyatéki idő alatt, tehát ez esetben 1907. okt. 30-ig, az özvegynek kell gondoskodni az istentisztelet végeztetéséről, miután azonban ő nem gondoskodott, gondoskodtam én s minden Vasárnapra egy-egy lelkészt rendeltem be szolgálattételre, a hétköznapi szolgálatokra nézve pedig az özvegy terhére az énekvezérrel alkudtam meg. Az egyház adminisztrációját pedig Tamó Gyula t. szt.-lászlói lelkészre bízam, ki nagy pontossággal viseli ezt a tisztet s ha még megemlítem, hogy a lelkész halála

óta július 1-ig segédlelkész is volt az egyházban, nem tudom megérteni a közlemény írójának nagyon is sötétszínű feljajdulását. Tudomásom és a bevett jelentések szerint imminens veszély nincs az egyházban s nem is hiszem, hogy legyen, természetesen hogy az állomás rendes betöltése a törvényszabta idő előtt nem lehetséges, de ha az egyház megembereli magát s az özvegyet kielégíti, az állomás minden percben betölthető, csakhogy erre az egyház nem hajlandó vállalkozni.

Még csak annyit jegyzek meg, hogy magam részéről megtettem a lépéseket, hogy ha lehetséges az özvegy vétessék fel az orsz. gyámintézetbe már a f. év okt. havától s ha ez sikerül úgy az állomást azonnal köröztetem.

Deési Gyula,
esperes.

II.

Nagytisztelétű Szerkesztő Úr!

Soraim kapcsán, mellyel igazolni kívántam a m.-fenesi egyh.-község ref. papi állása betöltésének sürgösségét Rész János róm. kath. hitoktató úr, egy tényleg nem valami szelid kifejezésem által sértve érezte magát. »Vad fanatizmus«-át említettem, amelyért ő feljajdul s hivatkozik arra, hogy eddigi működésében, mint hitoktató, mindenütt békeességben, sőt barátságban volt a ref. papokkal, igazgatókkal, egy helyet kivéve, s ott sem rajta mult, hanem talán az igazgatón vagy a történelem tanárán. Nem tudom, melyik iskoláról van szó s az iskolák belső adminisztrációját nem ismerem, de amit én írtam a Rész tisztelendő úr fanatizmusáról — amint a Szerkesztő úr is jelzi — azért helyt állok. Vegyes házasságban élő ember vagyok, több róm. kath. leány-gyermek apja. Két leánykám jár kolozsvári állami iskolába, kik a Rész tisztelendő úr hitoktatásában részesültek. Itéletemet a gyermekeimen tett tapasztalatokra alapítottam. Községünkben nincs más, csak református magyar templom. Oda szoktunk járni feleségemmel és gyermekeimmel. Egyszer csak leányaim huzódozni kezdtek a templomba jöveteltől, sőt anyjukkal is vitát kezdtek ennek helyessége felől. Tudomást szerezvén a dologról, oka után kutattam s kitűnt, hogy Rész tisztelendő úr arra a bölcsességre oktatta őket, hogy *kath. embernek csak kíváncsiságból szabad református templomba menni*, de azért nem hogy imádkozzék és istentiszteleten vegyen részt. (Erkölcstan. Összeállította: Rész János hitoktató. 1906. Kézirat gyanánt. 111 kérdés.)

Tovább kutatván e nemes oktatás szellemében, láttam, hogy egyháztörténelmi tankönyvükben (A kath. egyház történelme. A tanuló ifjúság használatára írta és főpásztori kegyes engedéllyel kiadta dr. Szentgyörgyi Jordán Károly apátplébános. Tizenhatodik kiadás. Budapest 1904.) a reformáció keletkezése okául egyedül azt mondják, hogy a világiak »az elfoglalt püspöki jószágokat állandóan birhassák«; elterjedése okául, hogy »mindenben kedvezett az ember rossz hajlamainak« 113. l.; a bünbocsátó cédula áru-lást »kegyes adományok gyűjtése«-nek nevezi; Luther-ról azt mondja, hogy »botrányos életmódot folytatott«, hogy bevallotta, miszerint »maga sem hiszi, amit tanít«, hogy ezt írja: »csalásainkat, hazugságainkat, vétségeinket később könnyen jóvá tehetjük«; hogy Zwingli »kicsapongó és erkölcstelen életet élt«; Kálvinról, hogy »halálos ágyán megátkozta önmagát s átkozta az egész dolgot, amelyet kezdett«. Az ultramontán történetírás ezen vad hazugságainak ártatlan gyermekek lelkébe csepegtetése nem felekezeti »vad fanatizmus«?

De tovább: e könyv 108. lapján a következők találatnak: »A protestánsok azon ürügy alatt, hogy jogukat a katolikusok sértegetik, többször fegyveres lázadást indítottak a királyi ház ellen. Bocskay, Beth-

len, Tököly és a Rákóczyak vezérlete alatt, kiket a trónvágy kábított el, iszonyú üldözést támasztottak a katolikusok ellen«. Ezt a magyar nemzet történetét meghamisító, történelmünk ellen hitvány merényletet tartalmazó passust, lehet szó nélkül hagyni? Hát nem »vad fanatizmus« ez? És Rész úr ezt nemcsak, hogy így tanítja, hanem minden iskolai törvény ellenére használt litografált jegyzeteiben még vadabban tullozza. Hát ez hitoktatás?

Nem tudom miféle casusa volt Rész tisztelendő úrnak annál az általa említett egy iskolánál; de azon igenis csudálkozom, hogy ha ő ilyen szellemben tanítja az egyháztörténelmet, hogyan tűrik meg egyáltalán Magyarország bármely iskolájában?

Ezek után mindenki beláthatja, hogy miért sürgetjük a m.-fenesi ref. papi állás sürgős betöltését. Egy ilyen ember működése ott nemcsak felekezeti, de nemzeti romlást is jelent a magyarságnak. Ez meggyőződésünk, amelyért helyt állunk. Személye, egyénisége lehet bármily tiszteletreméltó — ami ellen nem is szoltunk —, de működése ily szellemben, határozottan káros. Ezt tapasztaltam — fájdalom — saját gyermekeimen.

Református apa.

III.

A magyarfenesi ügy tárgyalását ezzel most lapunkban bezárjuk. Eleget tettünk kötelességünknek, midőn a hivatalos uton kívül is, helyet adtunk a felszólalásnak s az érdekeltek figyelmét a dologra hirlapilag is felhívtuk. A ntű Esperes úr felvilágosító-soraiból magunk is látjuk, hogy ott bizony a kegyévi törvényes gyakorlatunk folytán olyan súlyos a helyzet, hogy majdnem *kerek 2 esztendeig* nem lehetne rendes papot beállítani, ha más módon nem lehetne a dologon segíteni. De jóakarattal, azt hisszük lehet. A dolog egyik ágát, mint látjuk, az esperes úr ismert körülmények között bölcsessége már is megpróbálta és semmi okunk sincs kételkedni annak sikerében, miután az orsz. ref. papi özvegy-árva gyámintézet a Királyhágon-tuli gyülekezetekben szokásos eljárást az özvegyi ellátást illetőleg nem tagadhatja meg nálunk sem. A fenmaradó nehézséget eloszlathatja a magyarfenesi hívek és egyházkerület közös áldozatkészsége. Ha az özvegy jogos illetményének idő előtti — s így természetesen legalább az időközi kamattal kevesebb-összegben való kifizetésére a gyülekezet meghozza a maga rendkívüli áldozatát — melynek ellenértékét megkapja abban, hogy hamarabb lesz új rendes és állandó papja —: bizonyára a kerület sem zárkozik el a rendkívüli segélyezéstől. S ezzel a dolgot kielégítően meg lehet oldani. A szives felszólalót kérjük is, hogy sziveskedjék buzgalmát a gyülekezetnél is érvényesíteni ebben az irányban, amelynek áldozatkészsége — mint szomorúan halljuk — a törvényes kötelességek teljesítésében is kívánni valót hagy fenn.

Hanem a »Református apa« levele most más felé irányítja figyelmünket. A levél idézetei megdöbbenéssel töltötték el. És pedig nagyobb dolog miatt, mint a Rész tisztelendő úr személye, amely ellen, mint tudósítónknak, nekünk sincs semmi kifogásunk. Megdöbentett a róm. kath. oktatás szelleme és itt nemis annyira a hitoktatásra, mint inkább a történelemre gondolunk. A hitoktatásban már megszoktuk felekezeti exkluzivitásukat s az ultramontán szellem érvényesülését. De ez a szellem bomlasztja úgy látszik nemzeti történelmünk helyes felfogásának szellemét is. Nemzeti szabadságharcaink ime úgy vannak feltüntetve, mint »a királyi ház elleni fegyveres lázadások«. Bocskay, Bethlen, a Rákócziak trónvágyó fegyveres lázadók a királyi ház ellen! Meg áll az eszünk! És az ezt tanító tankönyvet »főpásztori kegyes engedéllyel« nyomtatják és a magyar római kath. egyház védelme alatt tanítják! Irtózatoss! És ezt a kath. oktatási szellemet nevezte-

gróf Apponyi Albert, Magyarország közoktatásügyi minisztere ismételen »haszafiasnak«? Az ily szellemben tanító iskolák számára biztosított busás állami támogatást — és pedig minden ellenmondás nélkül?! Hát ha eljárhatott az állam az oláhok »Egyháztörténelme« ellen és kitilthatta az iskolákból, nem kellene-e ez és az ilyen róm. kath. tankönyvek ellen is eljárni és kitiltani? Hát ez haszafias szellem? S az ilyen szellemű hitoktatókat a magyar állam fizeti, sőt ezek kezdenek ellenőrzést gyakorolni, feljelentéseket tenni az állami iskolák nem ily szellemű történet-tanárai ellen? Hová jutunk így, ha ifjuságunk haszafias lelkülete, akár a hitoktatás címén is, így mérgeztetik meg? Lám a politikában a mai horvát állapotokért az évtizedeken keresztül helytelenül tanított horvát közjogi előadásokat teszik felelőssé. Nem gondolják, hogy az ilyen szellemű kath. hitoktatás is megtermi a maga gyümölcsét?

Ezennel felszólítjuk azokat a prot. hivatalosokat, akiknek módjukban áll — s úgy tartjuk, hogy kötelességük is — megfelelő helyen és módon örködni az ország nemzeti közoktatásügye felett, hogy a felügyeletre kötelezett miniszter figyelmét erre az esetre s az ilyen jelenségekre hívják fel nyilvánosan, hogy az ilyen kegyesen engedélyező »főpásztor« kutattassék ki, állíttassék a nemzet ítélőszéke elébe s az ily méltányozó könyv az összes iskolákból tiltassék ki. A nagy nemzeti kormánytól ez a legkevesebb amit megkövetelhet minden magyar ember — felekezeti különbség nélkül.

Számon tartjuk!

Szerk.

Egyházmegyei közgyűlések.

I.

Orbai egyházmegyei közgyűlés.

Az orbai evang. reform. egyházmegye az 1904. évi zsinati törvények kihirdetése tárgyában és ezen új egyházi törvények szerint való szervezkedés céljából folyó hó 13-án tartotta meg rendkívüli közgyűlését Kovásznán a ref. lelkészi irodában közszeretben álló öreg esperese: ntű Péter Károly aa elnökléte alatt.

Közgyűlés mindenek felett a kegyeletes megemlékezésnek oltárán áldozott, midőn az időközben elhunyt kiválóan lelkes, derék főgondnok: néhai Z. Séra Lajos aa emlékéért jegyzőkönyvében megörökíteni és a gyászoló családhoz részvétiratot küldeni határozta el. Hasonlóképen határozott idb. Imreh Sámuel papolci képviselő és egyházmegyei tanácsos fölött is, ki alig pár napja költözött el tragikus halállal, s hagyott számbavehetően jelentékeny úrt maga után egyházi és iskolai életünkben. Ezután az új zsinati törvények kihirdetése és az ahhoz való alkalmazkodás következett, melynek végeztével a választások megejtésére hívta fel elnöklő Esperes aa a közgyűlést. Miként az már régi szokás nálunk: a választások ezuttal is a legszebb egyetértésben folytak le, amennyiben egyhangulag történt, közfelkiáltás útján megválasztottak:

főgondnoknak: dr. Bartha Imre eddigi algondnok, ki alig pár évi gondnokoskodása alatt, az egész egyházmegye osztatlan szeretetét méltán kiérdemelte; algondnoknak: Deák Imre általános szeretetnek örvendő nagybirtokos és állami tisztviselő.

Az új törvények értelmében az eddigi két fő- és két algondnok helyett csak egy-egy lévén választható, még ott is, hol a gondnoki kar teljes, a két ifjabb, mint egyházkerületi képviselő, egyházmegyei tanácsos és tanácsbíró szerepelvén, ily minőségben választott meg egyházkerületi világi képviselőnek: telekessi Ebergényi Gyula kovásznai gyógyszerész aa, kinek már

ősei buzgó, egyházas érzületök és áldozatkészségük által örökítették meg ref. anyaszentegyházunkban nevéket s ki maga is már több ízben mutatta ki ékes cselekedetekben vallása, egyháza iránt való szeretetét.

Egyházi részről — szintén egyhangulag — Ignác László kovásznai ref. pap választott meg kerületi képviselőül, mintegy elismeréseül egyházmegyénkben kifejtett 10 évi közszolgálatáért. Gyámintézeti pénztáros Bajkó György barátosi lelkész aa, gyámintézeti és nyugdíjbizottsági tagok lettek: dr. Bartha Imre és Kiss Vilmos világi, Földes György és Ignác László egyházi részről, szintén közfelkiáltással.

Még a tanító képviselőkre elrendelt lajstromos szavazás tartatott meg, melyen beadatott: 16 szavazat. Ebből Hegedüs Zsigmond nagyenyedi tanítóképzőintézeti tanár és Makkai Dániel szászvárosi kántortanító 16—16 szavazatot, Nagy Benedek dési kántortanító és Kovács János kolozsvári tanító 15—15 szavazatot, Ferencz Károly 2 szavazatot kaptak. Mint a barátosi egyházköztség újonnan beküldött világi képviselőjét: Szonda Laczi bácsit üdvözlöttük még nagy örömmel, mint új közgyűlési tagot, s azután érdekekben megöszült öreg Esperesünk általános éljenzés között a közgyűlést bezárta.

Adja a gondviselő Isten, hogy az új törvények és az azokhoz való alkalmazkodás, átalakulás teremje meg a várva-várt sikert s az egyházmegyék több befolyásra, nagyobb hatáskörre tevén szert, hozzanak új életpezdülést az elernyedteknek látszó periferiákra és ezáltal támadjon újra a hitélet, támadjon fel lethargiájából az egyházi értekezlet!

Az újonnan választott atyafiaknak szeretettel kívánja: ad multos annos!

Referens.

II.

A széki ref. egyházmegye közgyűlése.

Folyó év július hó 16-án délelőtt tartotta meg a széki ref. egyházmegye, az új törvények kihirdetése és életbeléptetése végett összehívott rendkívüli közgyűlését. Jelenvolt az egyházmegyének nagy buzgó, ságú, általán tisztelt főgondnoka gróf Wass Béla Schilling Ottó algondnok, s a papi kar csaknem teljes számban.

Esperes buzgó imája, s a közgyűlés megalakulása után Falka Károly bacai, Balogh Árpád szászújosi, Szabó István szászmatéi új lelkészek, a közgyűlés jókivánatának tolmácsolásával az egyházmegyébe kebeleztettek. Majd nagyságos Gaál Gyula főgondnok lemondó levele olvastatott fel, melyben sokszoros elfogalltatására hivatkozva lemondásának elfogadását kérte. Közgyűlésünk sajnálattal bár de a változhatatlanba megnyugodva a lemondást elfogadta s az ekként megüresedett egyik főgondnoki állás betöltését a legközelebbi rendes közgyűlésre tűzte ki.

Ezek után történt az új törvényeknek s a legutóbbi kerületi közgyűlés vonatkozó határozatainak ünnepélyes kihirdetése, azon határozattal, hogy az új törvények minden egyház prasbyteriumában is kihirdetendők e hó folyamán. Aug. 1-től kezdve pedig alkalmazandók. Az igazgató tanács leíratai alapján fölterjesztendő javaslatokban nagy egyértelműséggel állapodott meg a közgyűlés szinte változatlanul fogadván el az előadók jegyzőkönyvi javaslatát, nevezetesen:

Javasolja egyházmegyénk annak kimondását, hogy minden néven nevezendő egyház és iskolai ügy, a bíróságiak kivételével, egyházmegyei közgyűlés elibe tartozik, a halasztást nem tűrő s a folyó ügyek azonban egyházmegyei tanácsból láttassanak el, melyre az érdekelt egyház lelkésze s gondnoka vagy képviselője meghivandók. A tanács intézkedései a legközelebbi közgyűlésnek jóváhagyó tudomásvétel végett bejelentendők.

Az egyházmegyei tanácsosok és tanácsbírák szá-

XVIII. Az Értesítő a jövő iskolai évre szóló részletes Tájékoztatóval végződik, melyben a múlt évihez viszonyítva változás az, hogy az internátusi lakásdíjak *tetemesen* fel vannak emelve, lévén a *rendes díj 40 korona helyett 90 korona*. Ezt a nagyfokú emelkedést még a megdrágult életviszonyok sem indokolják eléggé. Feltűnő még, hogy a Tájékoztató szerint nem részesülhet senki teljesen az ingyen lakás kedvezményében. Jelezhetné e Tájékoztató azt is, hogy mely napon lesz az iskolai év megnyitása.

Obiectivus.

ISKOLA.

Tudnivalók a zilahi Wesselényi-kollégiumba való felvételre nézve az 1907—8. iskolai évre.

A pótló-, magán- és fölvételi vizsgálatok aug. hó 30.—31., a javítóvizsgálatok szeptemberben 1—4. napján lesznek. Ez utóbbiak minden napnak a délelőtti.

Pótlóvizsgálat engedélyezéséért az illető tanulóknak hatóságilag megerősített bizonyítvány mellékiésével kell folyamodniok a tanárkarhoz augusztus 1-ig.

Javító vizsgálat engedélyezéséért nem kell folyamodni egy elégtelennel, csak kettővel. Ez utóbbi esetben a folyamodványok «Az erdélyi református egyházkerület méltóságos Igazgató-Tanácsához — 'Koloszvárra» címzendők, de a főgimnázium igazgatójához nyújtandók be (Zilahon) az időszakos értesítővel felszerelve augusztus hó 1-ig. Figyelmeztetem az érdekelteket, hogy az Igazgató-Tanács csak azoknak enged meg a javítóvizsgálatot, akik kérésük támogatására fontos okokat tudnak felhozni.

Fölvételi vizsgálat engedélyezéséért aug. 29-dikéig kell az igazgatónál jelentkezni.

A tanulók szabályszerű fölvétele és beírása szeptember 1—5. napjain történik, még pedig amennyiben az újonan jövő és osztályismétlő tanulók közül első sorban a református vallásúak vétetnek föl s csak azután a más felekezetűek, a következő renddel:

szeptember hó 1. napján *az I. osztályba lépő reformátusok*;

szeptember hó 2. napján — amennyiben a törvényes létszám keretén belül számukra hely marad — a más felekezetűek s ezek között is első sorban a helybeli illetőségűek; ugyanezen napon vétetnek föl a többi osztályba is az újonan jövők, tekintet nélkül vallásukra;

szeptember 3—5. napjain történik az intézet eddigi tanulóinak beírása és pedig az év végén nyert időszakos értesítő okvetetlenül való bemutatása mellett, kivéve azt az esetet, ha a tanuló valamely folyamodványa mellékletéül már előzőleg beadta volna azt.

Az iskolai év ünnepélyes megnyitása szeptember hó 5-dikén d. e. 11. órakor lesz. A tanítás 6-dikán reggel kezdődik.

Az I. osztályba csak oly növendékek vétetnek föl, kik 9-dik életévüket betöltötték, de a 12-diket meg nem haladták és iskolai bizonyítvánnyal, vagy szükség esetén felvételi vizsgálaton igazolják, hogy van oly mérvű képzettségük, minőt az elemi iskola négy évi tanfolyamában kellett megszerezniök; akik pedig 12-ik évüket túlhaladták, azoknak felvételét rendkívüli esetekben csak a tanári szék engedélyezheti. A felvételkor a tanuló születési és himlőoltási, 12 éves korán túl újraoltási bizonyítványt tartozik felmutatni.

Idegen nyelven kiállított okmányokat (kivéve a latin nyelvű keresztleveleket) nem fogadunk el, az ilyenek mellett közjegyzőileg hitelesített fordításokat kérünk.

Minden új tanuló a felvételre személyesen és rendszerint atyja vagy gyámja, illetőleg azok valamely

külön megbízottja kíséretében tartozik az igazgatóságnál jelentkezni.

Hogy az V. osztályba lépő tanulók a görög nyelvi, avagy a görög pótló irányt választja-e, annak kijelentése a beírás alkalmával a szülők, illetőleg törvényes gyámok által teendő szóbeli, távollétük esetén általuk kiállítandó írásbeli nyilatkozat útján történik.

Beíratáskor kivétel nélkül minden tanuló fizet: fölvételi díjban 4 koronát, ifjúsági könyvtárra 1 koronát, a tanári országos nyugdíj- és gyámintézet javára 6 koronát, értesítőre 1 koronát, bútorzatra 4 koronát. E díjak fizetése alól fölmentésnek helye nincs. Tandij egész évre — osztálykülönbség nélkül — református tanulóktól 40, más felekezetűektől 50 korona. Hatósági szegénységi bizonyítvány alapján s írásos folyamodásra a szegénysorsú «jó» tanulók egészben vagy részben tandijelengedésre számíthatnak; de sem tandijelengedést, sem más jótéteményt nem nyerhet a gimnázium oly tanulója, aki ismétlő, kinek magaviselete jegye a jónál gyengébb, vagy csak javító-vizsgálatot haladt feljebb. Az ilyennek folyamodás el sem fogadtatik. A tandijmentességet kérő folyamodások csak a beíratáskor fogadtatnak el.

A szegénytanulók segélyalapjából mintegy 40—50 tanulót láthatunk el részben tankönyvekkel, esetleg társzerekkel is. Az erre vonatkozó írásos, külön folyamodványok a beíratáskor nyújtandók be az igazgatóhoz, határozottan megjelölve a szükségletet, melynek fedezését folyamodó a szegénytanulók alapjából megnyerni óhajtja.

Internátusunkba és konviktusunkba 100—110 tanulót veszünk fel. Akik az internátusba felvétetnek, azok, ha csak az ellenkezőre fontos ok nincsen, a konviktusnak is kötelezett tagjai. Az internátusba és konviktusba való fölvételért írásban kell folyamodni az igazgatósághoz augusztus 15-dikéig és okvetlenül előre beküldeni a konviktusi beírásért 4, az internátusba beírásért 8 koronát, mely összeget a befizetők abban az esetben, ha a fiú fölvehető nem volna, visszakapnak.

Díjak a konviktusban: egész díj 210 korona. De van $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{2}$ és $\frac{3}{4}$ kedvezményes, sőt ingyenes hely is.

Ingyenes és kedvezményes helyeket, különös tekintet érdemlő eseteken kívül csak jó magaviseletű és legalább jó előmenetelű tanulók nyerhetnek el.

Akár ingyenes, akár kedvezményes helyért folyamodók tartoznak kijelenteni, hogy kérelmük nem teljesítése esetén fizetés mellett is belépnek-e a konviktusba és internátusba, vagy nem.

Azok a vidéki tanulók, akik a «szilagyvármegyei millenniumi», «Rédiger Eszter», «Balogh Pál», «Bydeskúty Helena», esetleg a «Zilahi Kisdédvédő-Egylet» alapítványából ösztöndíjat nyertek, az internátusnak és konviktusnak kötelezett tagjai s amennyiben ezen ösztöndíjuk nem lenne elég konviktusi és internátusi díjak fedezésére, a különbözetet fedezni tartoznak.

Az internátusban, hol a felügyeletet 2—3 tanár gyakorolja, a fölveendő tanulók lakást, fűtést, világítást kapnak. Díjak: egész évre 58 korona, illetőleg 48 korona; amazért felső, emezért alsó (karikás) ágyat kap a tanuló.

A bennlakók kötelesek a szünidőkre hazamenni. Ingyenes helyekre jó magaviseletű és legalább jó előmenetelű tanulók folyamodhatnak. 8 koronát azonban még az ingyenesek is tartoznak fizetni. A konviktusi és internátusi kedvezmény nem okvetlenül kapcsolatos.

Minden internátusi tagnak kell hoznia egy párnát, paplant, legalább 2 rendbeli ágyhúzatot, 4 inget, 4 lábravalót, 2 törülközőt, 2 hálóinget, 4 pár harisnyát vagy kapcát. Ágytakarót, széket, szekrényt s mosdótálat, valamint szalmazsákot az intézet ad. Ládák a lakoszobákban nem tarthatók.

Az internátusba a tanulók beköltözhetnek szeptember hó elsejétől kezdve; a konviktus szeptember 5-dikén, az iskolai év megnyitása napján nyílik meg.

Iskolai díjak.

	I. félévre.	II. félévre.
I. Egész tandíjat fizető református	36 kor.	20 kor.
Egész tandíjat fizető más vallású	41	25
Fél tandíjat fizető református	26	10
» » más vallású	29	12
Tandíjmentes	16 »	—

Ezek a díjak az igazgatóságnál fizetendők: az I. félévi a beiratáskor, a II. félévi legkésőbb február hóban.

Az előre befizetett 8 K-án kívül:

	I. részlet.	II. részlet.	III. részlet.
II. Felső ágyas díja	20.— K	15.— K	15.— K
Alsó » »	15.— »	12·50	12·50
Ingyenes	— »	— »	— »

Ezek a díjak Nagy Sándor internátusi vezető tanárnak fizetendők, még pedig: az I. részlet a beiratáskor, a 2. részlet a karácsonyi, a 3. részlet a húsvéti szünetet követő első napon.

Az előre befizetett 4 K-án kívül.

	I. részlet	II. részlet	III. részlet.
III. Egész díjat fizető..	110 kor.	50 kor.	50 kor.
¹ / ₄ kedvezményes	70 »	40 »	40 »
¹ / ₂ »	50	25	25
³ / ₄ »	26	12	12
Ingyenes	— »	— »	— »

Ezek a díjak Bécser János konviktusi vezető tanárnak fizetendők, még pedig: az 1. részlet a beiratáskor, a 2. részlet a karácsonyi, a 3. részlet a húsvéti szünetet követő első napon.

Befizetett díjak nem adatnak vissza.

A konviktusi vezető tanár méltánylást érdemlő esetekben megengedheti, hogy a díjak kisebb részletekben, pl. havonként fizetessenek.

Kérem a szülőket, gyámokat hogyha a díjakat postai útványon küldik, 4 fillér kézbesítési díjat is küldjenek s külön-külön az illető tanárok nevére címezzék.

A segélyt megnyerők névsorát legkésőbb aug. 23-dikáig közzéteszem a Szilágyban és a többi vármegyei újságokban. Az internátusba folyamodók külön is értesíttetnek.

A kérések egyszerűen az időszaki értesítő hátán sorolandók fel (külön kérvény nem kell). Új tanuló azonban annyi külön kérvényt tartozik beadna, ahányféle jótéteményért, vagy ahányféle ügyben folyamodik.

Az igazgató.

IRODALOM.

E rovatban minden munkát megemlítnék, ami szerkesztőségünkbe elküldetik, de hosszabb, bírálatos ismertetésre nézve a szerkesztőség fentartja saját elhatározását.

Böhm Károly axiológiája.

(Az ember és világa. Philosophiai kutatások. III. rész: Axiologia vagy értékktan. Kolozsvár, 1906. Stein J. bizománya. Ára 6 K.)

(Folytatás.)

S így a közvetlenül felmerülő kérdés ez: minő valóság érdemli meg az abszolút értékes kítüntető jelzőjét?

A felelet megértése céljából, melyben Böhm, koncepciójának legsajátosabb, legeredetibb gondolatával az egész axiologia gyökerét világosítja meg, meg kell jelenítenünk az ontol. kutatás eredményét. Az Ént ta-

láltuk teremtő hatalmával a maga világa központjában; tőle nyeri pusztá létét is, értelmét is a mi világunk; a mi számunkra van, az az Én alkotása, körülte kering s feléje fordul, hogy fényt, értelmet nyerjen az a kicsi darabja, mégis mindenünk, az öntudatosan utánképzett valóságnak, amivel meghódítunk magunknak egy talpalattnyit a sötétség és homály végtelen körülfogó országából. Az egyetlen közvetlen bizonyosság, melytől nyeri a magát minden egyéb, ingyen, mert az ő bizonyosságából él; ő az egyetlen, aki tud minden alkotásáról, mert tud saját magáról.

Az Én ezen páratlanságából fakad már most az ő nemessége: forrása minden értéknek, az emberileg elképzelhető abszolút értékes. Ezen mély jelentőség átélése a gyökere Böhm mély értelmű tételének: *nincs más nemes, csak a szellem és az ő rokonsága* s az abszolút érték logikai előzményeinek tisztázása alapján megszabadítja e gondolatot attól a salaktól, melyet Schuppe tévedése hagyott a (különben minden etikust megelőzve hirdetett) mély tételén, midőn az öntudatos szellemet is az élvezettel akarta mérni. Mi tudjuk, hogy az élv egyetemes indexe az értéknek; de az öntudat nem élvezetessége, hanem *nemessége* miatt értékes, s ez a nemesség sugárzik át az élven is és kölcsönzi neki is értékét. Azért nem is az élvezetességgel mérjük az öntudatos szellem értékét, hanem azzal, ami lényegéhez tartozik: a salaktalansággal, tisztasággal, s annál értékesebbnek ítéljük az Én funkcióit, s ezek vetületeit, a konkrét valóságokat s a tásas fonatokat, minél teljesebben valósul meg bennük az Én tiszta szellemisége: s az Én lényegét legtisztábban megvalósító vetületet mondjuk a legértékesebbnek.

5. Szükséges határozottan szemünk előtt tartani ezt a két elemet, miknek tisztázását köszönjük e fejtegetésnek: hogy a legnemesebbnek, az abszolút értéknek fogalma axiológiai alap az értékelés számára, s hogy az abs. értékkel való mérése a dolgoknak nem túlzott és kivételes becslési álláspont, hanem szükségszerű fejlemény a szellem evolúciójában. S hogy tényleg érvényesül (pillanatokra, ötletszerűen, az alsóbb értékelési fokokon, öntudatos elv gyanánt az erkölcsi reformátorokban s az ész legmagasabb tömörségi fokán): ez a tény szolgál ratio cognoscendi gyanánt az axiológiai kutatás számára, mely az értékelés *tényleges* alakjainak hí megállapításával gyűjti az anyagot annak tisztázására, hogy mi az érték fogalma. A lélektani lefolyás s a tényleges értékelési módok ismerete arra a magaslatra emelt, honnan erre a kérdésre lehet már feleletet keresni, s csak azután lehet az értékelési módok, másfelől az értékfajok természetét deduktíve megállapítani.

Hogy az értéknek a tárgyban obj. vonás gyanánt kell megítennie, azt az előzők alapján csak azért kell most külön is kiemelni, hogy rájussunk ebből annak a tévedésnek gyökerére, mely az osztrák iskolában (Menger, Wieser) abból eredt, hogy az értéknek csak subjektív aspektusát vették figyelembe. E szerint a tárgynak csak mi adjuk az értéket, az egyéni viszonytól eltekintve, nincs a tárgynak értéke. Ebből következett, hogy e felfogás számára minden érték viszonylagos érték lévén, a legfőbbnek a hasznosságot kellett tartania, továbbá, hogy az értéket a kívánság szabja meg, minél fogva a sürgetőség az érték legfőbb mértéke. Kétségtelen, hogy az értéket nekünk kell megérezni és felfogni; ez az érték alanyiségének értelme. De már az a tény, hogy az értékesség *felismerésére* a tárgy felhív s kényszerít, éppen úgy, mint akármelyik más objektív tulajdonságának konstataciójára: arra figyelmeztet, hogy az értéket nem egyéni viszony adja, éppen csak felismeri s elismeri az öntudat az egyéni viszonyban, Ez az érték objektív voltának, tárgyasságának értelme.

S most itt állunk az utolsó, legmélyebb kérdés

előtt, melyet a Böhm álláspontján egyáltalában fel lehet állítani s melytől az egész axiologia az alapot várja: hogy függ össze az érték ezen két aspektusa? A kérdés egész sajátos jelentőségét megragadjuk, ha szem elől nem tévesztjük, hogy a mi valóságaink, a mi világunk: a mi képeink; nemcsak a theoretikus érdek, de az életnézet gyakorlati megvalósításának mély érdeke is kettőzött figyelemmel fordul e döntő kérdésre, melytől világunk megértése és megbecslése egyaránt függ. A kérdés tehát ez: hogy van a tisztán alanyilag készült képből mégis tárgyias, obj. vonás-ként az érték? A magyarázatot nyilván az a gondolat rejti, mely világképünk keletkezését általában magyarázza: s itt forrik össze annál fogva ami világunk két félgömbje, s a kutatás erre az összeforrasztó pontra fordul, mely közös gyökéreként élte az ontol. s az axiol. törzseket *hypermetafizikának* nevezi Böhm ezt a részletet, a legmélyebbet, melyben a gondolkodás világa egységének mély okát keresi.

Ezt a magyarázó gondolatot ismerjük: az én önállítása ez, mely a vetítés egyetemes formájában lefolyó aktussal teremti a maga világát s vetíti tárgyaiba az ontol. jelentés szellemi szövedését és az értékeség vonását. Az érték tehát eredetét tekintve, a szellem teremtménye, mint az Én egész világa, mert az ő vetülete, de tárgyias jelentésű, mint az egész vetületrendszer, melyet a szellem alkot, mert e projektumok az Énre nézve valóságokat jelentenek, ezekben él a szellem. Az érték is, subjektív eredete dacára, reális valóság, mert számunkra a reálitásnak más módja nincs, mint az alanyilag készített kép, melybe az Én nem öntudatos kényszerűséggel belevetíti az értékeség jelentését. Itt értjük meg azért, hogy az értékelési módok szükségképpen függenek az Én mindenkorai fejlettségi fokától, tömörségétől, mely a magába térés (reflexio), a nem-éntől való elvonatkozás (abstrakció) erejében nyilatkozik.

Valmely vonást a tárgyban: képből értékesnek minősíteni: a vetítés kényszerűségéből folyó ontol. szükségesség: az értékelés éppenúgy kényszerű funkciója a szellemnek, mint a létezőnek konstatálása.

Tankó Béla.

(Folyt. köv.)

GYÁSZROVAT.

A szászvárosi ev. ref. Kún-kollegium r. rajztanára *Vajna Gábor*, 1907. július 27-én reggel 1/2 3 órákor életének 32-ik, tanári működésének 7-ik évében meghalt. Temetése július 28-án, vasárnap délután volt, a háznál tartott ima után Szászvároson. — Ennyit tudtunk meg a koll. előljárósága és tanárkara által kiadott gyászjelentésből. Egy törekvő, ifju munkásával kevesebb van erdélyi ref. tanúgyűnek az elköltözöttel. Nyugodjék csendesen!

KÜLÖNFÉLÉK.

Dr. Bartók György püspök úr családjával, a kedvezőtlen időjárás miatt fürdőzését megszakítva, szerdán estve hazaérkezett és átvette a hivatalok vezetését.

Országos ref. lelkészegyesület alakulására hívja össze az illetékeseket *Morvay* Ferenc a hajduböszörményi előértekezlet megbízásából Budapestre szept. 18-ra. E felhívásnak visszhangja Csia Kálmán etédi lelkész mai számunkban megjelent cikke, melyet postai kézbesítési tévedés miatt csak most közölhetünk. Mi e törekvéssel eleinte rokonszenveztünk, későbbi irányát látva, bizalmatlankodtunk s erdélyi kerületünkben csak *Csia* Kálmán és *Benedek* Pál buzgólkodtak mellette az előkészületekben való személyes részvétellel is. Most is tartózkodó álláspontot foglalunk el vele szemben, mert ha van a törekvésben sok jóra való, de van benne még sok ki nem forrott törekvés is. Szívünkben óhajtjuk, hogy a megalakulásban a jó jusson diadalra, a mely esetben magunk is készséggel fogjuk támogatni. A ki teheti: vegyen részt már az alakulásban s vesse latba befolyását az irányban, hogy a komoly, higgadt egyesülési szellemet ápoló törek-

vés győzedelmeskedjék, a meggondolatlan, lármás és tünetésre törekvő elem felett.

Protestáns sajtóiroda. A hajduböszörményi ünnepekkel kapcsolatban a prot. egyházi lapok jelen volt szerkesztői mozgalmat indítottak egy prot. sajtóiroda szervezése tárgyában. A róm. kath. „Pázmány-iroda” gondoskodik róla, hogy minden kath. dolgról a sajtó megbízható s a kath. érdekeknek megfelelő tájékoztatást kapjon s ezzel nagyban szolgálja egyháza érdekeit. Mi pedig sokszor megbízhatatlan tudósításokra vagyunk utalva, a melyek aztán megfelelő helyreigazításban sem igen részesülnek. „*Bennebb a klerikalizmus vizein*” c. közleményünkre most a S. L. azt írja, hogy „*Az Ujság*” téves híradásán épült, mert a polgármestert nem a miséről való elmaradásért, hanem azért fogták fegyelmi alá, mivel levétette a városházáról az ünnepi lobogót. Hát tudomásul vesszük. De „*Az Ujság*”-ban nem láttunk semmi helyreigazítást, holott bizonyos, hogy ez az előkelő lap annak készséggel helyet adott volna. Egy újabb bizonyág van arra, hogy egy megbízható prot. sajtóirodára mekkora szükség volna. Milyen jól fogott volna pl. a tavalyi kolozsvári zavargások idején is. Hát teremtsük meg a prot. sajtóirodát s ne sajnáljon tőle egy kis áldozatot a hivatalos egyház se.

„**Uj syllabus**” címet adtak annak a múlt héten megjelent pápai bullának, mely a német „Index”-ellenes mozgalom szülötte. Németország modern katolikusai előkelő tudósok és társadalmi emberek, politikusok egy kéréssel fordultak a pápához az „Index librorum prohibitorum” eltörlése, illetőleg revíziója és kezelése reformja tárgyában. A pápa e törekvésre felelt az új bullában, 67 tételben ítélvén el azokat az újabb tudományos, főleg theologiai és biblia-tudományi törekvésekben nyilvánuló elveket, melyek a prot. tudományos theol. irodalomból átmenni kezdtek a katolikusokhoz is. Ha a régi „syllabus” a római egyháznak főleg az államhoz való viszonya tekintetében állapítja meg az államjogi eretnkségeket: ez az új főleg a tudományos theologói eretnkségek foglalatja Róma szempontjából. Ha sikerül teljes szövegét megkapnunk: megismertetjük olvasóinkkal. Egy tény: Róma szükségét érezték védekezni a prot. theol. tudományosság hódítása ellen. Vajjon mekkora sikerrel? Elfojtható-e hatalmi szóval — az igazság?!

A felekezeti iskolák érdekében. Az erdélyi róm. kath. tanítóegyletek Szövetsége a napokban *Csik-samlón* tartott gyűlésében a következő határozati javaslatokat fogadta el:

1. Tiltakozik mindazon törekvések ellen, melyek akár a jelenben, akár a jövőben a hitvallásos jellegű iskolák fennállása ellen irányulnak, avagy a hitvallásos iskola önkormányzati jogának a csorbítását célozzák.

2. Minden felekezeti iskola mellett felállítandó a Szent-István-társulat által összeállított és kiadott „Ifjusági könyvtár”.

3. Felkéri a Püspököt, hogy az iskolák jó felszerelésére gondot fordíttasson akár a templom jövedelme bizonyos hányadának felhasználásával is és rendelje el, hogy az 1907: XXVII. t.-c. szerinti tanítói magasabb javadalomhoz szükséges államsegélyt azonnal kérelmezzék.

4. Az egyh. megyei és kerületi tanfelügyelet intenzívebb munkásságra szerveztessék kellő segéderők alkalmazásával különösen az egyh. megyei tanfelügyelők mellett s a szakfelügyeletet is hatékonyabbá tegye.

Ezek ime, élni és fejlődni akarnak a modern kor kívánalmai szerint, mi pedig államosítunk és — pusztulunk.

A mojosi ügy. Alcímül irhattuk volna: *vagy pap és körjegyző*. Mert a mi most erről a lapokban foly: ezeknek az uraknak a versengése. Mozgalmat incitottak együtt, a saját szakálunkra, hogy a mojosi „*eloláhosodott református magyarokat*” a nemzetnek visszaszerezzék. Folyt a gyűjtés a privát embereknél, az eredményhez a reklám, a még nagyobb eredmény érdekében is. Mikor az E. M. K. E.-t is megkeresték együtt az akció érdekében: ez *hivatalos* adatokat szerzett be. Ezek annyira nem vágtak a privát agitációban felhasznált adatokkal, hogy maga az egyházi főhatóság sem támogatta az akció kérelmét. Közben a reklám már a budapesti lapokba is bejutott és felkaroltatott, megvádolván az illetékesek s első sorban az E. M. K. E. kötelesség mulasztással és a nemzeti ügy iránti érzéketlenséggel. Am a hajnalló dicsőségen már ekkor összekülönbözött a pap és körjegyző; mindkét kulturtényező magának reklamálván az érdemet és dicsősé-

get. S közben megállapítható, hogy ketten csináltak „nagy hűköt semmiért“ s most már nemcsak az akció és dicsőség fagyott be, hanem maga a jegyző dezavválta az egész akciót. A pap még védi, de már csak mellékes kiegészítésekkel. — S a tanulság a fiaskóból? Több szerénységet az érdem elraktározási törekvésben és — a hivatalos útak betartását! Lám most a mojosi beszolgáló pap miatt felsőbb hatóságai is szégyenkeznek, a jegyzőért a közigazgatás is. S az E. M. K. E. meghurcoltatásáért ki ad elégtételt? Csak csendesen, komolyan és főleg — *lelkismeretesen*. Az elismerés virágai, mint az ibolyák, rejtve nőnek s csak maguknak illatoznak. Az esetből vonjuk le a — *morált*.

A zilahi egyházközség gyönyörű új templomának felszentelése ünnepélyének előkészületei — mint értesülünk — serényen folynak. Az eddigi megállapodás szerint napjaul szept. 22-ikét állapították meg az irányadó tényezők. Az ünnepélyes istentiszteleti cselekvények elvégzésére a theol. fakultás tanárait határozták el felkérni az esperes és püspök mellé. A részletes programot később fogjuk közölni.

A vasárnapi pálinkamérés betiltása. A pénzügyminiszterium vezetésével megbízott miniszterelnök — mint az „Egyetértés“-ből olvassuk — terjedelmes memorandumot dolgoztatott ki, amelyben a pálinkamérések vasárnap- és ünnepnapokon való nyitvatartását kívánja korlátozni. A pénzügyminiszterium a memorandumot megküldötte már a kereskedelemügyi miniszteriumnak is, mint amelynek ressortjába tartozik a munkaszünetre vonatkozó ügyek elintézése. A pénzügyminiszter a memorandumban nagyfontosságú és mélyreható elveket hangoztat s hajlandónak mutatkozik hozzájárulni ahhoz, hogy az égetett szesz kimérése vasárnapokon és nagyobb ünnepek minkét napján d. e. 10 órától kezdve egész napra beszüntessék, míg a közönséges pálinka kimérése ezer napokon teljesen eltöltassék. Abba is hajlandó a miniszter belemenni, hogy ezentúl már az italmérési engedélyek kiadásánál olyan megszorító rendelkezések léptetessenek életbe, hogy kihágások dolgában visszaeső üzletesektől elvonassék az italmérési engedély. A pénzügyminiszter hivatkozik arra, hogy a közhangulat nyomásának engedve határozta el magát a tervezett reformok életbeléptetésére, mert a vidéki törvényhatóságoktól egyre sűrűbben érkeznek ez irányban a föliratok. — Végre valahára az állam is tesz valamit arra, hogy polgárai erkölcsi érdekei védelmezteszenek. A lelkészeknek áll már most, hogy ha üresek lesznek a korcsmák, tele legyenek a templomok.

Egyh. ker. képviselőválasztások. Lapunk megelőző második számában jeleztük azon választásokat, melyek eddig tádomásunkra jutottak. Az azóta beérkezett tudósítások alapján a következőkkel egészítjük ki: 9. Az *udvarhelyi* e. m.-ből: Menyhárt András, Vajda Ferenc, Jakab Albert (egyh.), dr. Nagy Samu, dr. Solymossy Lajos, Ugron Zoltán (vil.); 10. A *nagyszebeni* e. m.-ből: Bod Péter (vil.), Incze Lajos (egyh.); 11. A *sepsiből*: Rác Albert, Bójthe Géza (egyh.), Imecs Ernő, Kónya Miklós (vil.); 12. *Orbai*: Ignác László (egyh.), Ebergényi Gyula (vil.); 13. *Küküllői*: Sámuel Aladár, Hegyi Károly (egyh.), dr. Boér Elek, Fekete György (vil.); 14. *Gyulafehérvári*: Molnár Albert (egyh.), Barcsay Gábor (vil.); 15. *Székből*: Gyárfás Albert, Kovács Ákos (egyh.), Schilling Ottó, Nagy Lajos (vil.); 16. *Sepsiszentgyörgyi koll.*-ből: Papp Lajos és dr. László Ferenc; 17. *Naggyenyediből*: Fogarasi Albert és dr. Lázár István; 18. *Szászvárosiból*: Csűrös Pál és Mayer János.

Hálás köszönet. A kalotaszegi egyh. megye jul. 12-én tartott közgyűlése alkalmával a *nyárszói* tűzvész által elpusztult parokhia helyreállítására adakoztak: Ravasz György áll. polg. isk. tanító 20 kor. és Bartha János farnosi lévita 2 koronát. Hálás köszönetet mond érte Balázs István egyh. gondnok és Demeter Gyula ref. lelkész Nyárszón.

A ntü esperes urakat szívesen kérjük, hogy az egyh.-megyei gyűlésekről, választásokról s általában a megyéjük területén előforduló közérdekű eseményekről lapunkat értesítelni szíveskedjenek. Hasonló kérésünk van kollegiumaink Tek. Igasgatóihoz is a kollegiumokra vonatkozólag.

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 720—1907. püsp. hiv.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben, az orbai egyházmegyébe kebeleztetett *ságoni* I-ső osztályú ref. egyházközség papi állására pályázat hirdettetik.

Javadalom: szép lakás, gazdasági épületekkel. A kepeváltási alapból évi 2000 korona, évnegyedi utólagos részletekben, ami az egyházközségben töltött 10 év után évi 200 koronával, 20 évi szolgálat után ismét 200 koronával emelkedik. Fakepeváltság és irodai átalány címen 380 kor. Szántó, kaszáló bérértéke 300 kor. Erdőváltság 200 korona. Stóla értéke 335 kor. Az állami iskolábani vallástanításért 600 kor. Összesen 3815 korona.

Kötelességek: a zágoni anyaegyházban és a szórványokban a lelkészi teendők végzése és az állami iskola mindennapi és ismétlő növendékeinek vallásos oktatása.

Pályázati határnap 1907. augusztus 25.

Keilően felszerelt folyamodások Péter Károly esperes aához intézendők Szörcsére, u. p. Kovászna.

Kolozsvár, 1907. július hó 28.

Dr. Bartók György,
püspök.

Sz. 705—1907. püsp. hiv.

PÁLYÁZAT.

A kusalyi (Szilágy megye, u. p. Diósd) ev. ref. orgonista-kantor-tanítói állomásra pályázat hirdettetik. Díjlevél szerinti javadalom: szabad lakás (két szoba, konyha, pince, istálló) 575 □-öl kerttel. Az egyháztagoktól termény 12 hecto 30 lit. buza, esetleg málé, értéke 123 kor. Borpénz 58 kor. 40 fill., fapénz 29 kor. 20 fill. 5 h. 205 □-öl can. portio, kat. tiszta jövedelme 15 kor. 34 fill. Tandíj 24 kor. Temetési stóla átlagosan 8 kor. Egyházkerülettől Gecse-alapból házipénztári segély 80 kor. Lelkésztől terményben és pénzben 21 kor. 20 fill. Fizetés kiegészítési államsegély 462 kor. Összesen 821 kor. 14 fillér. Az 1000 koronáig való kiegészítésért folyamodni fog az egyház további államsegélyért.

Kötelességek: a mindennapos és ismétlő vegyes osztályok összes tanítványainak tanítása, kántorság, minden 3-ad vasárnap délelőtt, valamint lelkész akadályoztatása esetén szószéki szolgálat, egyházi jegyzői teendők.

A keilően felszerelt folyamodványok K. Nagy Elek h. espereshez Bogdánd-ra (Szilágy m.) küldendők f. évi augusztus hó 10-ig.

Kolozsvár, 1907. jul. 28.

Dr. Bartók György,
püspök.

801—1907. szám.

PÁLYÁZAT

helyettes tanári állásra.

A szászvárosi ev. ref. Kún-kollégium főgimnáziumánál egy évi 1600 K-val javadalmazott helyettes tanári állás betöltendő. Pályázhatnak a *geometriai és szabadkézi rajzból* képesített tanárjelöltek.

Amennyiben megválasztott internátusi felügyelőséggel is megbíznák, ezért részére az internátusban külön szobából álló lakást fűtéssel és világítással és a konviktusban teljes koszt jár.

Pályázni óhajtók vallásukat, életkorukat, képesítettségüket, eddigi szolgálatukat, védkötelezettségüket, testi épségüket és egészségi állapotukat igazoló okmányokkal felszerelt folyamodványukat a kollégiumi előjárásához f. évi aug. hó 20-ikáig nyújtásuk be.

Csak protestáns vallásúak folyamodványai vétetnek figyelembe.

Alkalmazott állását 1907. augusztus 30-ikán köteles elfoglalni.

Szászvároson, 1907. július 27.

Az ev. ref. Kún-kollégium előjárásának megbízásából.

Simon Ferenc,
igazgató.

Erdélyi Protestáns Lap

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendőek, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

12 kor.
6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Az orsz. ref. lelkészi nyugdíjintézet.

Való, igaz nt. Nagy Károly tanár úrnak e lap megelőző (30) számában tett azon állítása, hogy az orsz. ref. lelkészi nyugdíj- és özv.-árva gyámintézet ügye forrongásban tartja a kedélyeket; hogy itt is — ott is újabbnál újabb tervek merülnek fel, hogy a papság — nem épen sztrájkra, hanem méltóságához illő ellenállásra készül.

E sajnálatos forrongásnak oka — szerény véleményem szerint — nem az intézményben keresendő, melyet a papság oly régen vár s mely hivatva van megszűntetni úgy a papságra, mint az egyházakra nézve tarthatatlan félfizetési nyugdíj rendszert, hanem igenis keresendő magában a törvényben, mely homályos, ide-oda magyarázható.

Ha a törvény azt tartalmazza és úgy igaz, amint nt. Nagy Károly tanár úr magyarázza, akkor — megvagyok győződve, — hogy a forrongás minél előbb megszűnik.

Tagadhatatlan tény az, hogy ha a törvénynek csupán a 26. §. 1. és 2. pontját tekintjük, arra az eredményre jutunk, hogy összes visszamenőleg fizetendő nyugdíj-járulékunk a 23% és ennek szolgálatunk kezdetétől számítandó egyszerű 4%-os kamatja. Ámde ilyen értelmezéssel a törvény méltánytalan nagy különbséget statuál a kötelezett és jogosított tagok között. A törvény 7. §-a, az ügyrend 11. §-a kizárólag a jogosított tagokat illetné, holott, különösen az Ügyrend 11. §-a úgy hangzik, mintha magától értetődő, minden tagot egyaránt kötelező hatálylyal bírna.

Így értelmezi a törvényt nt. Ravasz János esperes úr is, legalább erre enged következtetni az a kötelezvény-minta, melyet 1091—1907. sz. körlevelének utasítása folytán aláírtunk. A kötelezvény a következő: »Alólirott ezennel kötelezem magamat arra, hogy lelkészi nyugdíjintézeti járulékomat, belépési százalékomat s ennek rendes szolgálati időm kezdetétől járó 4% egyszerű kamatait a nyugdíjtörvény 26. §. 1. p.-ban adott kedvezmény igénybe vétele mellett stb. megfizetem.«

Ime a legilletékesebb magyarázók mennyire eltérnek!

Nt. Nagy Károly tanár úr visszamenőleg fizetendő 23%-ról és ennek 4%-os egyszerű kamatjáról tud; nt. Ravasz János esperes úr nyugdíjintézeti járulékról is teszen említést, ami bizonyára az Ügyrend 11. §-a alapján, az özv.-árvai gyámintézet 2¹/₂%-át 3¹/₂%-ra kiegészítő 1%.

Ha az 1%-ot egyszerű 4%-os kamatjával (2000 koronát véve alapul), hozzáadjuk a nt. Nagy Károly tanár úr szerint 35 évi szolgálat után fizetendő 1104 kor. összeghez, (20·80 × 35 = 728 + 1104) 1832 kor. lesz, melyből nem 270 kor., de a 3¹/₂%-al 436 kor. 40 fillér évi részlet fizetendő.

Még itt sem állapodhatunk meg, mert — azt hiszem, hogy kevés kivétellel — minden paptársamnak van több kevesebb szolgálati ideje, melyet törekszünk érvényesíteni. Az a kérdés, hogy erre az időre mennyit kell fizetnünk?

Az én szerény véleményem szerint fizetendő volna a 33%-nak 4% egyszerű kamatja és a 3¹/₂% szintén 4%-os egyszerű kamattal. 2000 koronát véve alapul, egy évre esne (26·40 + 70 + 2·80) 99 kor. 20 f.

És most lássuk a törvényt! A 8. §. második bekezdése így intézkedik: »A lelkészi vizsgák letétele után — a segéd és helyettes lelkészi szolgálat idejétől az összes nyugdíjintézeti járulékokat 4%-os kamattal stb.«

Mit értsünk az összes nyugdíjintézeti járulékok alatt? A belépési százalékokat? A 3¹/₂% tagdíjat? Így kell lenni, mert nt. Ravasz János esperes úr is így magyarázza, legalább az említett esperesi körlevél második kötelezvény mintájából ezt olvasom ki. A kötelezvény a következő: »Alólirott, hogy ideiglenes szolgálati éveimet beszámítsák, kötelezem magamat arra, hogy ideiglenes szolgálati éveimre esedékes belépési százalékokat és évi tagdíjakat 4%-os egyszerű kamataikkal együtt stb. megfizetem.«

Ámde a törvénynek ilyen értelmezése mellett nem 33%, de 66% belépési százalékról, 3¹/₂%, illetőleg az 1%-al 4¹/₂% tagdíjról s a megfelelő időre eső 4% egyszerű kamatairól van szó. Kell e nagyobb »szörnyűség?!« Világos utasítást kérünk, melyből félre-magyarázhatatlannul állapíthassa meg minden pap, hogy mivel tartozik!

Aránytalanul kevés fizetésünkéből annyi terhet hordozunk, hogy maholnap a 300—400 kor. kongruát élvezők csak pénztárnoki nyugtát kapunk — utalvány helyett.

Végzetlen bizalommal viseltetünk nagyrabecsült, mindenha igaz szeretettel övezett vezéreink iránt, de mikor fenyeget a fizetéseképtelenség, aggodalmainkat el nem palástolhatjuk!

Boér Károly,
ev. ref. lelkész.

Felvilágosításul.

Hogy a nyugdíj törvény és Ügyrend precizitás és világosság tekintetében kivánni valókat hagynak fenn: kétséget nem szenved. Ezt mutatja a sokféle értelmezés és magyarázat. Azonban korántsem annyit, mint a hányféleképen értelmezik. Az értelmezések legnagyobb része ugyanis félreértéseknek sőt félre-magyarázásoknak szüleménye, amelyek sokszor — vaskosok.

A Boér kollega úr cikke sem szűkölködik ilyenekben. Kétségtelen, hogy a törvény 26. §. 1. pontjára nézve nem forognak fen eltérő nézetek, dacára,

hogyan az Ügyrend 17. §-ának ezen kifejezése: »gyámintézeti tagságuk idejéről« erre alkalmát adhatna, mert ebből azt következtethetné az ember, hogy *azelőttől* (azutánról ugyanis nem lehet beszélni, miután a gyámintézetből kilépni nem lehet) még talán valami más belépési-járulék-pótlás is fizetendő. Hogy ilyen azonban nincs: ezt ma már mindenki tudja, valamint azt is, hogy e kifejezése az Ügyrend 17. §-ának: »gyámintézeti tagságuk idejéről« — értelmetlen felesleg, amelynek még az a magyarázata is erőltetett volna, hogy a 23% pótló belépési járulékot azon összeg után kell fizetni, amely után a gyámintézeti 10%-ot akkor fizette, ha mindjárt talán később gyengébben javadalmazott egyházba ment volna is át.

A 26. §. 2. pontjára nézve már nem így áll a dolog. Ennek az a része, hogy »ebben (t. i. a 3^{1/2}% évi tagdíj-járulékban) is benne foglaltatván az országos lelkész-özvegy-árvagyámintézeti, az annak kötelezett és jogosult tagjai által *mar fizetett 2^{1/2}%*« már az Ügyrendet készített konventi bizottságban úgy értelmeztetett, hogy amint a gyámintézeti 10%-os belépési járulék most 23%-al utánpótlendő: úgy a gyámintézetbe fizetett 2^{1/2}%-os évi tagdíj is 1%-al az egész visszamenő időre 3^{1/2}%-ra kiegészítve, utánpótlendő. Ez az 1907. évi konvent elé terjesztett »Ügyrend« javaslatban a 20. §-ban úgy is volt szövegezve, hogy »a volt gyámintézeti tagoknak a multa nézve beszámítatik az általuk már befizetett 2^{1/2}% tagdíj és nekik a multa nézve, csak az 1% pótló tagdíjat kell 5 év alatt 4%-os egyszerű kamattal beszolgáltatniok«. Ám ez a különben logikus s nem is méltánytalan értelmezése a törvény 26. §. 2. pontjának a *gr. Tisza István* indítványára ezen módosított szövegben iktatott be az »Ügyrend« 20. §-ba — amint most ott áll —: »Évi tagdíj fejében minden intézeti tag a törzsfizetésének 3^{1/2}%-át tartozik fizetni«. Azaz, a multa nézve évi tagdíj fizetés, vagy a gyámintézeti 2^{1/2}%-os évi tagdíj pótlása: elejtetett. A 3^{1/2}% évi tagdíj fizetés tehát kezdődik 1908. január 1-én s visszamenőleg e címen semmi sem fizetendő.

Ugyanez tűnik ki abból is — aminek a konventi jegyzőkönyvben bárki utánna nézhet, — hogy az Ügyrend — *javaslat* bizottsági szövegének 63. és 64. §§-ai, amelyekben erről az 1% évi tagdíjpótlásról volt szó a multa nézve, a gróf Tisza István indítványára mindenütt úgy módosítottak, hogy a pótló 1% évi tagdíj fizetési kötelezettség, a multa visszamenőleg, mindenütt töröltetett.

Áll tehát amit én írtam, hogy a nyugdíjintézet kötelezett tagjai a multa nézve egyszerűen a 23% belépési járulékot s ennek *rendes* lelkészi szolgálatuktól számított egyszerű 4%-os kamattal tartoznak 5 év alatt befizetni s *egyebet semmit*.

Sőt így áll a dolog a *jogosított tagokra* nézve is a törvény 6. §. második kikezdése szerint azzal a különbséggel, hogy ők, amennyiben nem tagjai a gyámintézetnek az egész 33% belépési járulékot s annak szolgálati éveiktől számított 4%-os egyszerű kamattal tartoznak 5 év alatt befizetni.

Kivételes rendelkezés van a törvényben két esetre: 1.) a 65 életévet betöltött jogosított tagokra nézve (7. §.) és 2.) a 24 éves életkoron felüli *nem rendes lelkészi* (segéd, vagy helyettes lelkészi vagy felekezetünk iskoláinál töltött helyettes vagy rendes tanári) szolgálatban eltöltött *évek beszámítására* nézve (8. §.)

Az 1-re nézve a törvény 7. §. második kikezdése azt mondja, hogy »ők is beléphetnek, ha a pótló belépési százalékot (23%) és a szolgálati éveik után esedékes évjárulékokat visszamenőleg befizetik«. Kérdés: mi »a szolgálati évek után esedékes évjárulék«? Talán minden szolgálati év után 3^{1/2}% s ennek egyszerű 4%-os kamata 1908-ig? Nem. Az Ügyrend 11. §-a világosan megmondja, hogy ez 1% és ennek 4%-os egyszerű kamata az egész szolgálati idejére

visszamenőleg. Tehát egy 66 esztendő, 40 éves rendes lelkészi szolgálatot teljesített 2000 koronás javadalmú lelkész részéről:

1. 23% belépési járulék	460 K
2. Ennek 40 évi 4%-os kamata	736
3. 1%-os évi tagdíj 40 évről 4%-os kamattal (20·80 × 40)	832 »
Összesen.....	2028 K

A 2-ra nézve a törvény 8-ik és az Ügyrend 30. §-ai rendelkeznek. E szerint a beszámítatni kívánt »szolgálat idejétől az összes nyugdíjintézeti járulékokat 4%-os kamataival együtt tartozik befizetni és pedig azután a rendes lelkészi javadalom után, amelyre megválasztatott«. Vagyis egy 24 éves korától 5 évig segédlelkészkedett s akkor 2000 K-ás javadalmazású lelkésszé lett s ebben az állásban 10 évig szolgált rendes lelkész, ha az 5 év segédlelkészi éveit is beakarja számíttatni, — fizet:

1. 23% belépési járulékban.....	460 K
2. Ennek 4%-os kamattal 15 évre (18·40 × 15)	276 K
3. 2000 K után (mert ennyire választatott meg rendes lelkésznek) 3 ^{1/2} % évi tagdíjat 70 K 4%-os kamattal (2·80) 5 ideiglenes szolgálati évről (72·80 × 5)	364 K
Összesen.....	1090 K

E 2. esetre nézve *gr. Tisza István* más törvény magyarázatot vall. A Debr. Prot. Lap jul. 20-iki (29. sz.) számában ezt írja: a törvény »az 1% tagdíjnak a multa vonatkozó befizetését, *mint kivételt* állapítja meg a 65 évesnél idősebb, tehát nem kötelezett tagokra (7. §.), *valamint a beszámítatni kívánt nem rendes lelkészi szolgálatban eltöltött évekre* (8. §.) nézve.« Hogy honnan állapítja meg ő itt az 1%-ot nem tudom, mert arra sem a törvény 8. §-a, sem az Ügyrend 30. §-a támpontot nem nyújt, mert mindakettő »az összes nyugdíjintézeti járulékokat« (33%+3^{1/2}% évi) említi. Ha a gyámintézeti 2^{1/2}%-ot 3^{1/2}%-ra kiegészítő 1%-ot veszi s a gyámintézet felállítását megelőző évekről ép úgy elengedendőnek veszi az ő részükre is az évi járulékot, mint a rendes lelkészeknek: ez teljesen méltányos — habár a törvény szavaihoz ragaszkodva, abból nem is következik. Ez esetben fizetendő:

1. 23% belépési járulék	460 K
2. Ennek 4%-os kamata 15 évről	276 K
3. 2000 K évi 1%-a 4%-os kamattal 15 évről (20·80 × 15)	312 K
Összesen.....	1048 K

Én a magam részemről ehhez is szívesen járulok, amint hálával kell elismernie az egész papságnak, hogy a nyugdíjtörvénynek ily humánus értelmezését és alkalmazását — minden terhei dacára — *gr. Tisza Istvánnak* köszönheti.

Boér kollegánk számításainak, helytelen törvény-magyarázatból folyó súlyos tévedéseire ezek után reámutatnom felesleges. Észre fogja venni ő maga is, s hiszem, az elmondottak után meg fog nyugodni. A nyugdíjintézetnek — fájdalom — nem kis terhei vannak. de »szörnyűségei« — nincsenek, sőt messze menő, nem közönséges méltányossága és humanizmusa.

Igen örvendének, ha ezekkel a paptársaink aggodalmait elosztatásához valamivel hozzájárulhattam. Ott voltom — paptársaim bizalmából — a törvényt alkotó zsinaton és ott az Ügyrendet megállapító konventen, legjobb tudásom szerint tanulmányoztam mindakettőt s jót állok azokért, amiket írtam, a sajtóban is s ha módodom lesz benne a konventen is ezt igazolva, védve és támogatva. Sőt többet! A nyugdíjtörvény 7. §-a második kikezdése alapján, mely az 1% pótló évi díj 4%-os kamattal nem szól, ennek elejtését is kíván-

nom s — ami ismét nem kicsiny jelentőségű — főleg az öregebb papokra — azt is, hogy a törvényhatálya 1907. aug. 1-étől számíttassék, amikor kihirdetett s így 6 év múlva 1913. aug. 1-én kezdje meg nyugdíjazási tevékenységét is, amint a kolozsvári egyházmegye kérelmezi.

Csak azt kérem tehát még egyszer: legyünk bizalommal becsületes és nem felületes vezetőink iránt!

Nagy Károly.

ISKOLA.

Kollegiumaink értesítői.

(Folytatás)

II. A székelyudvarhelyi.

Az Értesítő 1—43. lapjain Gönczi Lajos igazgató «A székelyudvarhelyi ref. kollegium az utóbbi másfél évtized alatt» címen közli az intézet történeti adatait 1893-tól. Szakértelemmel, nagy gondnal és szorgalommal készült történelmi áttekintése ez az intézet másfél évtizedes anyagi és szellemi ügyeinek; a különböző szempontból összeállított statisztikai adatok megannyi beszédes számok s másfél évtized történelmének útjelző kövei.

Hasonló történelmi visszapillantásokat az egyes kollegiumok történetéből 10—15—20 évenként többi kollegiumaink Értesítői is haszonnal közölhetnek.

Az értékes történelmi visszapillantásból a következő adatokat tartjuk e helyen feljegyzésre méltóknak.

Az elemi iskola 1899-ben megszűnt. — A vizsgálatra állott gimnáziumi tanulók száma 1892—3-ban 151; 1905—6-ban 286 (jelentékeny emelkedés). A 14 év alatt a tanulók előmenetelét illetőleg átlag 8% jeles, 23% jó, 50% elégséges és 19% elégtelen; az érettségi vizsgálatok átlaga 12% jeles, 26% jó, 46% elégséges, 16% elégtelen.

A gondnoki karban nagyobb változás történt (csak Gyárfás Endre van hivatalban a 1893-iki gondnokok közül, újak Ugron János, dr. Bodolla Gábor és Csanády Zoltán); a tanárok közül meghalt Szakács Mózes, nyugalomba vonult Bod Károly. 1893-ban 7 rendes tanár volt alkalmazva, 1907-ben 11.

Az iskola épületén változás nem történt, de 1900-ban új tornacsarnok épült. 1896-ban szerveztett a konviktus. Az iskola vagyona 1893 óta 65000 koronával gyarapodott, melyből 40,000 korona a tanulók segélyezésére tett alapítvány, a többi tőkésítés útján nyert vagyontöbblet. A kollegium vagyona jelenleg kerek számban egy millió koronára tehető.

A fenntartási államszegély 1894-ben 4000, 1907-ben 32,000 korona. 1893-tól kezdve az 1899—1900 évi értesítőben kitüntetett alapítványokon kívül 15-tel szaporodott a kollegiumi alapítványok száma.

Jelenleg a kollegiumi tanulók 30 különböző alapítványból pályadíjak, jutalmak, ösztöndíjak és segélyek címén, továbbá tandíj, lakásdíj és konviktusi díjak elengedéséből évenként 16—18,000 koronát élveznek.

Az igazgató történeti visszapillantása után következik Biró Sándor vallásánár székfoglaló értekezése „Vallásos gondolatok Arany János költeményei alapján” cím alatt.

Érdekes és sok helyt ötletes megfigyelések és megjegyzések alapján vonván párhuzamot a vallás és költészet között, vallásos gondolatokat fejteget Arany János vallásos tárgyú költeményei alapján s a vallásos hit és tiszta élet fontosságáról szólva tanítványai elé állítja követendő elvül Krisztusunk vallásának sarkalatos tételét: „Szeresd az Istent, szeresd az embert!”

Az iskolai év történetéről szóló igazgatói jelentésből örömmel olvassuk, hogy a közoktatásügyi kormány az 1904-ben megígért beruházási államszegélyt

ez év folyamán felajánlotta s így remélhető, hogy az iskola rövid időn belül új hajlékot fog nyerni. A tanárok közül Fejes Áron, ki mint a nagyenyedi tanítóképző megválasztott igazgatója tanulmány útra ment, a II. félévben szabadságon volt. Távozását az igazgatói jelentés lelkes, önzetlen működésének elismerése mellett említi. Az igazgatói jelentés szerint a tanulók magaviselete, fegyelmi állapota és szorgalma kielégítő, az egészségi állapot megnyugtató volt. Két tanuló azonban az iskolai év folyamán meghalt. A reformációi emlékünnepe a Rákóczi-ünneppel kapcsolatosan tartott meg okt. 29-én; emlékbeszédeket mondtak Biró Sándor és Solymossy Endre tanárok; a június 8-iki koronázási emlékünnepen Szabó Árpád tanár mondott beszédet. Az állami főfelügyeletet Kuncz Elek főigazgató gyakorolta, mint miniszteri megbízott.

A kollegiumi tanulók 2 tanár vezetésével 30-an részt vettek az egri kerületi tornaversenyen, ahol a mintacsapat a nyujtón bemutatott gyakorlatával diszoklevelet, egy tanuló futásban első, egy magas ugrásban második díjat nyert. Útközben megtekintették Fehéregyházát, Segesvárt és Debrecent. Szívesen olvastunk volna egy másik iskolai kirándulásról is, mert ebben csak a tornában kiváló s az intézet népességéhez viszonyítva kevés számú tanulónak volt alkalmuk részt venni.

A 11 rendes tanár mellett 5 helyettes és óraadó működött. Külön tornatanár nincs, de miként a „Testi nevelés” c. fejezetből kitűnik, a torna tanítása a két rendes tanár (Szabó András és Szabó Árpád) kezében avatott kezekben van. Az egyházi éneket 2 rendes tanár (Kovács Dániel és Szabó András) tanította.

Törekedni kellene az ének-zenetanári állás szervezésére is, mert olvasván, hogy jelentékeny összeg fordítatik évenként az énekekben és zenében való jelesség jutalmazására, úgy hisszük, hogy rendes tanár alkalmazása esetén a már most is eléggé megnyilatkozó hajlam az ének- és zeneművészet iránt csak fokozható volna.

A tárgycsoportosítást a II. osztály kivételével sikerült megcsinálni. Az évi tananyag kimutatása nem tulságosan részletező, az egész évi óraszám minden tárgynál ki van tüntetve. A tanárok irodalmi és társadalmi működéséről külön fejezetben számol be az értesítő. Jól esik olvasnunk, hogy az egyháztársadalmi életben is többen igen szép eredménnyel működnek.

A közvizsgálatok jun. 17—21. napjain folytak le. Az évről ünnepély — nézetünk szerint helyesen — a vizsgálatok előtt, június 16-án volt.

A IV—VIII. osztály írásbeli feladatai külön fejezetben közöltek. A feladatok megfelelőek; de inkább csak a VII. osztályiak között találunk néhány egyházas vonatkozású feladatot. Tekintettel azonban az új érettségi vizsgálati útasításra, mely az érettségi írásbeli vizsgálaton is megszüntette a feladatok között való választást, nem látjuk célját, miért volt a VII. és VIII. osztályban 2—4 feladat kitűzve választásra. Véleményünk szerint határozottabb kép nyerhető egy osztályban az egyes tanulók felfogási, szerkesztési és előadási képességeiről, ha egy és ugyanazon feladatot tűzik ki nekik megoldásra, mint ellenkező esetben. Különböznék is egész tanításunk az osztálytanításra lévén újabban építve, az egész osztállyal együttesen kell foglalkoznunk, s mindennemű munkája egy osztálynak egy időben egy és ugyanaz kell, hogy legyen.

A rendkívüli tárgyak közül francia nyelvet tanult 3 csoportban Fejes Arontól (a II. félévben Olasz Gyulától) 18 (m. é. 20), gyorsírást Szabó Andrástól 4 csoportban 49 (m. é. 45) tanuló. Haáz Ferenc h. tanár a lefolyt iskolai évben megindította a szabadkézi rajz tanítását heti 3 órában 2 csoportban 51 tanulóval. Az ifjúsági dalkörnek 63 (m. é. 69), az ifj. zenekarnak 18 (m. é. 14) tagja volt Paál Sándor vezetésével. Mindkét kar részt vett az iskolai ünnepélyeken.

A rendkívüli tárgyak fejezetében nincs kitüntetve, de az igazgató évi jelentéséből olvasható, hogy *min-tázást* is tanultak önként vállalkozók *Hargita Nándor* szakiskolai igazgatótól. Mint érdekes és a tanárok önzetlenségét tanúsító tényt jegyezzük fel, hogy az összes rendkívüli tárgyak *díjmentesen* tanítottak.

„*Testi nevelés*” cím alatt érdekes és becses jelen-tésben számol be Sz. A. az 1906—7. évi testi neve-lésről, gondosan összeállított statisztikában közölve az V—VIII. osztályokról az iskolai év elején és végén megtartott *magasság, testsúly és erőpont* mérések eredményeit. A VIII. osztályosoknál ismételtén testsúly csökkenés mutatkozik s a jelentés szerint a súly-vesztés abban az intenzív és izgalmas munkában és elfoglaltságban keresendő, melyet egy VIII. oszt. tanulóknak egész éven át végezni kell.

Az évvégi tornaverseny győztesei s az évben jó eredményt elért tanulók között 1 drb arany s 39 K 40 fillér értékű könyvjutalom osztatott ki. (Vélem-nyünk szerint helyes paedagogiai érzékre mutat, hogy a divatos *érem-jutalom* helyet *könyvet* ad jutalmul még a jó tornászoknak is az iskola).

Ifjúsági körök.

A *Petőfi önképzőkörnek* (volt a VII. és VIII. osztályból 50 rendes, az V. és VI. osztályból 63 vendég-tagja) az iskolai tanulmányokkal kapcsolatosan kifejtett tevékenységéről tesz tanúságot az a körülmény, hogy kebelében a középiskola tudományszakainak megfelelő szakbizottságok működtek.

A lefolyt évben dr. *Fazakas József* tanárelnök vezetése alatt élénk tevékenységet fejtett ki, mit bizonyít az, hogy az ügyesen, kellő szakértelemmel megválasztott és kitűzött számos pályakérdés kevés kivétellel jutalmazásra méltóan oldatott meg. Pénz-és könyvjutalmul összesen 243 K 20 fill. osztatott ki (volt olyan tag is, aki 8-szoros jutalmat nyert). A kör vagyona 923 K 40 fill.

Az *ifj. olvasó-egyesület* tagjai a V—VIII. oszt. tanulók. Elnöke volt *Fejes Áron* tanár, a II. félévben *Nagy Elemér* tanár. Az ifj. könyvtár 55 művel gyara-podott 65 kötetben 226 K 56 fill. értékben Jórészben tagsági díjakból fedezi szükségleteit az olvasó-egye-sület (419 K tagsági díj mellett a kollegium pénztárá-ból befolyt segély 75 K). A tagsági díj nagysága nincsen közölve. — *Gyermekek-könyvtár* cím alatt külön könyv-tára van az I—IV. o. tanulóknak. Jelenleg áll 898 műből, 985 kötetben 1602 K 34 fill. értékben. Az évi kiadás 214 K 23 fill. Tagsági díj 60 fill. A kolle-gium évi segélye 50 kor. A könyvtár felügyelője *Szabó Árpád* tanár. Vajjon fordítatik-e ilyen egyesületi szervezet mellett — nem lévén az osztályvezetők vagy az egyes osztályokban tanító tanárok ke-zében az ifj. könyvtár kezelése — kellő gond a tanu-lók olvasmányainak számbavételére is? — A *Gyorsíró kör* (elnöke *Szabó András* tanár, tagok száma 80.) múlt évi működéséből feljegyzésre méltó tény, hogy részt vett a *Szegedi nemzetközi gyorsíró kongresszuson* és kiállításon. A tagsági díj 2 korona.

Az ifjúságnak úgy a rendkívüli tárgyak tanulásá-ban, mint az ifj. körökben való részvétele — akár a résztvevők számát, akár az eredményt tekintjük — lelkiismeretes, buzgó, lelkes önmunkásságnak és tev-kenységnek bizonyítéka.

Az *internatusnak* az év végén volt 175 tagja (m. é. 161.) Az internatusi elnök, *Szabó Árpád* tanár vezetése mellett 4 felügyelő tanár gyakorolta a felügye-letet. Az igazgató évi jelentése szerint az internatusban nem fordult elő súlyosabb természetű betegség; mind-amellett szívesen olvasnók az iskolai orvosának egész-ségügyi jelentését s a betegségek statisztikáját is.

A *konviktusnak* a 3 felügyelő tanárral 178 tagja volt (múlt évben 14-gyel kevesebb). A reformátusok

száma sem itt, sem az internatusnál nincs kitüntetve. Teljes díjfizető volt (180 K) 96, $\frac{1}{4}$ kedvezményt (136 K) élvezett 44, $\frac{1}{2}$ kedvezményt (92 K) 32, $\frac{3}{4}$ ked-vezményt (48 K) élvezett 2 tanuló. Feltűnő, hogy tel-jesen ingyen egy tanuló sem részesült konviktusi ellátásban. Az évi kedvezmények összege 5426 K.

A kollegiumi könyvtár gyarapodása művek sze-rint ki van mutatva; gyarapodott 54 művel 204 darab-ban, 811 K 15 fill. értékben. Jelenlegi állománya 11895 mű 20491 darabban. A *kép-érem- és régiség-tár* állo-mánya és értéke nincs kitüntetve, a *fizikai szertáré* 476 drb. 8690 K, a *természettudományi és vegytani szertáré* 4453 drb. 6474 K értékben, a *földrajzi szertár* 118 K 80 fill. értékkel gyarapodott; a *torna szertár* évi gyarapodása 140 K, egész értéke 3209 K 90 fill., a *rajzszertár* 102 K értékben gyarapodott 26 drbbal; egész értéke 352 K. (A rajztanári állás szervezésével remélhetőleg nagyobb lendületet fog nyerni).

Statisztikai adatok.

A tanulók érdemjegyeinek közléséből megállapít-ható, hogy egy tanuló sem bukott a *vallásstanból*, *ter-mészettanból* és *bölcsleletről*; a *történelemből*, *földrajz-ból*, *természettudományból* és *mértani rajzból* az *elégtelenek* száma 1—1%, a *magyarból* és *németből* 2—2%, a *menyviségtanból* 4%, a *görögből* 10% és a *latinból* 12%. *Jeles* a *bölcsleletről* 45%, a *vallásstanból* 40%, a *termé-szettanból* 31%, a *történelemből* 30%, a *magyarból* 25%, a *németből* 22%, a *természettudományból* 20%, a *menyviség-tanból* 16%, a *görögből* és *mértani rajzból* 15—15%, a *latinból* 14%, a *földrajzból* 9%.

Az osztályoknak előmenetel tekintetében a sor-rendje ez: VIII., VII., I., V., IV., II., III., VI. Legkeve-sebben buktak a II., legtöbben a VI. osztályban; legtöbb jeles van a VIII., legkevesebb (egy sincs) a II. osztályban.

Vizsgálatra állott 284 (m. é. 265) tanuló. (A ma-gántanulók száma a statisztikában nincs kitüntetve.) Református 224 (m. é. 204), más vallású 60 (m. é. 61); magyar anyanyelvű 268, (a nyelvismeret aránya nincs feltüntetve), helybeli 75, más illetőségű 209. Legtöbb a birtokosok és bérlők gyermekeinek száma (69), legkevesebb a magántiszviselőké (7).

A magaviselet fokozatairól nincs statisztikai ki-mutatás. Az osztályok érdemjegyi táblázatából tűnik ki, hogy 284 tanuló közül 268-nak *jó*, 14-nek *szabály-szerű*, 2-nek kevésbé szabályszerű a magaviseleti fokozata. (Az átlagosnál sokkal jobb és megnyugta-tóbb eredmény fegyelmi szempontból.) *Jeles* előmene-telű 21 = 8% (m. é. 24 = 9%), *jó* 91 = 32% (m. é. 89 = 33%), *elégséges* 120 = 42% (m. é. 113 = 43%), *elégtelen* 52 = 18% (m. é. 39 = 15%). A tanulás ered-ménye tehát valamivel kedvezőtlenebb a múlt évinél.

Egészségi állapot tekintetében volt 352 könnyű, 30 súlyos és 3 járványos betegségi eset, halállal vég-ződött 2.

Az érettségi vizsgálatok eredménye a következő: 21 (m. é. 29) tanuló közül *jelesen* érett 5 (m. é. 5), *jól* 8 (m. é. 8), *érrett* 8 (m. é. 10), javításra nem úta-sítottatott senki (m. é. 3).

A érettségit tett ifjak közül legtöbben (5) *papi* pályára lépnek.

A tanulóknak 1906—7. évi közvetett és közvetlen *segélyezése* 16863 K-át tesz ki.

A jövő tanévre szóló értesítésben a múlt évihez viszonyítva változás az, hogy — tekintettel a meg-drágult életviszonyokra — a *konviktusi teljes díj* 180 *koronáról* 200 *koronára* emeltetett. Az értesítés szerint „*az élelmezés az iskolai év megnyitása napján kezdődik*”, de ez a nap jelezve nincs. — A *görög-pólló tanfolyam* az V. osztályban megnyílik.

IRODALOM.

E rovatban minden munkát megemlítnék, ami szerkesztőségünkbe elküldetik, de hosszabb, bírálatos ismertetésre nézve a szerkesztőség fentartja saját elhatározását.

Böhm Károly axiologiája.

(Az ember és világa. Philosophiai kutatások. III. rész: Axiológia vagy értékten. Kolozsvár, 1906. Stein J. bizománya. Ára 6 K.)

(Folytatás.)

De hogy miben találja az Én az értéket, azaz, melyik vonásban helyezze el s ismerje fel az értékeséget: az az Én reflexió fokától függ, s ez a végső valóság, épen mivel magát vetíti a maga értékeibe, teszi oly izzóvá a küzdelmet, melyben összezsapnak az értékek — az igazi létért való küzdelem, melyben a végig vonuló mély érdekeltséget az érték élte. Amíg a valóságot pusztán mint obj, tény tekintjük, s az értékelés hallgat, addig hidegen hagy a valóság; de e tisztán elméleti álláspontot az értékeléssel felcserélni kényszerítnek a szellem életfeltételei: már az igaz az értékeséget fejezi ki; az ontol. valóság igazán a mienkké, életemünké az értékeség vonása által lesz, közvetlen személyes viszonyba vele ezáltal lépünk. Ezt a közvetlen érdekeltséget az érzésben éljük meg, az érzés azért minden értékre felhívó, rámutató index, s ebben van az axiol. szerepe.

6. De akármilyen legyen az értékelés álláspontja, logikai előzménye az értékelésnek mindig egy önmagában értékes gondolata, mely annak a tárgynak értékét hordozza. Erre a pontra kell még világot vetni, az értékfajok összefüggését fogjuk belőle megérteni. A szálak összefüggése ez. A projekció, a mint a képzet megalkotja ontol. vonásait egy súlypont köré helyezi el, ezt a súlypontot vetíti belé (logikailag) elsőnek s akármilyen szakadozott a kép, tényleges alkatrészeinek hű utánképzése, akármennyire kibővül és helyesbül is az ismételt szegzések folytán, azaz a tapasztalat korrekciója nyomán, a konkrét elemek ismerete: az alaptéma nem változik, egy központ körül helyezkedik el minden vonás. Ezt a központi magot jelenti a *lényeg* fogalma s már most, a mi a kép az ontol. alkatában a lényeg, az az axiológiai becslés számára az *érték* fogalma. Azaz, amint a lényeg forrasztja össze a különben széthulló ontol. tulajdonságokat, úgy az érték hordozza mindazon sajátságukat melyeket a konkrét esetekben kiemel a tárgyból az értékelő szempont. Ez az értelme a tételnek, csak, hogy az értékelés egy önmagában értékes feltétele mellett érthető. S most nézzük a nevezetes következményeket.

Ha megfontoljuk, hogy ugyanaz az aktus vetíti a képbe a lényeg és az érték jelentéseit, akkor világos lesz, hogy a két iogalom ugyanazon valóság két szempontból való nézése; a tárgynak lényeges vonásai egyszersmind az értékes vonások is. Ezzel egészül ki a kép, melyet előbb kialakulni láttunk, hogy értékelés és a ténylegesség utánképzése együtt magyarázzák a valóságot, mert a tény és értéke együtt teszik a magyarázandó valóságot. Az értékelés is magyarázat, reális vonások felismerése a tárgyban, ismerési mód, melynek vezető elve az önérték fogalma, míg az ontol. soré a lényeg.

Az önérték annál fogva, mint az egész értékeség hordozója, a *fűzei proteron*, létesítő oka s konkrét alakban felismert értéknek a *ratio fienui* az értékelés számára, viszont a megvalósult érték, aminek felismerése gyakorlatilag az első mozzanat az értékelésben, a *ratio cognoscendi* az önértékre nézve.

(Folyt. köv.)

Tankó Béla.

TÁRCZA.

Nagytiszteletű Szerkesztő Úr!

Kedves Barátom!

Erdélyi református egyházkerületünk boldog emlékü régi püspökeinek egyházmegyénk levéltárában lévő hivatalos leveleit tanulmányozván, elhatároztam, hogy e történelmü becses biró levelek közül időnként néhány levelet becses lapodban közölni fogok. Ez alkalommal két Cirkulárét közlök, melyek élénk világot vetnek erdélyi egyházkerületünk 1790—1795. évi benső életére s bizonyosságot nyújtanak arról is, hogy bizony a bírságolást már akkor alkalmazták és hogy a mellékfoglalkozást nagynevű püspökeink menyire elítélték. Szíves engedéllyel a következő két levelet küldöm.

Eperjesi Zsigmond erdélyi református püspök körlevele.

(Anno: 1790. június 3.)

Mint hogy a méltóságos ref. főconsistorium kémenyen parancsolni méltóztatott, hogy a sárdi és más generális synodusok közönséges jóra célzó végzései, az esperesek által publicáltatván, azok minden kifogás nélkül mindenütt nagy accuratioval megtartassanak és mindenek esperes, hogy a végzések iránt való publicatiót, mikor és miképpen vitette légyen véghez — arról a superintendentiát tudósítani kötelességének ismerje. E mellett mint hogy a tiszteletes generális direktor is panaszul adja fel, hogy némely constitutiók vagy nem publicáltattak, vagy ha publicáltattak is, teljességgel meg nem tartatának: erre nézve szükségesnek ítélte az ezen esztendőben: Torockószentgyörgyön tartatott generális szent synodus a maga némely végzéseit recapitulálni és szoros megtartás végett ujonnan is kiadatni in sequentiibus:

1. Az 1783-ban Sárdon tartatott és ott kivált az itthon tanult tiszteletes atyafiakra nézve eléggé meghatározott köntösön kívül, ha kaputot vagy egyéb hozzájuk illő köntöst a közönséges végzésnek praedjudiciumára viselnének, az olyan köntös a tiszteletes esperesek által, brachio etiam secularis magistrátus confiscáltassék, és ha így is az eféle köntös viselettől nem abstineálnának post unam alteram admonitionem ad mentem caconis 83, ab officio pastoralis suspendáltassanak.

2. Ha kik a Nagy-Bacsonban 1785-ben tartatott generális szent synodus végzéséhez, mely azt tartja, hogy a textusnak felvétele előtt az Atya, Fiu, Szentlélek elénekeltessék és hogy az isteni tisztelet mindenütt és mindenkor cum benedictione pastoralis végeztessék, magukat nem tartanak; két vagy legfeljebb háromszori admonitio után ad futuram usque synodum generalem suspendáltassanak.

3. Hogy a temetési alkalmatosságokkal rendetlenül bucsuszott véghetetlen genealogika deductiok, melyek nem a papnak, hanem különösen az arra választott orátorok kötelessége szokott lenni. e mellett az unalmat és nevetséget szerző hosszas, de kivált versezéssel való bucsuztatások, melyeket 76. canon is in perpetuum abrogált és a melyről a szatmár-némethi synodus is 13. conclusumában ilyen végzést tett: Naeniae illae, seu rythmi lugubres, anilibus ut plurimum nugis ad lacrimas eliciendas confictis scatentes, e sacris ritibus simpliciter explovdantur — szent synodusunk ezen végzés ellen cselekednének, a kemény feddést, sőt a feljebb dictált poenalitást is el nem kerülnek.

4. Békezdett jönni az a rendetlen szokás is, hogy a tanulás végett külső akadémiákra menő deákok, kik az eccláknak és más kegyes benefactoroknak segítségük által promoveáltattnak, azoknak notabile praedjudiciumokra kimenvén, nem a tanulásban gyakorolják

magokat és a magok-és ecclák szükségére kéregetett alamizsnából nem könyveket, hanem feleséget hoznak, mind maguknak, mind pedig idegen feleségeknek tetemes romlásokkal, a mint ezt a minennapi példa elégségesképen bizonyítja, szent synodusunk ugyan senkit is az idegen országon való házasságtól el nem tilthat, hanem az ilyeneknek megzaboláztatásokra szükségesnek ítélte concludálni, hogy ezeknek lejövetelük után 3 esztendő alatt ecclá ne adattssék, hogy így az alatt az idő alatt tanulják meg azt, a mit a feleség után való járással akadémiákon elmulattanak.

5. Tapasztaltatott az is, hogy az akadémiákra szándékozó deákok mig alamizsna kéregetés végett az országban széjjel járnak az emberségnek és jó erkölcsöknek határít általhágván, magukat rendetlenül viselik; kik ellen végezé a szent synodus, hogy a tractusoknak esperesei hiteles írásaik által az ilyeneket a tiszteletes superintendenciának jelentsék, a ki passzusoknak kinyerése végett testimoniumot ne adjon, vagy ha előre adott volna, azt a concernens magistratus segítsége által is visszavegye.

6. A sok keserves panaszokból tapasztalja a generális szent synodus azt is, hogy a papi renden levő sok érdemes atyafiak háládatlan hallgatójoktól vádatlattan, akármely kevés és csak meghallgatást sem érdemlő okból is ecclájokból turbáltatnak: végezi azért a generális szent synodus, hogy a királyi kegyelmes rescriptum és az augusztana confession levőknek szokások szerint miközöttünk is a papok minden marasztalás nélkül maguk ecclájokban mind holtig megmaradhassanak, ha pedig történnék, hogy valamely ecclának a papja ellen panasza lenne; ebben a történetben a Küküllőváron 1778-ban tartott generális synodus végzése szerint, mind a panaszló ecclá, mind pedig a bepanaszoltatott pap maga mentségére nézve ultro citroque meghallgattassék és mind addig helyből a pap ki ne mozdittassék, mig a kimozdításra elegendő okot nem szolgáltat és az ok hiteles bizonyságok által elegendőképen meg nem próbáltatik, ezt pedig mindenkor nem más, hanem a partialis szent synodus, a canon és istenes igazság szerint ítélje meg.

Közli: *Elekes Viktor.*
esperes.

Szerkesztői üzenetek.

Mojosi ügyben Jövő számban jöni fognak, de nekem is lesz egy pár szavam — öngazolásul

V. F. A leveled vettem. Gratulálok. Igen szívesen, más-ként nem is gondolhattad. — Hanem én is kérlek: az egyh. élet mozgalmairól szíveskedj értesíttetni s egy-egy felvetődő nagyobb elvi kérdéstről — bármennyire lefoglal is az iroda — írj magad is a lapnak. Az esperesek tudnak ilyet legtöbbet; miért ne tárgyalnók meg a sajtóban a nyilvánosság előtt, hadd okoljunk belőle mindnyájan! Isten áldjon meg titeket és — munkádat!

KÜLÖNFÉLÉK.

Vajda Ferencz esperes. Az udvarhelyi ref. egyházmegye f. hó 3-án töltötte be az ifj. Péter Károly eltávozásá folytán megüresedett esperesi székét, *Vajda Ferencz* székelyudvarhelyi lelkészt választván meg e díszes, de sok felelősséggel járó állásra. Vajda Ferencz már a mult esperesválasztáskor komoly jelölt volt; daczára, hogy csak kevéssel azelőtt ment át az udvarhelyi egyházmegyéből. Most a hivatottak bizalma az ő kezébe tette le e derék, de nehéz felekezeti viszonyok közt élő egyházmegye kormányzását. A választás ugyan nem ment küzdelem nélkül, de a küzdelem alkotmányos és nemes volt s ebben biztosítéka van annak, hogy az egyházmegye hagyományos békéje és papságának szép kollegiálitása továbbra is megmarad. Annál inkább pedig, mert Vajda Ferenczben minden tekintetben méltó embert ért a kizárás. Egész élete, tanuló éveitől kezdve komoly munkásságban telt. Évekig tartó püspöki titkársága beavatta az egyházi adminisztráció szövevényeibe. Mint százlónai s később sz.-udvarhelyi lelkész elévülhetetlen érdemeket szerzett a „*Vasárnap*“ szerkesztésével s az egyháztársadalmi építő munkát gyakorlatilag is szép sikerrel folytatta. Pedáns

pontosságú és rendszerelő ember, ki a vezetés során ugyan hasonlótv kíván paptársaitól is, de kollegiális szivességgel fog támogatói mindenkit nemes igyekezetében. S mert a politikai küzdelmekbe való bocsátkozástól már vezető állása is vissza fogja tartani: alapos a reményünk hogy egyház- és hitépítő munkássággal fogja erősíteni egyházmegyéjét. A jó Isten adjon erre néki erőt, hű és buzgó munkatársakat s állandó békességet, hogy a szépen futott egyházmegyét a megkezdett úton tovább vezethesse sikerről-sikerre. Gratulálunk az új esperesnek és az udvarhelyi egyházmegyének!

Szeretetházunk fejlődése nem rohamosan ugyan, de folytonosan előhalad az intézet keblitanácsa s főleg elnöke *Lészay Ferencz* ritka lelkiismeretes és buzgó vezetése mellett. Az intézet gazdasági vezetésében elévülhetetlen érdemeket szerzett *Horváth János* igazgató eltávozott ugyan egészségi állapotára tekintettel — érdemei elismerésül örökös t. igazgatói címmel tüntetve ki — de az új igazgató *Tarcsali Endre* nyug. czeglédi áll. polg. leányiskolai igazgató személyében már átvette az intézet vezetését s működése elé a legszebb reményekkel tekinthetünk. A kebli tanács a modern egészségügyi követelményeknek is eleget teendő 1000 K költséggel most rendezteté be a villanyvilágítást. A növendékek nevelésügyének fokozottabb szolgálatára az eltávozó özv. Baló Bálintné helyére új s ezen kívül még egy újabb nevelőnői állást szerzett havi 40 kor. fizetéssel és teljes ellátással. Erre a két helyre a kebli tanács f. hó 5-iki ülésében *Nagy Izabella* és *Barabás Margit* választattak meg s így most az igazgatón kívül a nevelő személyzet három tagból áll, a kik a correpetitión kívül a zongora, német és francia nyelvben is oktatják a növendékeket. Az intézetbe felvételért folyamodott növendékek közül a ref. vallásuak már is mind felvétettek. Független csak két papságy maradt, kik miután atyjuk egyenesen tiltakozott az ellen, hogy felszaporított ellátási díjaik hátraléka az ő kongruájából levonassék, mindaddig nem vétethetnek fel, mig hátralékos tartozásaikat be nem fizetik. Egyben e szomorú tapasztalaton okulva, jövőre a papok „Kötelezvény“-ébe bevéteik, hogy ha az ellátási díjakat nem fizetnék, jogot engednek arra, hogy kongruájukból két részletben a hátralék levonassék. Azon szülőknél, kik gyermekeik számára az illető iskolába való felvételt idején való jelentkezés által nem biztosították, tudomásukra hozza a kebli tanács, hogy a gyermekeknek az illető tanintézetbe való felvétele iránt ugyan jutólagosan maga is megette a lépéseket, de az eredményért felelősséget nem vállal, miután arra a szülők kellő időben figyelmeztetve voltak, hogy erről maguk goodoskodjanak. Végre elhatározott egy *kötőgép* beszerzése, melyen a nagyobb növendékek *harisnyakötést* tanulhatnak. Egy *háztartási* iskola berendezése tovább is csak előkészítés alatt maradt, mert „*munkára*“ úgy látszik, nálunk nem akad vállalkozó Legvégül az „ápoló varrónői“ állás eltávozásá folytán újra megüresedett. Felhívjuk az összes pap- és tanártársaink figyelmét arra, hogy ha ez állásra alkalmas 25—40 éves nőt tudnának: jelentsék be egy levelező lapon a szeretetház igazgatóságának, ily módon is támogatván e nemescélu intézetünket nehéz munkájában.

Új vallás-sérelem. Ezt már maga az ország kultuszminisztere gr. *Apponyi Albert* csinálja. „Szent István napját“ olyan *nemzeti* ünnepnek deklarálja a népiskolai törvény végrehajtására kiadott utasításában, amikor minden iskolára kitűzendő a nemzeti lobogó. Ezzel tehát a protestánsokat kényszeríti egy róm. kath. ünnep ünneplésére. „Szent István napja“ miatt eddig is folytonos zaklatásnak voltak kitéve hiveink, ez ezután még fokozódnia fog. Szépen haladunk!

Szavai leányegyházunk — mert a 90-es évek elejéig önálló lelkésze volt — érdekében megindult mozgalom örvendetesen halad főként Sándor Géza földbirto- kos és neje buzgólkodása folytán. Miután ezt a széki egyházmegye közgyűlése is szükségesnek mondotta ki e hó 4-én megjelent az egyházközségben *Nagy Domokos* (feketelaki) beszolgáló lelkész és *Gyárfás Sándor* pulyoni s. lelkész s számba vévén a dolgokat, megállapították, hogy Szava és Ombusz az egyházközség fentartására évi 600—700 korona jövedelemmel rendelkeznek, a lelkészi állás javadalmazására is a levonandók levonásával 400 koronán felüli összeget tudnak biztosítani, minden külső segély nélkül. Ennélfogva presbiteri és közgyűléseken

elhatározottat, hogy az egyházi főhatóságtól kérni fogják visszaanyasítását — mert jó karban levő templom és új papi lakás is van — s a kultuszminisztertől a lelkész fizetéskiegészítésének megadását s az állami iskolához egy ref. vallású s évi 150 K-ért a kántorság teljesítésére kötelezett tanerő kinevezését. A 130 lélekszámú egyház — hol ugyancsak foly az eloláhosodás — szép reményekkel néz a jövő elébe s a miniszter döntése elébe, mely hivatva van az itteni maroknyi magyarság megerősítésére. Az előkészítő munkálatokban Nagy Károly theol. tanár segédkezett, ki Sándor Géza szívesen látott vendége volt s délelőtt, délután predikált a szép számban összegyűlt hívőknek. A jó kezdet után, adjon Isten a mozgalomnak jó véget!

A Debr. Prot. Lapnak azt a felvetett javaslatát, hogy a lelkészek nyugdíjintézeti terheinek könnyítésére egyelőre használtassék fel a 3000000-ós államsegély: egyik cikkünkben „Kalandos“-nak mondtuk. Laptársunk ezt kifogásolja. Hát hiszen jó: a kifejezésekhez nem ragaszkodunk. De ennek lehetetlenségét újra hangsúlyozzuk. Mert az a 3000000 K meghatározott célokra (egyházi adócsökkentésre, közigazgatásra és nyugdíjintézetre) kéretett és adatott elszámolás kötelezettségével. Gondolja kedves kollégánk, hogy Apponyi — ki ezt a kormány egyik szociális ténykedésének is minősíti — megengedné azt, hogy e pénz más célra fordítottassék? Továbbá lehetők és megengedhetőnek tartja, hogy a nép adóterheinek könnyítésére szolgáló pénz a lelkészek személyes terhei könnyítésére fordítottassék? Hát ki viselné a felelősséget azért a vádért, amely a szocialista és nem szocialista nép ajkán bizonyonnal azonnal felharsanna, hogy a „telhetetlen papzsák“ megint benyelte a föld népe elől a segítséget? Hát ezekért tartjuk mi azt a tervet lehetetlennek. Szabadoknak érezzük ugyanis magunkat nemcsak hatóságainkkal szemben — amit a Debr. Prot. Lap ismételt szívesen kétségbe von —, hanem a különböző demagóg irányzatokkal szemben is. Felfelé is, lefelé is. Enélkül egy percig sem tartanók pennánkat kezünkben. Nem a kritikát, nem az aggodalmak nyilvánítását kifogásoltuk mi, hanem a bizalmatlanság keltésére irányuló agitációt az egyik részről, a lehetetlen tervekkel való kecségetést a másiktól. Ebben tehát már most megérthetjük egymást — gyanúsítások nélkül.

Az „erdélyi specialitás“ hódítása. Úgy olvastuk, hogy a *nagyszalontai* egyházmegyében az esperes és gr. Tisza István főgondnok tanácskozássra hívták össze az egyházmegye tanácsbírait a lelkészi nyugdíj- és egyházi adótörvény végrehajtása feletti tanácskozássra. Azt is olvastuk, hogy a tiszántúli egyh. ker. esperesei hasonló célra tanácskozásokat tartottak s itt közös eljárásban állapodtak meg. Nos, az elsőt minálunk úgy hívják, hogy „*egyházmegyei tanács*“, a másodikat úgy hogy „*egyh. ker. igazgatótanács*“. Azzal a különbséggel, hogy ezek működése nálunk állandó és rendszeres. Hátha még egyebütt is azzá válik! Mert — amint látszik — az élet szükségére kívánja meg. Hát bizony haladni kell a korrall!

Az ördögkereszturi ref. egyház — mint értesülünk — a múlt héten töltötte be rendes lelkésszel papi állomását. A gyülekezet egyhangulag *Máthé Sárdort* választotta meg nagy lelkesedéssel, ki két év óta mint segédlelkész töltötte be az állást. Az egyhangu választás jutalom a múltért, elkötelezés a jövőre. Az új lelkészre igen fontos hivatás vár a körlelkészség területén. Mi reméljük, hogy az új lelkész, ki mint tanuló is, nemcsak fényes tehetségével, de kiváló lelkiismeretességével is előljárt társai közt, teljesen be fogja váltani az egyházi és nemzeti vonatkozásban hozzá fűzött jogos várakozásokat. Isten áldja meg sikerrel munkáját!

Változások a papi karban. A papi karban a múlt hónap folyamán a következő változások jutottak tudomásunkra: *Elek Lajos* az ig. tanácsi h. titkárságból rendes lelkésznek hivatott meg Kolozsborsára; *Jáni Lajos* Kézdimártonfalváról Gógánváraljára; *Kelemen Győző* Kézdimártonfalváról Torockószentgyörgyre ment s előbbi helyét *Demes Ferencz* foglalta el. *Benedek Pál* Küküllő-Széplakról Szászványánba, *Kovács Károly* Buzásbocsárdról Szászsebesbe ment át rendes papnak. Rendes lelkészekké választották a következő segédlelkészek: *Régeni István* Kettesdre, *Szotgori Lajos* Vistába, *Halász András* Magyargyeróvásárhelyre, *Rácz Lajos* Kőrösfőre.

Harc egy főiskolai igazgatóság körül. A sárospataki főiskola akadémiai tanárkara a jövő iskolai

ővre *Zoványi Jenő* ny. r. tanárt választotta meg főiskolai igazgatónak. A főiskola igazgatótanácsa (Elöljáróság) azonban megtagadta hivatalába való beiktatását „tekintettel arra, hogy az egyházkerülettel és igazgatótanácsossal szemben a nyilvánosság előtt huzamos időn át folytatott kíméletlen és igazságtalan támadásai miatt csak a közelmúltban sujtatott fegyelmi büntetéssel s így erkölcsi lehetetlenségnek tartja, hogy őt oly kimagasló állásra segítse, amelyen a főiskolát gyakorta képviselni, az ifjúságot a felsőbbek iránti tiszteletre saját példájával is reánevelni egyik legkiválóbb kötelessége“. *Zoványi* ezért most fegyelmi panaszt tett a püspöki hivatalnál az igazgatótanács ellen „súlyos kötelességmulasztás“ és „hivatali hatalommal való visszaélés“ címén hivatkozva arra, hogy sem az E. T.-ben, sem a főiskola „kormányzati rendszabályai“-ban nincs az igazgatótanácsnak oly jog biztosítva, a melynek alapján akár a passiv választói jogot *Zoványi*tól megvonhatná, akár az akad. tanárkar törvényes és szabályos választását felülbírálna, akár a fegyelmi büntetéshez utólag mellék-büntetéseket csatolhatna. A kérdés a mily szomorú önmagában, ép' oly érdekes jogi szempontból s anélkül, hogy bármely oldalra állást foglalnánk — ami pedig nem volna nehéz — csak arra emlékeztetünk, hogy nem is régiben egy erdélyi igazgató elleni fegyelmi eljárás során egy igen előkellő tisztáninneri egyházi vezérferfiu más nézetet vallott annak az igazgatónak újra való igazgatóvá választásáról, aki pedig nem végrehajtott fegyelmi ítélet után, hanem a fegyelmi eljárás során választott újra igazgatónak, jóllehet éppen igazgatói ténykedései során felmerült szabálytalanságok és mulasztások miatt folyt ellene a fegyelmi eljárás. Egy bizonyos, hogy ebből vége nélküli herce-hurca következik, amely semmiképen sem válik előnyére a sárospataki főiskolának.

A nagykendi ref. egyház orgonája javára egy előkelő rendező bizottság a vármegyei ref. vallású vezető emberei védnöksége alatt *Balavásáron* aug. 3-án szép sikerű műsoros táncmulatságot rendezett. A nagyszínvonalú műsor kiváló pontjai voltak: *Henter Gáborné* monologja, *Maetz Irén* felolvasása, *Blaha Irma* és *Szönyi Géza* dialogusa s egy alkalmi férfikar két pontot kitöltő éneke. A mulatság szép anyagi és erkölcsi sikerrel járt — köszönetet érte a buzgó rendezőségnek.

„A magyar klerikalizmus rabszolgái“ címmel dr. *Bonifácus* tollából egy cikksorozat jelent meg „Az Újság“-ban, mely most külön füzetben is kiadott az „Athenaeum“-nál. A 32 oldalos füzet nemcsak meggyőző logikával, de a tények súlyával mutatja ki, hogy a mostani kormány s különösen ennek kultuszminisztere gróf Apponyi mennyire a klerikalizmus szolgálatában állanak, hogy teszik tönkre sőt fordítják ellenük a 48. XX. t-cz. végrehajtását, az új iskola-törvényt stb. S hogy ebben a 48-as párt jár elől a liberális hagyományok letörésében. Megdöbbenően szomorú igazságok. Ajánljuk lelkész társaink szíves figyelmébe.

Modern szellem egy iskolában. A kolozsvári kollégium előljáróságának egy érdekes újításáról adunk hírt. Ez az újítás — legalább azon a helyen az —, nem más, minthogy a kollégium elemi iskolájának első osztályában egy nőt alkalmaz tanítónak, az elemi iskola igazgatójának, *Balogh Károly* tanárnak a javaslatára megválasztván *Scheffer Terézt*, aki a kolozsvári tanítónőképzőben végzett jeles eredménnyel s aki húzamosabb ideig helyettesítvén az elemi iskola egyik beteg tanítóját, buzgó munkásságával, kedves, eleven bánásmódjával kiváló tanítónak bizonyult. A kezdeményezés mindenesetre figyelemreméltó. A hatéves diák-emberre ráfér az iskolában is a gyöngéd női gondozás s a tudomány mélyeségek titkai sokat fognak veszíteni zordonságukból egy szelíd, barátságos néni biztatása mellett. Épen azért hisszük, hogy e kezdeményezés jó be fog válni.

Döntvények és rendeletek. Az 1875: XXXII. törvénycikk 31. §-ában foglalt kedvezmény alapján az országos tanítói nyugdíjintézethez való hozzájárulás kötelezettsége alól felmentett iskolafentartók ezt a kedvezményt az 1891: XLIII. törvénycikk 13. §-a szerint az ezen utóbbi törvény életbeléptéig külön nyugdíjintézetükbe felvett tanítók és tanítónőkre élvezve jövőre is feltétlenül élvezik ugyan, de ez a kedvezmény nem foglalja magában s a törvény egyéb intézkedése sem adja meg az arra való felhatalmazást, hogy a jelzett irányban fölmentett iskolafentartó a maga alkalmazottjait az idézett 1891: XLIII.

törvénycikkben megszabottnál mostohább végellátásban részesíthesse. (5691/1906. k.)

Községi tanítók által fizetések fejében hasznélvezet földek után járó egyenes adókat a hasznélvező tanítók tartoznak fizetni. (8075/1906. P. szám.)

Felekezeti tanítók által fizetés fejében hasznélvezett s az egyházközség tulajdonát képező földek után járó egyenes adókat a hasznélvező tanítók tartoznak fizetni. (9952/1906. P. szám.)

HIVATALOS RÉSZ.

3731—1907. szám.

KÖRLEVÉL

összes egyházi és iskolai hatóságainkhoz.

A nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi Miniszter úrnak 73856—1907. sz. a. kiadott s „*A gyógyppaedagogiai oktatásügy állapota hazánkban az 1906/7. tanévben*” című kimutatását, melyet kollégiumaink előjáróságainak 2—2, esperesi hivatalainak 3—3 példányban jelen szám alatt megküldöttünk, egyházi és iskolai hatóságaink figyelmébe ajánljuk.

Kolozsvárt, 1907 augusztus hó 1.

Bartók,
elnök.

Dr. Kálmán János,
tanügyi-előadó.

2769—1907. szám.

KÖRLEVÉL

az egyházmegyék nagytiszteletű espereseihez.

3907—1905. sz. alatt, hivatkozással a ref. népiskolák számára az 1878. évi egyházkerületi közgyűlés 67. sz. határozatával megállapított „Rendszabályok” 68. §-ára, felhívtuk volt nagytiszteletű Esperes aait, hogy az A. és B. jegyű népiskolai statisztikai gyűjtő-lapokat s az ezeket összegező kimutatást, az iskolák állapotára vonatkozó jelentéssel együtt, évenként legkésőbb *augusztus hó 1-ig* rendelkezésünkhöz az 1906—7. tanévre vonatkozólag esperes aai még nem tévén elégét: felkérjük, hogy úgy az egyházmegyéjükben lévő népiskolák mult tanévi állapotát; az iskolaügy fejlődésének netaláni akadályait és az azok elhárítására tett lépéseket, intézkedéseket feltüntető tüzetes *jelentést*, mint az A. és B. jegyű statisztikai íveket *összesítő kimutatás* kíséretében szíveskedjenek mielőbb felterjeszteni.

Még az 1905—6. tanévről sem érkeztek be jelentések és statisztikai ívek, illetve kimutatások a hunyadi, küküllő, sepsi és kézdi egyházmegyékből. Hiányosan küldettek be a statisztikai adatok a nagysajói egyházmegye részéről, amennyiben hiányzanak a besztércei, köbölküti, magyarnemeyei, nagysajói, naszódalsóbalázsfalvi, sajószentandrászi, somkeréki, sófalvi, szászbrétei, szászczegői és tacsai egyházak statisztikai ívei, úgyszintén a gyulaféhérvári és kalotaszegi egyházmegyékből, ahonnan hiányzanak a benedeki, győrővásárhelyi és bábonyi egyházak statisztikai gyűjtőlapjai.

Felkérjük nagytiszteletű Esperes aait, hogy az 1905—1906. évi statisztikai kimutatásokat és jelentéseket is sürgősen küldjék fel igazgatótanácsunkhoz.

Kolozsvárt, 1907 augusztus hó 5.

Dr. Bartók György,
elnök.

Ifj. Péter Károly,
titkár.

3901—1907. szám.

KÖRLEVÉL

az egyházmegyék nagytiszteletű espereseihez s a theol. fakultás és a kollégiumok méltóságos t. Előjáróságaihoz.

Miután az új egyházi törvények végrehajtása tárgyában kibocsátott igazgatótanács körlevelekre vonatkozó felterjesztések egy része hiányos: felkérjük a t. Címet, hogy a III—X. és XIII. sz. körlevelekben jelzett vélemény javaslatokat, valamint az elrendelt választások eredményét, magokban foglaló felterjesztésekhez szíveskedjenek az egyházmegyék és kollégiumi előjáróságok gyűléséről szóló, szabályszerűen hitelesített *jegyzőkönyvi kivonatot* csatolni, illetve pótlólag felküldeni, mert a jkvi kivonatok nélkül sem a vélemények nem vehetők figyelembe, sem a választások nem igazolhatók.

Egyben felhívjuk az érdekelt egyházmegyék figyelmét az I. t.-c. 149. §. d) pontjára, mely szerint a hozott és hitelesített határozatoknak kiadása az egyházmegyei jegyző teendője, s a jegyzőkönyvi kivonatok kiállításáért egyedül ő lévén felelős, szükségtelen azokat az esperessel is hitelesíttetni.

Kolozsvárt, 1907 augusztus hó 7.

Dr. Bartók György,
elnök.

Ifj. Péter Károly,
titkár.

PÁLYÁZAT

egy helyettes és egy gyakorló tanári állásra.

A zilahi ref. Wesselényi-kollégium előjárósága pályázatot hirdet az 1907—8. iskolai évre egy helyettes és egy gyakorló tanári állásra. Ez állások a konviktusi és internátusi felügyelői teendőkkel lesznek összekötve.

A helyettes tanári állás javadalma 1200 korona, a gyakorlóé 600 kor., azonfelül mindkettő a kollégiumban egy-egy külön szobából álló lakás fűtéssel, világítással, takarítással és a konviktusban teljes étellel.

Pályázhatnak mindkettőre *latin—történelem*, vagy *latin—magyar* szakos református tanárjelöltek; a helyettes tanárra oklevéllel, vagy legalább szakvizsgálattal, a gyakorlóra szak-, vagy legalább alapvizsgálattal.

A pályázati kérvényben, melyhez születési, érettségi bizonyítvány, végzett tanulmányokat, eddigi esetleges szolgálatot és egészségi állapotot feltüntető okmányok csatolandók, jelzendő, ha a pályázó bármelyik állást hajlandó elfoglalni.

A kérvények a zilahi ref. Wesselényi-kollégium előjáróságához intézendők s a kollégium igazgatójához adandók be *augusztus 20-ig*.

A megválasztott tanár állását 1907 augusztus hó 30-án elfoglalni köteles.

Zilah, 1907 július 22.

Az előjáróság megbízásából

Kincs Gyula,
igazgató.

Sz. 957—1907.

ÉRTESÍTÉS.

Miután az udvarhelyi református egyházmegye esperesi hivatalát átvettem, szívesen kérem tiszt. lelkészársaimat és mindazokat, akik valamely ügyben az esperesi hivatalt felkeresni óhajtják, hogy ezentúl mindennemű beadványikat alólírotthoz intézzék.

Ref. esperesi hivatal.

Székelyudvarhely (Bethlen-u. 5.) 1907 aug. 6.

Vajda Ferenc,
esperes.

Sz. 292A/1907.

PÁLYÁZATI HIRDETMÉNY.

A magyarországi református egyház egyetemes konventjének közvetlen fenhatósága alatt álló s az Észak-amerikai Egyesült Államok területén működő amerikai magyar református egyházmegyében előreláthatólag több egyházközség lelkészi állása fog betölteni. Felhívtnak mindazon lelkészek, kik az amerikai magyar református egyházmegyében lelkészi állást elfoglalni hajlandók, hogy ezen szándékukat személyes és családi körülményeik, nyelvismeretük (az üresedésben levő Mount-Carmeli egyházban a tót nyelv ismerete is kívántatik) stb. ismertetése mellett a konvent alólírott világi elnökéhez (Budapest, II. Bimbó u. 7. sz.) okmányaik kíséretében jelentsék be.

Tájékozásul megjegyeztetik, hogy a lelkészi állások szabad lakáson és stólán kívül általában az egyházközség által fizetett évi 400 dollár s a konvent elnöksége által fizetett évi 500 dollár, együtt 900 dollár évi javadalommal vannak egybekötve s hogy a lelkészek amerikai szolgálatuk ideje alatt is 1800 korona nyugdíjba számítható törzfizetés alapján tagjai maradnak a lelkészi nyugdíj- és özvegy-árva gyámintézetnek.

Budapest—Miskolcz, 1907 július 9.

A magyarországi református egyház egyetemes konventjének elnöksége:

Br. Bánffy Dezső,
főgondnok,
világi elnök.

Kán Bertalan,
püspök,
egyházi elnök.

Erdélyi Protestáns Lap

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendőek, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

12 kor.
6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Egyházunk és a „Magyar Szó“.

Válaszul dr. Pályi Ede szerkesztő úrnak, a M. Sz. 1907. évi 186. sz.-ban megjelent „Nyilatkozat“-a 4. pontjára.¹

Tisztelt Uram!

Ön lapjában, a M. Sz.-ban, az Országos Reform. Lelkeszi Nyugdíjintézet ügyével kapcsolatos „Nyilatkozat“-a 4. pontjában csekély személyemmel is foglalkozik, az Öntől és lapjától már megszokott modorban. Személyes inzultusokkal, gyanúsításokkal, sőt fenyegetéssel illet azért, mert az Ön július 14-iki, a nyugdíjintézettel foglalkozó cikkét, legjobb meggyőződésem szerint, megérdemlett súlyos kritikában részesítettem. Cikkét „tájékoztatlannak és ebből folyólag félrevezetőnek“ állítottam és ezt igazoltam is. Sőt többet, súlyosabban mondtam. Azt, hogy „rosszakarat és megbotránkoztató gyanúsítás van benne s így vehemens agitációja az intézmény ellen — lelkiismeretlenség“. S mert több efajta — bár e tekintetben az Öné megett messze elmaradó — cikkről tettem említést, felhívtam az érdekelt papságot *általánosságban*, hogy „felületes és rosszakaratú bujtoztatásoknak fel ne üljön, hanem több bizalommal viseltessék a saját becsületes vezéreink iránt, mint a rejtett célokat szolgáló agitátorok iránt“.

Mіндеzen súlyos ítéleteim közül Önt, úgy látzik, az *általánosságban* mondott „rejtett célokat szolgáló agitátorok“ kifejezés érintette a legfájdalmasabban.

Nem tehetek kifogást ellene, hogy e nyilatkozatomat Ön magára vette, mert tényleg, bizonyos vonatkozásban Önre és lapjára is értettem.

Felszólításához, hogy nyíltan mondjam meg: minő rejtett célokat szolgál agitációjával? — felesleges volt hozzácsatolnia akár azt az erkölcsi kényszerítésre szánt tételt, hogy „tisztességes ember alaptalanul nem gyanúsít, nem rágalmaz, nem gázol másnak a becsületében“, akár azt a sajtóperrel való fenyegetést, hogy vagy Én bebizonyítok valamit Önről, vagy pedig Ön lesz kénytelen egyszer már példát statuálni. Mert sem a gyanúsítás tudományában nem jutottam odáig, hogy így kelljen engem rágalmozási és becsületsértési perekre szorítani, sem az Ön pereivel való fenyegetéstől nem ijedek meg annyira, hogy az igazságot ki ne mondjam és szavaimért helyt ne álljak akár vannak arra tanuk, akár nincsenek.

Felszólítására ugyan röviden azzal felelhettem volna, hogy kész vagyok azonnal nyilatkozni arra nézve, hogy mit értek a „rejtett célokat szolgáló

agitátorok“ alatt, mihelyt Ön megmondja, hogy mit értett ezen nyilatkozata alatt: „*elköltetni lehetne évente majdnem egy kerek egész milliót nyugdíjintézet címén, nem nyugdíjintézeti célokra*“. Mert — s itt legyen szabad Önt figyelmeztetnem saját maga használt argumentumára —: „tisztességes ember alaptalanul nem gyanúsít, nem rágalmaz, nem gázol másnak a becsületében!“ Felfogásom szerint annál kevésbé, ha ez a „más“ épen testület s plane egyházi, sőt épen azon egyháznak testülete, amelynek érdekei szolgáltatásban állóknak mondjuk magunkat.

Én nem teszem, hogy így kibujjak szavaim közelebbi értelmezésének kötelezettsége alól. De követelem ezt Öntől is.

Tehát tisztázzuk a dolgot. Önnek mindenekfelett „a rejtett célokat szolgáló agitátor“ kifejezés esett olyan zokon s főleg úgy látom azért, mert a két hónap előtti tanuk nélküli — de tegyük hozzá: *véletlenül és általam nem keresett* — találkozásunk alkalmával a „Pannonia kávéház“-ban folytatott beszélgetésünk után *est* nem várhatta tőlem. Erre való vonatkozással írja ugyanis: „*mégis* ő nevez engem rejtett célokat szolgáló agitátornak“.

Kérem, kimentem a tanunélküliség szakadékaiból, de amennyiben politikai vonatkozások miatt érzékenykedik, meg is nyugtatom. Azon a beszélgetésen ugyanis arról volt szó, hogy a koalíciós táborból, különösen a vidéken, azzal vádolják, hogy Önöket Bécsből pénzelik. Ön erre felháborodva 1¹/₂ órában keresztül, magán ügyeire is kiterjeszkedő számításokkal — amit nekem át is adott — bizonyította, hogy a vád mily absurdum. Ön tehát most arra gondol, hogy én a „rejtett célokat“ emlegetve, magam is erre gondolok. — Nő hát, ha erről van szó, megnyugtathatom, hogy bármily nem hizelgő véleménnyel vagyok a politikai sajtó gyakran változó álláspontjának indokai felől, egyben a M. Sz. elvi következetességét, sőt minden hazai politikai lap feletti előnyét mindig védtem: a klerikalizmus veszedelmének felismerésében és az ellene való rettenthetetlen küzdelemben. Ezt mindig az Önök mély belátásának és becsületes nyíltságának s egyben fanatikus liberálizmusuk javára irtam. Azt is elismerem, hogy agitációjuknak a hazai protestantizmus állami segélyezése fokozása tekintetében elismerésre méltó érdemei vannak. Ezeket — mondom — elismerni Önökről sohasem késtem, azokkal szemben is, akik azt hajtják, hogy a M. Sz. a protestantizmusnak sokkal többet ártott, mint amennyit legvérmesebb reményei megvalósulása esetén is, használhatott volna.

Elismertem abbeli szolgálatukat is, hogy mint napilap, hatalmasabban szolgálhatják a különböző kerületek papságának egymással való érintkezését s közvélemény kiképzését a kerületi egyházi hetilapoknál.

¹ A szóban forgó kérdés messze túlhaladja a személyi kérdések határát s a benne rejlő elvi vonatkozások miatt tartottuk jogosultnak lapunk e legelőkelőbb helyét venni igénybe e sorokkal.
Szerk.

De viszont, mióta csak Önökkel foglalkozom mindig szomorúan tapasztaltam, hogy állandóan fokozódott Önöknél az az irányzat, amely az egyház hivatalos vezetőit és testületeit, mihelyt azok nem az Önök által fújt nótát járták, a legkvalifikálhatatlanabb modorban támadta, velük szemben az egyházban a demagog irányzatokat támogatta s így állandóan — szinte programmszerűen — közremunkáltak azon, hogy különösen a papság lehetőleg elidegeníttessék és bizalmatlansággal töltsék el természetes vezetőivel szemben.

Tették pedig ezt azzal a *rejtett célzattal*, hogy a magyar protestantizmus vezetését a kezükbe kerítsék s azt a nagy szellemi és erkölcsi tőkét, melyet képvisel, politikailag a saját felelősség nélküli vezetésük alatt érvényesítsék.

Ime, becsületes nyíltsággal kimondva, ezzel a rejtett célzattal vádoló é én az Önök agitációját, — a multakért is, a jelenért is. Ez ellen írtam a multban, ez ellen írok a jelenben is egyes oly kirívó esetekben, amelyeket nekünk az egyházi sajtó munkásainak elhallgatni bűn volna.

És teszik ezt olykor oly praepotens türelmetlenséggel és elbizakodott göggel, hogy az felforralja olykor még a csendesebb természetűek véréit is.

Évekig folytatták br. Bánffy ellen a szemérmetlen hajsztát és olyan hangon írtak róla, hogy Önök ásták ki a bukás megsemmisüléséből, Önök akartak *csinálni belőle* egy új Bocskayt, de *alkalmatlan anyagnak* bizonyult. Önök úgy mutatták be magukat, mint a mindenható alkotó isteni erőt, amelynek mindenki *anyag*, melyből Önök tetszésük szerint csinálhatnak, formálhatnak, amit akarnak, vagy megsemmisíthetik. Bánffy után jött Bartók püspök, majd Darányi és egy egész hosszú sor minorum gentium, mert Önök a magyar protestantizmus szellemének is, küzdelmei helyes vezetésének is csalatkozhatatlan letéteményeseiként geráltak magukat.

És ha ez ellen, erkölcsi értékeinket és azok személyes képviselőit köteleesség és lelkiismeret szerint lapjaink hasábjain védelembe vettük: azonnal készek voltak minket — köztük természetesen első sorban az Erd. Prot. Lapot — a hivatalosok uszályhordozóinak s a papság érdekei elárulóinak kiáltani ki. Ezért kerültek harcba rendre az összes egyházi lapokkal, ezért adnak helyet lapjukban minden demagóg irányzatnak — el egészen a papok színészkedésének védelméig.

Ez szülte azt a hajsztát is, amelyet a M. Sz.-ban Önök indítottak a nyugdíjintézet ellen. A papok cikkei ugyanis részben a törvény és utasítások nem elég precíz szövegezése, részben saját felületességük folytán elég élesen ugyan, de nagy többségükben tisztességes bírálatban részesítették az intézményt és a rendelkezéseket, mutogatták hiányait és keresték orvosszereit, ha nemis mindig helyes uton.

De mihelyt a lap vezetősége vett pennát ez ügyben kezébe, a programmszerű rejtett célzat: a papságnak természetes, hivatalos vezéreitől való elidegenítése, bizalmatlansággal való eltöltés szándéka oly bántóan érvényesült, hogy azt a tévedés, a rendelkezések felületes értelmezése többé már nem magyarázta, hanem egyenesen célzatos rosszakaratot kellett felismerni. Amit még inkább megerősített, sőt bizonyosságra emelt az a gyanúsítás, hogy az így összegyűjtött pénzből „*elköltetni lehetne évente majdnem egy kerek egész milliót nyugdíjintézet címén nem nyugdíjintézeti célokra.*”

Hát most már én is felszólítom Önt, a „Tisztességes ember...” kezdetű tételére való hivatkozással: mondja meg saját lapjában, hogy mit értett ezen nyilatkozata alatt? Ki vagy kik költhetnék el a nyugdíjintézet pénzét és minő nem — nyugdíjin-

tézeti célokra? A konvent, mely törvényeink értelmében a nyugdíjintézetet kezeli? Annak elnökei br. Bánffy Dezső és Kun Bertalan püspök? Vagy a végrehajtó-bizottság: Dókus Ernő, Antal Gábor püspök, gr. Degenfeld vagy Puky Gyula? És minő nem nyugdíjintézeti célokra? És mi adott Önnek erre a feltevésre jogot és alapot? Mely konventi kezelés alatt álló más intézménnyel s mikor történt meg, hogy annak pénze más, — és minő célra? — fordított?

Ha Ön erre kielégítő feleletet nem ad, amint-hogy alig adhat: akkor ajánlom, hogy ne csak másnak idézze, de saját maga is tartsa meg, hogy „Tisztességes ember alaptalanul nem gyanúsít, nem rágalmaz, nem gázol másnak a becsületében!”

Végül még csak egyet. Emlegetett „*tanu*”-ja dacára, tévedni méltóztatik a személyben, midőn azt állítja, hogy én nála valaha „szidtam Bánffyt, mint egy kutyát” (M. Sz. stilusa!) s ezzel ő engem később leleplezett. Mert én br. Bánffy Dezsőnek nemcsak egyházi ténykedéseiről szoltam mindig, mióta csak az egyházi közéletben, valamelyes szavam van, elismerőleg, sőt az ő példátlan nagy buzgóságát, áldozatkészségét, bölcsességét magasztalva; de politikai tekintetben is lelkes hívei közé tartoztam mindaddig, míg a koalícióba be nem lépett, ahová már nem tudtam követni s ahonnan már — fájdalom későre — ő maga is kilépett. Azóta mi sem képezi forróbb vágyamat, mint az, hogy br. Bánffy és gr. Tisza István, ez a két politikus és egyházi vezérember megértse egymást s az ő vezetésük alatt alakuljon nem egy „protestáns néppárt”, aminek megteremtésére a M. Sz. újabban agitál, hanem egy puritán ethikai elveken épülő nemzeti reformpárt ennek a nemzetnek komoly erkölcsi regenerálására. Mert erre van szükség magán és közéletünkben s főleg ez utóbbit irányító sajtóunkban. Még a M. Sz. „*Protestáns ügyek*” c. rovatában is. Mert az már mégis sok és nyilván nem alkotmányos érzületre vall, hogy Ön a református papságot a törvényes orvoslás utjáról a szociálisták sztrájk-utjára lépésre biztatja, amire ismét ráolvashatnám a „rejtett célok szolgálatát”: a papság elidegenítését természetes, hivatalos vezetőitől.

De hagyjuk már ezeket.

Csak befejezésül egyet. Az összes egyházi lapok közül én voltam az, aki a M. Sz.-val való — fájdalom — régóta nem benső, de legalább a külső tisztességes kollegiális viszonyt fenntartani igyekeztem s fenntartanom tán legtovább sikerült. Azonban, ha ez a M. Sz.-ban még tovább így tart, ha az Önök liberalizmusa csak abban nyilvánul, hogy az egyén szabadságát a köz rovására szolgálja, ha az egyház belső rendjének bomlasztására irányuló törekvés ily gyors tempóban fokozódik, ha a személyi inzultusok özöne elől másként menekülni nem lehet: én is kénytelen leszek, többi társaim példáját követve, ezt a különben kölcsönösen nem nagy értékű külső viszonyt is megszakítani. Pedig a M. Sz. szellemében még most is sok olyan rokonszenves vonás van, amit sajnálattal fognék nélkülözni, de egy pár buzaszemet a tövissek és dudvák vérezése közben szedgetni fel: ezt végre is megunja az ember.

Tisztelt Uram! Mondhatom, nem közönséges elismeréssel voltam s vagyok az Ön személyének azon vonása iránt, mellyel Ön a keresztyénség protestáns szellemébe behatolt s annak szociális érvényesítésén munkál. A keresztyénség azonban nemcsak szociális szellem, de mint vallásosság, egyéni jellem is. A keresztyén jellemhez pedig hozzátartozik, hogy magunkat — bár öncéllal bíró egyéneket — a világban való munkánkban csak Isten eszközeinek tekintsük. Ez éppen a kálvinizmus egyik fő jellemvonása. Ebből pedig az a tudat következik, hogy a miénk a munka, a szántás, vetés; de Isten az, aki a

vetést megérleli. De biztosan meg is érleli — idejére. Ez a bizonyosság érzete megment a türelmetlenségtől s attól a hittől, hogy csak nekünk és a mi felfogásunknak van jogosultsága.

Ugy nézem, hogy Önökben ez a vonás még kevésbé fejlődött ki. Innen türelmetlenségük, agitációjuk vehemens élessége, amellyel annyi ellenséget szereznek maguknak.

Ha ebben változást tudnak létrehozni s a liberalismus szolgálatát nem a demagógia szekerének tologatásában látják, hanem a törvényes formák közt való reformok előkészítésében a közgondolkodásban: akkor a M. Sz.-nak még lehet hivatása, de karöltve azokkal, kiknek ugyanezen uton kell haladniuk: egyházunk természetes vezetőivel. A klerikalizmus sikereinek is az a titka, hogy a természetes vezetés alatt egy célra egyenlő akarattal törnek.

Ennek természetes előkészítése a bántalmak feledése és a megbocsátás, melyre a maga részéről mindig kész:

Kolozsvárt, 1907. aug. 15.

Nagy Károly.

Az új Syllabus.

(A „Protestantenblatt“ „Zur kirchlichen Zeitgeschichte“ c. melléklete után 1907. aug. 6. 32. sz.)

1864. dec. 8-án adta ki IX. Pius az újabb kor azon 80 eretnekségének lajstromát, amelyektől minden katolikus embernek óvakodnia kell. Ezek közt vannak: a bibliatársaságok, a hit-, kultusz- és sajtó szabadságra való törekvés, a klerusnak és a laikusoknak egyenlősége, azon állítás, hogy a pápaság összefér a liberálizmussal és modern műveltséggel, továbbá a modern kor más politikai és filozófiai nézetei.

A most, utódja X. Pius által kiadott új Syllabus a modern teológiai felfogás 65 eretnekségét kárhóztatja. E nagyjelentőségű okmányon főképpen Serafino Vannutelli, di Pietro, Rampolla, Gotti, Ferrata, Respighi, Merry del Val, Steinhuber, Segna, Vives y Tuto kardinálisok dolgoztak. A dekretum jul. 3-án jelent meg és Pietro Palombelli első jegyző írta alá, a pápa pedig jul. 4-én erősítette meg.

Az „Osservatore Romano“ (a Vatikán hivatalos lapja) a következő bevezetéssel közli:

Szomorú tapasztalat, hogy korunk, a dolgok végső alapjainak kutatásában nem tudván magát korlátok közt tartani, azt ami új, gyakran oly mohón követi, hogy az emberiség szellemi örökségének megvetésével, a legsúlyosabb tévelyekbe sülyed. Ezek a tévelygések annál megrontóbb hatásuak, ha a szent fegyvelemeszközökre: a szentírás magyarázatára és a hit legfőbb titkaira vonatkoznak. Azonban, fájdalom, a katolikusok közt is éppen nem kevés oly író van, akik az atyák és maga a szent egyház által vont határokat túllépik és — részint a magasabb belátás látszata alatt, részint a történeti vizsgálat nevében — a hitigazságoknak oly előhaladást keresnek, amely a valóságban azoknak romlása.

Hogy pedig az eléle tévelygések, a melyeket a hívők közt naponként szórogatnak, azoknak lelkeikben valahogy meg ne gyökerezzenek és a hitnek komolyságát meg ne rontsák, Ó szentsége X. Pius, mint az isteni gondviselésnél fogva ezidőszertinti pápa, elhatározta, hogy a szent római és egyetemes inquisitio által a főbb tévelygéseket megállapíttatja és elítélteti. Ennélfogva a főméltóságú Generalinquisitor urak a hit és erkölcs dolgaiban, gondos vizsgálat és a nagyméltóságú konsultor urak meghallgatása után helyesnek találták, hogy az alább következő ítételek elvetettek és kárhóztatottak legyenek, amint ezen egyetemes dekretumban elvettetnek és kárhóztattnak:

1. Azon egyházi törvénynek, amely előírja, hogy a szentírásról szóló könyvek megelőzőleg censura alá vonassanak, nincs semmi érvénye a kritikusra vagy az ó- és új-szövetség könyveinek tudományos feldolgozóira.

2. A szentkönyvek egyházi magyarázatai, bár nem megvetendő, de alárendelendő az exegeták (tudós Írás-magyarázók) alaposabb ítéletének és korrigálásának.

3. A szabadabb és gyakorlottabb exegezis elleni egyházi ítéletekből és cenzurákból következtetni lehet arra, hogy az egyház által követelt hit ellene mond a történelemnek és a katolikus dogmák a valóságban nem hozhatók összhangba a keresztyény tanok igazi eredetével.

4. Az egyház tanítói hivatala még dogmatikai definíció által sem képes meghatározni a szentíratoknak tévedésmentes értelmét.

5. Mivel a hitkincsben csak a kijelentett igazságok foglaltatnak: az egyháznak semmiféle vonatkozásban sem áll jogában ítéletet mondani az emberi tudományok állításairól.

6. Az igazságok definíciójánál a tanuló és tanító egyház úgy működnek össze, hogy a tanító egyháznak semmi egyéb teendője nincs, mint a tanuló egyháznak általánosan elfogadott véleményeit szankcionálni.

7. Az egyház a tévelygések elítélésénél nem követelhet a hívőktől semmi olyan belső hozzájárulást, amiáltal azok az ő ítéletét magukévá teszik.

8. Minden terheltségtől menteseknek tekintendő mindazok, amelyeket az index-kongregáció és más szent kongregációk elítélései értékteleneknek tartanak.

9. Felette nagy együgyűséget és tudatlanságot árulnak el azok, akik azt hiszik, hogy a szentíratoknak Isten az igazi szerzője.

10. Az ó-szövetségi könyvek inspirációja abban áll, hogy az izraelita szerzők a vallási tanokat a pogányok előtt részben vagy egészen idegen felfogásban hagyományozták át.

11. Az isteni inspiráció nem terjed ki az egész szentírásra olyan módon, hogy azt egészben és minden részben mindenféle tévedéstől megóvta.

12. Annak az exegetának, aki a bibliai tanulmányokat haszonnal akarja folytatni, szükséges, hogy először a szentírás természetfeletti eredetére vonatkozó mindenféle előleget véleményt félretegyen és nem szabad másképpen magyaráznia, mint a többi tisztán emberi okmányokat.

13. A bibliai parabolákat az evangélisták maguk és a második, harmadik generációbeli keresztyének kicicomázva terjesztették tovább és ez volt az oka, hogy a zsidóknál a Krisztus predikálásának oly gyenge eredménye volt.

14. Az evangélisták igen sok elbeszélésnél nem annyira az igazságot adták vissza, hanem inkább azt, amit — ha téves is — az olvasókra nézve a leghasznosabbnak ítélték.

15. Az evangéliumok, míg megállapított és végérvényes kánon lett volna, folytonos pótlások és kiigazítások által növeltettek, úgy hogy ennek következtében azokban a Krisztus tanának csak kevés és határozatlan nyoma maradt.

16. A János elbeszélései a szó valódi értelmében nem történetek, hanem az evangéliumnak misztikus szemléletei. A beszédek, amelyek az ő evangéliumában foglaltatnak, teológiai elmélkedések az üdv titkai felett, minden történeti igazság nélkül.

17. A csudákat a negyedik evangélium fújta fel, nemcsak azért, hogy általa a rendkívüli inkább kifejezésre jusszon, hanem azért is, hogy általa alkalmasabbak legyenek a testté lett Ige dicsőségének és munkájának bizonyítékaiul.

18. János ugyan magának a Krisztusról való bizonyágtévő szerepét tulajdonítja; a valóságban azonban nem más, mint egy kiváló bizonyágtévő a keresztyén életről vagy Krisztus életéről az egyházban, — az első évszázad végén.

19. A hitetlen exegeták a szentíratok igaz értelmét hívebben adták vissza, mint a katolikus exegeták.

20. A kijelentés nem lehet egyéb, mint az embernek az ő Istenhez való vonatkozásairól szerzett tudata.

21. A kijelentés, ami a katolikus hit tárgyát írja le, az apostolokkal nem záródott le.

22. A dogmák, amelyekről az egyház azt tanítja, hogy kijelentettek, nem az égből jött igazságok, hanem a vallási tények interpretációjának egy bizonyos módját

tüntetik fel, amelyeket az emberi értelem fáradságos munkával gondolt ki magának.

23. A bibliában elbeszélte tények és az egyháznak azokra alapított hittételei között lehet is és valósággal van is ellenmondás, úgy hogy a kritikus tényeket, mint nem igazakat elvethet, amelyeket pedig az egyház, mint teljesen bizonyosokat, hiszen.

24. Nem lehet kifogásolni az olyan exegetát, aki olyan praemissákat állít fel, amelyekből az következik, hogy hittételek történetileg nem igazak vagy kétségesek, hacsak magát a dogmát egyenesen meg nem tagadja.

25. A hit helybenhagyása (a hithez való hozzájárulás) a legvégső vonalon a valószínűségek sorozatára támaszkodik.

(Folyt. köv.)

Az erdővidéki ref. egyházmegye közgyűlése.

Az 1904. évi zsinati törvények kihirdetésére, főhatósági körlevelek letárgyalására az erdővidéki ref. egyházmegye 1907. július 15-én rendkívüli közgyűlést tartott.

Elnök: Lőrincz Gyula névsorolvasás után a gyűlés határozatképességét kimondja, Isten áldását kérve a gyűlést megnyitja, ezután ismerteti az új törvényeket, kiemelve az eltéréseket s kihirdeti azokat 1907. aug. 1-re kötelező erővel. Ezt az ismertetést közgyűlés a maga egészében jegyzőkönyvre írni határozta.

Kovács Sándor ismerteti az egyházmegyei tanácsbírák és tanácsosok számának megállapítása tárgyában kiadott körlevelet, melynek alapján a gyűlés így határoz:

a tanácsbírók és tanácsosok száma 4—4, úgy az egyházi, mint a világiak közül, kik elsősorban a közgyűlés tagjaiból, de másokból is választhatók bármikor.

Az egyházi egyik tanácsos, mindig az egyházmegye aljegyzője legyen, ki ezáltal a tanácsnak rendes szavazó és tanácskozó tagja lesz.

Tanácsbíróvá csak érettségit tett vagy ezzel egyenrangú képesítéssel bíró (Tanítóképezdei bizonyítvány, kereskedelmi és gazdasági akadémiái érettségi stb.) egyházas férfiú választható, aki ismeri, illetve képes megismerni törvényeinket s ezen ismeretek alapján képes az ítéletmondásra.

Mind a tanácsbírók, mind a tanácsosok választásárál irányadó a választandók egyházas buzgósága.

„Az egyházmegyei közgyűlés és egyházmegyei tanács autonóm jog- és hatáskörének szabályozása tárgyában“ kiadott körlevelet Kovács Sándor ismerteti, adja meg véleményét; melynek alapján a közgyűlés kimondja: az egyházmegyei tanács fentartása az új törvények életbelépése utáni időre is helyes, ennek hatáskörébe tartoznak:

1. a halasztást nem tűrő ügyek,

2. a szellemi téren: az isteni tiszteletra való felügyelet; a tankötelesek nyilvántartatása, beiskoláztatása; a vallástan és egyházi ének tanítása feletti szigorú őrködés,

3. az egyházközségi egyházi (ifjusági egyesület, dalárda, önképzőkör stb.) értekezések működésének számonkérése, bár a három téli hóról,

4. egyházvizsgálati kérdő pontoknak felülvizsgálása, letárgyalása, a véleményeknek írásban való közlése az egyes egyházakkal,

5. építkezéseknél, birtok vásárnál, adás-vevés, csere 6000 koronáig végleges ellátása, de a 4000 koronát, vagy ezt meghaladó építkezést, csak akkor tárgyalhat ha ez építkezésnek tervrajzát és költségvetését okleveles építésmérnök készíti,

6. azon egyházközség papja és sz. gondnoka, melynek ügye tárgyalható, kellő időben meghívandó a tanácsülésbe; meg nem jelenésök esetén is az ügy letárgyalható,

7. a tanács minden működéséről jegyzőkönyvvel számol be a közgyűlésnek,

8. az egyházközségi számadások számvevő előadása alapján tanácsba letárgyalatnak s innen kerülnek a közgyűlés elé végleges ellátásra.

II. Egyházmegyei közgyűlés hatáskörébe tartoznak:

1. A tanács működésének számonkérése.

2. A tanácstól fellebbezés által idekerült közgazgatási ügyek elbírálása.

3. Birtokvásár: adás, vevés, csere, építkezés 20.000 koronáig végleges ellátása.

4. Papok, tanítók, énekevezér-tanítók, énekevezérek díjleveleinek ellátása.

5. Segélykérések letárgyalása.

6. Különbféle választások keresztülvitele.

7. Jegyzőkönyvvel való beszámolás az igazgatótanácshoz.

8. 20.000 koronán felüli birtokvásárnál és építkezésnél véleményadás az igazgatótanácshoz.

Ilyenformán lenne közigazgatásunknak autonómiája; a központ dolga szépen megosztva s ami a fő, az államsegély felszabadulna, lehetne a szegény egyházak felsegélyezésére fordítani.

A felülvizsgálat így is meg lenne, de nem a jeleni alakban. hanem így: A mostani kérdőpontok helyett — az egyházmegyék meghallgatásával — olyanok állítandók össze, melyek az egyházközségek minden névvel nevezendő szellemi és anyagi ügyeit magában foglalják, melyeket az egyházmegye is letárgyal és felülvizsgálatra a főhatósághoz bead.

A tanárválasztás és a tanügyi bizottság újrászervezése tárgyában kiadott körlevelet Czell Ignác ismerteti, melynek alapján a közgyűlés így határoz:

A tanárokat ezután is az egyházkerületi közgyűlés választja.

Egy tanügyi bizottság szerveztessék három osztálylyal, mert a tanügy egységes, azt részekre bontani nem lehet, egyik ága az egyházra és házára ép olyan nevezetes és lényeges, mint a másik.

Rendbüntetés egyöntetű szabályozása tárgyában kiadott körlevél előadója Molnár Imre, kinek véleményét meghallgatva, a közgyűlés így határoz:

Rendbüntetés legyen, ha arra szükség van, de ez csak akkor lépjen életbe, ha mindenik egyházmegye előbb a határidőhöz kötött teendők jegyzékét összeállítja a maga számára, azt minden lelkészi hivatalnak kiadja, ha ez meg van s még sem lesz rend, akkor az elnök alkalmazza a rendbüntetést.

A pátronusi jogra vonatkozóan javasolja egyházmegyénk: Az eddig szerzett jogok a saját személyükre fentartandó; ezután pedig pátronus, illetve pátrona lesz saját személyére az, aki valamely egyházi célra 500 koronát ad, vagy annak 5%-át fizeti.

Pátronus, pátrona az, aki 500 koronát készpénzül befizet az egyház pénztárában, vagy ennek megfelelő elfogadható értékpapirt, illetve első helyeni jelzálogilag biztosított tőkét ad az egyháznak, ennek egyenes ágon leszármazott utódja örökölheti a pátronusi jogot.

Pátronusi jogok: presbyterség; aránylagos választási jog.

Igen helyes az a vélemény is, hogy a pátronusoknak legyen egy, esetleg kettő, egyházkerületi képviselőjük önmaguk közül, önmaguk által választva.*

Indítványt adott be Kovács Sándor, melyben kérte, hogy az egyházmegye könyv- és levéltára rendeztessék a könnyebb kezelés végett a kornak megfelelően. A könyv- és levéltáros is legyen ellenőrzés alatt, ezért egy könyv- és levéltári bizottság szervezését hozza javaslatba, melynek kötelessége lenne minden év leteltével az idetartozó iratokat és könyveket összeszedni, leltározni, a kezelőnek átadni. Az indítvány határozattá lett. A bizottság így alakult

* Író véleménye.

meg: elnök Bedő József gondnok, tagok Balázs Ignác, Borsai László és Sebestyén Sándor.

E gyűlésen az elrendelt választások a következő eredménnyel folytak le:

Egyházkerületi világi képviselő Bedő József ny. igazgató. Egyházkerületi egyházi képviselő Kovács Sándor lelkész. Az országos református lelkészi nyugdíj- és özvegy-árvai gyámintézeti bizottság tagjai Bedő József ny. igazgató, Jancsó Gábor tanár világi Lőrincz Gyula és Benke Ferencz egyházi tagok. Czell Ignác pénztáros.

Elnök a gyűlést Istennek hálát adva zárja be, s kéri Istent, hogy szabadságon levő esperesünk megrongált egészsége helyre álljon, hogy a legközelebbi gyűlést ő nyithassa meg. Ugy legyen!

A tanítóképviselősnél egyházmegyénk Jancsó István, Bodor Albert, Incze Viktor és Incze József adta be szavazatát, kettőt kivéve.

ISKOLA.

Kollegiumaink értesítői.

(Folytatás)

III. A sepsiszentgyörgyi.

Az Értesítő 1—31. lapjait *Csutak Vilmos* tanárnak „*Háromszék fölkelése a Rákóczi-szabadságharc elején*” c. tanári székfoglaló értekezése foglalja le. — Nagy szorgalommal és szakértelemmel végzett eredeti kutatások alapján, alapos historiai tudással s a székelység iránt érzett meleg szeretettel megírt eredeti történelmi tanulmány, melynek folytatását illetőleg a birtokába jutott anyag feldolgozását igéri a fiatal historikus-szerző.

A történelmi kutatás világánál mutatván fel tanítványai előtt a székelység hazafiságát és honszerelmét, a magyar haza igaz érdekeinek hív és becsületes szolgálatára s a várva-várt szebb jövő előkészítésének munkálására hívja fel tanítványait,

E székfoglaló értekezés után az értesítő 32—48 lapjain 13 eredeti, még nem közölt okiratot mutat be gyűjteményéből, melyek a háromszéki kurucmozgalmakra és fölkelésre vetnek élénk világot, s melyekről — a közlő szavai szerint — „eddig jóformán semmit sem tudott történetírásunk.”

E helyen jegyezzük meg, hogy collegiumaink értesítői azokban az években is közölhetnének egy-egy szaktudomány köréből tudományos jellegű cikkeket, amelyekben székfoglaló nem fordul elő.

A rendes tanárok mellett 7 ideiglenes helyettes vagy óraadó tanár működött a lefolyt iskolai évben; az ideiglenes tanerőknek ezt a rendesnél nagyobb számát indokolja az a körülmény, hogy egy tanár (*Bodor Domokos*) 1907. jan. 1-én nyugalomba vonult, egy pedig (*Csőszy János*) egész éven át szabadságon volt s hogy — az igazgatói évről jelentés szerint — az I. osztályt párhuzamosítani kellett a beíratkozott tanulók nagy száma miatt.

A tárgycsoportosítás a III. osztály kivételével sikerültnek mondható. Az évi tanítás anyaga osztályok szerint van kimutatva az egyes tantárgyak keretén belül s így egy-egy tantárgynak az összes osztályokban elvégzett anyaga könnyen áttekinthető. A kimutatás — nagyon helyesen — nem részletező és nagyon sok helyt csak jelzi, hogy a tanterv alapján előírt anyag feldolgozott.

Az V.—VIII. osztályok magyar írásbeli feladatai általában igen megfelelők és sikerültek; több közülük — igen helyesen — közeli vonatkozásban és kapcsolatban van a tanulóknak más tantárgy körében szerzett ismereteivel.

A *kolozsvári* collegium helyett a *Mikó*-collegium VII. osztálya áldozott Apáczai emlékének „El-

értük-e a célt, miért Apáczai küzdött?” c. magyar írásbeli feladatnak kidolgozásával.

Az ének-zenetanári állás még ennél a collegiumnál sincs rendes tanerővel betöltve, amire pedig törekedni kellene.

A *rendkívüli tárgyak* közül *műéneket* (a vegyes karban) tanult heti 2 órán 153, *zenét* (a zenekarban) heti 2 órán 19 tanuló. Külön *hegedülni* tanult 18 kezdő és 10 haladó tanuló az I—IV. osztályokból *gyorsírást* 3 csoportban heti 2 és 1 órában 24 kezdő és 8 haladó tanuló a V—VI. osztályokból. (Az Értesítő végén közölt *statisztikai kimutatásban* 5 VIII. o. tanuló is ki van tüntetve.) Az ének- és zenekar vezetője *Beőr Kálmán*, a gyorsírás tanárai *dr. László Ferenc* és *dr. Kósa János* voltak.

A *rendkívüli tárgyak* közé van sorolva az *egészségtan* is, de tanulása — miként a tanulók osztályozási táblázatából kitűnik — a VII. és VIII. osztály minden tagjára kötelező volt.

Nincs kitüntetve, hogy a *rendkívüli tárgyak díjmentesen* vagy külön *díjfizetés* mellett tanítottak-e?

A VIII. osztály vizsgálatai május 11—13. napjain, a I—VIII. osztályok vizsgálatai jun. 18—21. napjain voltak. Az évről ünnepély jun. 23-án a vizsgálatok után tartott meg.

A tanulók érdemjegyeit feltüntető osztályozási táblázatból kiszámítható, hogy egy tanuló sem nyert *elégtelen* osztályzatot a *vallástanból*, *filozófiából*, *görög-pótló irodalomból* és *görög-pótló rajzból*. Az *elégtelenek* száma a *görög-pótló*, *természetrajzból* és *természetanból* 2—2%, a *történelemből* 4%, a *németből* 5%, a *magyarból* és *földrajzból* 8—8%, a *latinból* 10%, a *mértani-rajzból* 15%, és a *mennyiségtanból* 17%. A tanulók közül *jelest* nyert a *mértani-rajzból* 10%, *görög-pótló irodalomból* és *földrajzból* 15—15%, a *németből* 16%, a *latinból* és *mennyiségtanból* 18—18%, a *görög-pótló rajzból* 23%, a *magyarból* 24%, a *természetrajzból* 26%, a *vallástanból* 27%, a *történelemből* 28%, a *természetanból* 34%, a *görög-pótló* 35% és a *filozófiából* 36%. Az eredmény tehát minden tekintetben eléggé megnyugtatónak mondható.

Az Értesítő 2 ifjúsági egyesületről számol be.

A) A „*Kőrösi Csoma Sándor-Önképzőkör*”-nek *Zajzon Ferenc* tanár felügyelete alatt volt 50 rendes (VII. és VIII. o. tanulók) és 60 rendkívüli (V. és VI. o. tanulók) tagja. Az évi munkálkodás, mely irodalmi és művészeti tárgyú dolgozatok írásából, bírálatából, szabad előadásokból, költemények írásából és szaválásából állott, élénk és eredményes volt, mert — miként olvasható — a kitűzött pályakérdések 1 kivételével, melyre pályamunka nem érkezett be, jutalmazásra méltóan oldattak meg. — Az önképzőkör vagyona 651 K 32 fill. bevétel és 387 K 21 fill. kiadás mellett 264 korona 11 fill.

B) Az *Ifjúsági Gyorsírókör* *dr. László Ferenc* tanár felügyelete alatt 47 taggal szintén élénk tevékenységet fejtett ki. Gyűléseket rendezett, melyeken a gyorsírás történetéből vett kérdések tárgyalattak felolvasás vagy szabadelőadás keretében; voltak versenyírási gyakorlatok s a *szegedi gyorsíró kongresszus* alkalmából rendezett kiállításon pályamunkákat adtak be a kör tagjai.

Az évi munkásság eredményének bemutatására pályázatok is tartattak mind igen szép eredménnyel.

Az isk. év folyamán tartott ünnepélyekről az Értesítő külön fejezete számol be. A *Rákóczi-ünnepélyen* *Csutak Vilmos*, a *reformáció* emlékünnepején *Molnár Lőrinc* tanár mondott emlékbeszédet. — 1907. febr. 2-án a városház nagytermében a collegiumi ifjúság hangversennyel összekötött estélyt rendezett a collegiumi ének-, zene- és kirándulási alap javára.

Külön fejezetben közli az Értesítő *Molnár Lőrinc* vallástanárnak az iskolai évet megnyitó és bezáró imáját. Mindkettő lendületes, lélekemelő fohászkodás az egek Úrához.

Az igazgató évről-évről jelentéséből örömmel olvassuk, hogy — bár ideiglenesen — az ének-zenetanári tanszékre külön szakember alkalmaztatott *Beór Kálmán* személyében. *Bodor Domokos* 31 évi buzgó és lelkiismeretes működés után 1907. jan. 1-én nyugalomba vonult; az igazgatói évről-évről meleg, sseretetteljes szavakkal emlékszik meg 31 éves, eredményekben gazdag tanári működéséről.

Kegyeletes szavakkal emlékezik meg az évi jelentés özv. *Antal Zsigmondné*, szül. *Jancsó Zsuzsanna* haláláról is, ki és néhai férje 30,000 korona értékű ingatlan vagyonukat a kollegiumi tápintézet javára ajánlották fel. Temetésén *Maksán*, 1907. okt. 15-én megjelent a kollegium előljárósága, tanári kara, az ifj. énekkar 50 tagjával; a halottas háznál *Molnár Lőrinc* vallástanár mondott imát, a sirnál *Péter Mózes* igazgató tanár a kollegium nevében bucsúbeszédet. A kollegium tanulói közül *Kovács Mózes* VII. o. tanulót ragadta ki a halál társai köréből. — Az intézeti tornaverseny szép eredménye mutatja, hogy a testgyakorlatra és általában a testi nevelésre nagy súlyt helyez ez intézet. Szívesen jegyezzük meg itt is, hogy a Mikó-kollegium tanári kara is előnyt nyújt helyes paedagogiai érzékből indulva ki a könyvtájalalmazásnak az érem-jutalom fölött.

A *Szent Anna-tavához* és *Tusnádfürdőre* tett egy napos kirándulás mellett kirándulást rendezett a kollegium a *temesvári* kerületi tornaversennyel kapcsolatosan az *Aldunára* május 23—31 napjain a következő útiránnyal: *Sepsiszentgyörgy, Arad, Mezőhegyes*, (a tornaversenyben résztvettek *Aradról Temesvárra* mentek) *Szeged, Temesvár, Versecz, Bázsiás, Orsova, Adakaleh, Herkulesfürdő, Lugos, Sepsiszentgyörgy*.

A tornaversenyben résztvevő 37 tanuló mellett még 46 vévén részt a kirándulásban, az összes tanuló ifjúságnak 20%-a lett, egy szép és tanulságos kiránduláson szerzett ismeretekkel és tapasztalatokkal gazdagabb. — A *temesvári kerületi tornaverseny* eredménye (szerzett az intézet 1 nagy ezüst érmét, 1 kis ezüst érmét, 15 tornaérmét és 7 disz-oklevelet) csak az intézetnek s különösen torna tanárának dicsősége és büszkesége lehet. Örömmel olvassuk az igazgató évről-évről jelentéséből azt is, hogy a kollegium tanárkara a közoktatásügyi miniszter intenióinak megfelelően a helyi társadalom vezetőivel karöltve szervezte a „*Szabad Lyceum*” intézményét s az első évi ciklusban 2 tanár (*Zajzon Ferenc* és *Csutak Vilmos*) szerepelt felolvasással. — A kollegium jötevői a lefolyt iskolai évben is meghozták áldozataikat az adományok terén.

Az állami főfelügyeletet dr. *Schneller István* egyetemi tanár gyakorolta mint miniszteri megbízott. — A tanulók egészségi állapotát kielégítőnek, s az ifjúság erkölcsi magatartását megfelelőnek jelzi az igazgatói jelentés. (Egy tanulót azonban az intézetből ki kellett zárni lopás vétsége miatt.)

Az érettségi vizsgálat eredménye a következő:

A 22 (m. é. 23.) tanuló közül jelesen érett 6 (m. é. 6), jól 6 (m. é. 5), érett 8 (m. é. 12); javításra utasított 2 (m. é. —); s így a vizsgálat eredménye valamivel kedvezőtlenebb a múlt évinél. Az érettségit tett ifjak közül legtöbben (4) orvosi pályára lépnek.

A kollegiumi könyvtár gyarapodása művek szerint van kimutatva; gyarapodása 306 drb; jelenlegi állománya 9030 mű 18264 kötetben; az ifjúsági könyvtáré, mely osztályok szerint van megosztva, 1483 mű 2824 kötetben. — A szegény tanulók könyvtárának gyarapodására 66 K 98 fill. fordított az ajándékozások mellett. Csak helyeselni lehet a kollegium vezetőségének ezt az eljárását, mert így szegény tanulók az újonnan bevezetett könyvekhez is hozzá-

jútnak a segélykönyvtárból. A természettani és rajzszerktár kivételével a szertárak megfelelő arányban gyarapodtak.

Sajnálattal nélkülözzük e különben teljes szakértelemmel és gondnal összeállított értesítőben az internátus és konviktus egy évi életéről és működéséről szóló jelentést; csak az Értesítő végén összeállított statisztikai kimutatások rendjén tűnik ki, hogy úgy az internátusnak mint a konviktusnak 220 tagja volt. Ugyanott tűnik ki, hogy a konviktus tagjai 172, 130, 88. és 4 K-át, az internátus tagjai 30, 28, 20, 14, 10, 6 és 4 K-át fizettek.

A díjak nagyon kedvezők, de a tanulóknak részesedési aránya nincs kitüntetve.

Statisztikai adatok.

Az értesítőnek nagy értéket kölcsönöz a különféle statisztikai adatokat feltüntető több kimutatás. A gondnal és szakértelemmel összeállított statisztikai kimutatásokból a következő adatokat jegyezzük fel:

Vizsgálatra állott 325 (m. é. 296) tanuló. (Jelentékeny emelkedés.) Magántanuló közülök 2. Református 220 (m. é. 199), más vallásu 105 (m. é. 97), magyar anyanyelvű 317, oláh 8; csak magyarul beszél 306. Helybeli és háromszékmegyei 289 (m. é. 257), más illetőségű 36 (m. é. 39). Legtöbb a kisbirtokosok és bérlők gyermekeinek száma (89), legkevesebb a kereskedelmi alkalmazottak, magántisztviselők és katonáké (2—2).

Magaviselet tekintetében jó 300, szabályszerű 23. (Fegyelmi tekintetben teljesen megnyugtató eredmény.) — Tanulás tekintetében jeles előmenetelű 29 = 9%, jó 87 = 27%, elégséges 132 = 41%, elégtelen 77 = 23% (m. é. is 20%-on felül). A tanulás eredménye tehát a múlt évinek csaknem megfelelő.

A tanulóknak kiosztott ösztöndíjak, segélyek és jutalmak összege 16,327 K-ra megy.

A kollegium összes vagyona 1,016,664 K (sajtóhibából 116,664 K van a kimutatásban) 158741 K bevétel és 158741 K kiadás mellett. Ebből a tápintézet alapja 76,498 K 97 fillér.

Az intézeti ösztöndíj alapok összege 70835 K 20 fill.; ennek kiadható kamatja 2938 K 32 fill., tőkésítendő kamatja 121 K 60 fill. A konviktus összes bevétele 56487 K 92 fill., összes kiadása 55208 K 08 fill. s így többlet 1279 K 84 fill.; pénztárban van elhelyezve 3086 K 55 fillér, mint régi vagyon.

Hasonló, az egész intézet összes vagyonáról, jövedelmeiről és kiadásairól összeállított statisztikai kimutatást mindenik kollegium közölhetne s így minden év végén világos képet nyerne az olvasó és érdeklődő az intézetnek nemcsak szellemi, hanem anyagi ügyeiről is.

A 1907—8-ik évre szóló tudnivalók részletesen és gondosan vannak összeállítva. A díjak összegében a múlt évihez viszonyítva változás nincs. — Az iskolai év ünnepélyes megnyitása szept. 6-án lesz.

Az Értesítő függelékéül dr. *László Ferenc* tanár folytatólagosan közli a sepsiszentgyörgyi meteorológiai megfigyelő állomás 1906. évi feljegyzéseit.

Obiectivus.

IRODALOM.

E rovatban minden munkát megemlítünk, ami szerkesztőségünkbe elküldetik, de hosszabb, bírálatos ismertetésre nézve a szerkesztőség fentartja saját elhatározását.

Bóhm Károly axiológiája.

(Az ember és világa. Philosophiai kutatások. III. rész: Axilogia vagy értékta. Kolozsvár, 1906. Stein J. bizománya. Ára 6 K.)
(Folytatás.)

S most egy rendkívül fontos összefüggés világosodik meg. Emlékeznünk kell arra, hogy az ontol. világképbe az oki összefüggés számai viszik

azt a gyémánthálózatot, mely odafűzi a valóságokat egymáshoz és az Énhez. Az érték felismerésének sincs más módja, mint az ismerés egyetemes sémája: az oki viszonyba állítás. S emlékezzünk arra is, hogy a hasznossági értékelés teljesen az oki összefüggés láncolatában halad s nem is tud felelni arra, hogy miért értékes ez az oki láncolat? Erről a magaslatról az utilizmus betetőzést nyer az által, hogy megértjük összefüggését az idealisztikus értékeléssel, amely öntudatosan emeli ki s tartalommal tölti meg az önérték fogalmát.

Ha ugyanis a megvalósult, azaz, öntudatosan utánképzett — felismert érték kénytelen az oki összefüggés sémájába illeszkedni, hogy egyáltalában felismerhessük, akkor az idealisztikus értékelés is, mely a legmagasabb érték megnyilatkozását követeli, az öntudatos szellemét, abból fogja megismerni, amit, mint okozatot, létesített az önérték, mint szülő ok. Akkor a haszon és nemesség közt nincs ellenmondás, se ellentét, mert a kétféle érték ugyanazon egy önértéknek két szempontból való megragadása. Az idealisztikus értékelés nem szünteti meg az utilizmust, de magasabb álláspontjáról kimutatja annak relativ jogosultságát s illetékessége határait.

A nemesség is csupán a hasznosság (és élvezetesség) formájában nyilatkozhatik meg, s *annyiban* jogos az utilizmus mértéke: a legtöbb ember legnagyobb boldogsága. De az értéket a hasznossági nexus csak a nemességet magában bíró tartalomtól nyeri, mely benne megnyilatkozik; becse csak akkor és annyiban van a haszonnak, ha és amennyiben ez az önértékes valósul meg benne. Akármilyen bajos is a gyakorlati élet egyes eseteiben az elvet keresztülvinni, a hasznos eredményt az abszolút értékkel mérni (amit az okozatról okra való visszakövetkeztetés nehézsége okoz): szigorúan fenn kell tartanunk a dogmatikus utilizmus laposságával szemben a követelményt, hogy úgy is, mint theoremának, úgy is, mint életelvnek értelmét és igazolását egy magasabb forumtól kell nyernie. Az utilizmus a forma, melyben a nemes tartalom megnyilatkozik, de a tartalom dönt az érték fölött.

Még csak pár vonás van hátra, hogy e (különbözőben hézagos) vázlatból legalább körvonalai kidomborodjanak a nagyszabású műnek. Az érték természetét megismerve, kérdehetjük végre: hány fajta lehet az értéknek s annál fogva hányféle értékelési álláspont? Mivel az élvezetesség nem tárgyi vonás, csak az alanyi reflex a tárgyon, azért nem is lehet külön értékfaj s a hedonizmus sem önálló értékelési mód. Marad annál fogva két értékfaj s épül rájuk két becslési mód: a nemességi és a hasznosság szerinti. Amaz — ha nem okoz zavart a Kanti terminus, — *noumenon*, mely, amint nyilvánul, a szellem belső tűzhelyétől kilépve, mással viszonyba lép, megvalósul: az élvezetesség és hasznosság alakjában lép előnkbe. Csak ebből a magas szempontból nyer végre igazolást az utilizmus, s csak e megtoldás után elégszik ki az értékelő tudat, melyet a hasznosság sürgetése, különösen a mostani időben, már-már kételkedővé tesz azon magasabb értékelés jogával szemben, melyet pedig elutasíthatatlan sejtelmmel legalább derengeni vél az élet gözköre fölött. A szocializmus látószöge, melyből nézi az életet, akkora erővel lett divattá, hogy csaknem háttérbe szorít minden más állásfoglalást s diktál új erkölcsant és esztétikát, új történelmi értékelést és természettudományos világnézetet — ez a szempont, magabiztában, elfelejti „az egy szükség st”, hogy a hasznosság még egyáltalában nem dönt az érték fölött.

Tankó Béla.

(Folyt. köv.)

KÜLÖNFÉLÉK.

Lapunk jelen száma a közbeeső munkaszünet miatt egy napot késett.

Prot. püspökök királyi kitüntetése. A király Kiss Áron tiszántuli ref. püspöknek és Zelenka Pál tiszai evang. püspöknek a magyar országgyűlés főrendiházi tagjainak egyházaik érdekében s általában a közpályán kifejtett sok évi buzgó és érdemdús működésük elismerésül a *Lipót-rend középkeresztjét* díjmentesen adományozta. A kitüntetések ha valóban a polgári és hivatali közhasznú tevékenység elismerésére szolgálnak s az érdemeknek megfelelő viszonyban vannak a közéleti munkásság legszebb elismerése. Ez alkalommal igazán méltó munkásoknak jutott az érdem elismerése.

Egyházkerületünk Igazgatótanácsa aug. hó 22-én br. Bánffy Dezső főgondnok elnöklete alatt ülést tart. A rendes szokástól eltérő e nyári ülést az a sok ügy teszi szükségessé, amely az E. T. és kerületi szervezetről végrehajtásával van kapcsolatban. Ekkor fogják letenni hivatali esküjüket az újonnan választott tisztviselők is.

Értesítés a losonci iparos-tanonc otthonról. A losonci ref. egyház az iparostanoncok gondozását felkarolva, Rahottay György zománczó gyárával kapcsolatban egy tanonc otthont állított fel. Felvétetnek ebbe református vallású 12 évet betöltött, egészségesen fejlődött fiúgyermek 16 éves korig, akik hajlamaik szerint lakatos, bádogos, vasesztergályos, asztalos, zománczó és zománcfestő iparban nyerne kiképeztetést, a gyárban alkalmazott mesterek oldala mellett. A növendékek teljes ellátásáról a losonci ref. egyház gondoskodik. A felvételhez szükséges ruházat: 1 rendes és 1 munkás felső ruha, 4 darab színes alsó ruha mindenképp, 1 cipő vagy csizma. Az otthoni felügyelet alatt áll. A felvételre akár személyesen, akár írásban Sörös Béla losonci lelkésznek kell jelentkezni. A jelentkezéshez születési bizonyítvány és lelkesítő ajánló levél szükséges.

A mojosai ügyben lapunk egyik előző számában tett észrevételünkre hosszabb nyilatkozatot vettünk Csekme Ferenc Görgényi esperes úrtól és egy privát levelet Farkas Jenő lelkészársunktól. Az elsőnek éles hangja nem akadályozott volna meg abban, hogy — amint ígértem is volt — közreadjam, bár megjegyzésekkel. Azonban, részint mert legfontosabb, bizonyító részének közreadását, egy közvetlenül érdekelt fél, közben letiltotta, részint mert az egész ügy hivatalos vizsgálat tárgyává tételét: ennek eredményéig ez ügy tárgyalását felfüggesztjük. Tartozunk azonban már most megemlékezni Farkas kollegánk azon nyilatkozatáról, hogy a dologból nem ő csinált reklámot, hanem az ő tudta nélkül valami fiatal újságírók s neki csak annyi része van benne, hogy hallgatólagosan türe. Ezzel kapcsolatban magunk is kijelentjük az esperes úr azon vádjával szemben, hogy mi „leintettük egy lelkes fiatal pap önzetlen buzgólkodását a szórványok gondozására nézve”, hogy ez távol állt tőlünk, akik szóval és írással sőt ahol tehetjük cselekedettel és munkával is buzdítottunk erre. Hanem a buzgólkodás *mikéntje* ellen volt eddigi információnk alapján kifogásunk, amelyet ha a vizsgálat alaptalannak fog igazolni: mi leszünk az elsők, akik — ha kell, bocsánatkéréssel is — helyreigazítani fogunk.

Népiszkolai nyomtatványok. A nem állami tanítók fizetésének rendezéséről szóló 1907. évi XXVII. t.-c. végrehajtása tárgyában 76.000. miniszteri szám alatt a közeli napokban kiadott *Utasítás* alapján a nem állami tanítók fizetését kiegészítő államsegély már kérelmezhető. Ezen államsegély elnyerése azonban a többek között azon feltételhez is van kötve, hogy a kérvényező iskolaszék igazolja, miszerint a tanító a miniszteri, vagy miniszterileg jóváhagyott tanterv alapján készült és a kir. tanfelügyelőség által láttaozott *tananyagbeosztás és órarend* szerint végzi az iskolai munkálkodását. Az így általánosan kötelezővé váló tananyagbeosztásoknak és órarendeknek könnyebb és egyöntetű minta szerint való kiállítására céljából *Gyerkés Mihály* székelyudvarhelyi igazgató-tanító a *miniszteri* és külön a *róm. kath. népiszkolai Tantervnek* megfelelő szerkezetű bármilyen osztálybeosztás érdekeit kielégítő és az együtt tanítandó osztályok anyagának egy tantárgyból ugyanazon lapon való elrendezésére szolgáló *Részletes Tantervnyomtatvány* (sajtó alatt); az osztályonként csoportosított beosztás számára pedig már *miniszterileg engedélyezett Tananyagbeosztási nyomtat-*

vány füzeteket kiszítt és ad ki. Minthogy ezen órarend úrlappal is ellátott füzetek a tantervben felvett anyagbe-
rendezésnek igen jó segédeszközei és útmutatói, melegen
ajánljuk azokat úgy az állami, mint a közs. felekezeti és
más jellegű iskoláknál működő tanítók figyelmébe. Meg-
rendelhető bármelyik füzet az egy tanító vezetése alatt
álló hat, vagy öt együttes osztály számára postai díjjal 2
K, négy oszt. számára 1'80 K, három oszt. számára 1'60 K,
két oszt. számára 1'40 K, egy osztály számára 1 K elő-
leges beküldése mellett Gyerkes Mihály igazgató-tanítónál
Székelyudvarhely.

**Értesítés, kérelem és figyelmeztetés az Orsz. Ref.
Lelkészegyesület kongresszusára jelentkező s jelentkező
tagokhoz.** Azokat a lelkésztársakat, akik az Orsz. Ref.
L. E. alakuló gyűlésére már jelentkeztek (jul. 30-ig 238
lelkész az ország minden részéből s naponta ma is 30—40
levélben), vagy ezután még az augusztus 20-ig ezennel
meghosszabbított jelentkezési határidőig jelentkezni fognak,
tisztellel és szeretettel értesíteni kívánom, hogy a nm.
kereskedelmi Miniszter Úr f. hó 8-án hozzá közvetlenül
beküldött kérvényemet azonnal és pedig kedvezően elin-
tézni méltóztatott s a hozzám jul. 28-án érkezett, jul. hó
21-én kelt 59486. sz. rendeletével a vasúti kedvezményt,
de csak kizárólag a résztvevő lelkészekre személyenként
engedélyezvén, e végett a MÁV. igazgatóságát megfelelő
intézkedésre utasította. A kedvezményes jegy a MÁV. és
a kezelése alatt álló összes helyi érdekű vasúttal fog
szólni. A családtagok vagy kísérők részére ellenben en-
gedélyezhetőnek nem találta. Az igazolványokat én fogom
minden jelentkezőnek a kellő időben megküldeni. Tekin-
tetten azonban arra, hogy az igazolványok a MÁV. igaz-
gatósága által névre szólólag és a fel-, illetve leszálló vasúti
állomás megnevezése mellett állíttatnak ki, a pontos és
olvasható név, lakóhely, utolsó posta, valamint a fel-, illetve
leszálló vasúti állomás megírását kérem, kitévén a vár-
megye nevét is. Útirány megjelölése nem kell, mert az
igazolvánnyal az engedélyezett vonal megjelölt állomásán
fel lehet szállni, a később megjelölendő naptól kezdve.
Kérelmem oda terjed, hogy az „Alapszabály“-tervezetben
benne maradt sajnálatos sajtóhibát, ahol magam ki nem
javítottam, kijavítani kegyeskedjenek, nevezetesen az 5.
§-ban: „jellegű“ elől kimaradt: „lelkész“. Ez pedig ugyan-
csak kardinális sajtóhiba s már nem egy helyreigazító —
de így szükségtelen — felszólalásra adott okot. Azt is
kérem, hogy méltóztatassanak figyelemmel kísérni a „Pro-
testáns Egyházi és Iskolai Lap“, valamint a többi prot.
lapok, a M. Szó s nagyobb lapok számait, amelyekben a
lehetőség szerint ezután figyelemre érdemesebb közlen-
dőimet elhelyezni igyekezem. Figyelmükbe azt vagyok
bátor ajánlani, hogy közvetlen kérdésekre, rendkívül túl-
halmazott teendőim miatt, csak a legkivételesebb esetek-
ben vállalkozhatom, holott lelkemből óhajtanék a számta-
lan lelkes és szíves, e gem lekötőző s köszönettel vett
sorokra válaszolni. Azonban ez fizikailag lehetetlen. Akik
jelentkeztek vagy jelentkeznek, kérem, várjanak nyugodtan.
Az igazolványt kellő időben, újabb sürgetés nélkül meg-
küldöm, miután minden egyes jelentkezés kimerítő igta-
tásban részesült. A gyűlést megelőző napon bizottsági ülés
lesz d. e. 9. órakor s délután is, melyen célszerű lesz
azoknak is megjelenni, kik indítványt terjesztenek elő.
Intézkedtem, hogy olcsó szállást és megfelelő étkezést
nyerjenek a tagok. Az eredményt újabb értesítésben köz-
lendem. — Nagyváty, 1907 július 31. *Morvay Ferenc*, az
elők. bir. elnöke.

*A nttü esperes urakat szívesen kérjük, hogy az
egyh.-megyei gyűlésekről, választásokról s általában a
megyéjük területén előforduló közérdekű eseményekről
lapunkat értesíttetni sziveskedjenek. Hasonló kérésünk
van kollegiumaink Tek. Igazgatóihoz is a kolle-
giumokra vonatkozólag.*

BIVATALOS RÉSZ.

3343—1907. szám.

KÖRLEVÉL

valamennyi egyházmegye nagytiszteletű Esperesének, a
ref. kollegiumok és a kolozsvári ref. theol. fakultás méltó-
ságos t. Előjáróságának.

A magyarországi ref. egyház egyetemes konventjé-

Nyom. az „Ellenzék“ könyvnyomdájában Kolozsvárt, Szentegyház-utca 22. szám.

nek 1907. évi április hó 9—13. napjain tartott üléseiről
szóló jegyzőkönyvek szétküldetvén, felkérjük az érdekel-
teket, hogy az alábbi kimutatásban feltüntetett példányok
után darabonként 1 koronát számítva, az ott kifizetett
összegeket legkésőbb folyó évi december hó 15-ig köz-
pénztárunkba mulhatatlanul befizetni sziveskedjenek.

Megjegyezzük, hogy az egyházmegyék levéltárai
részére is küldetett egy-egy ingyenes példány.

A szétosztás a következőképpen történt:

1. Hunyadi egyházmegyének 26 példány 26 korona.
2. Gyulafehérvári ehm. 17 p. 17 kor. 3. Nagyenyedi ehm. 44 p. 44 kor. 4. Kalotaszegi ehm. 34 p. 34 kor. 5. Kolozsvári ehm. 23 p. 23 kor. 6. Szilágyszolnoki ehm. 64 p. 64 kor. 7. Dési ehm. 18 p. 18 kor. 8. Széki ehm. 30 p. 30 kor. 9. Nagysajói ehm. 17 p. 17 kor. 10. Görgényi ehm. 29 p. 29 kor. 11. Marosi ehm. 64 p. 64 kor. 12. Küküllői ehm. 31 p. 31 kor. 13. Nagyszébeni ehm. 16 p. 16 kor. 14. Udvarhelyi ehm. 43 p. 43 kor. 15. Erdővidéki ehm. 15 p. 15 kor. 16. Sepszi ehm. 38 p. 38 kor. 17. Orbai ehm. 11 p. 11 kor. 18. Kézdi ehm. 14 p. 14 kor. 19. Romániai ehm. 1 p. 1 kor. 20. Kolozsvári theol. fakultásnak 1 p. 1 kor. 21. Kolozsvári kollégiumnak 1 p. 1 kor. 22. Nagyenyedi koll. 1 p. 1 kor. 23. Marosvásárhelyi koll. 1 p. 1 kor. 24. Székelyudvarhelyi koll. 1 p. 1 kor. 25. Szászvárosi koll. 1 p. 1 kor. 26. Sepsiszentgyörgyi koll. 1 p. 1 kor. 27. Zilahi koll. 1 p. 1 kor.

Kolozsvárt. 1907 augusztus hó 10.

Dr. Bartók György,
elnök.

Iffy Péter Károly,
titkár.

Sz. 766—1907. püsp. hiv.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi reform. egyházkerületben a sepsi egy-
házmegyébe kebelezett *bodólai* egyházközség énekvezéri
állására pályázat hirdettetik.

Javadalom jegyzőkönyvi megbízás szerint: Lakás
gazdasági épületekkel, 800 □-öl kerttel. 2 h. 400 □-öl.
szántó, 2 h. 1490 □-öl kaszáló, 12 h. legelő és erdő ha-
szonélvezete, melyeknek jövedelme 104 kor. Termény-
jövedelem 457 kor. 75 fill. Fakepe címen a hivektől 72
kor. Stóla átlagos pénzértéke 20 kor. Összes jövedelem
549 kor. 75 fillér.

Kötelességek: Az állami iskolában a ref. növendé-
keknek egyh. ének tanítása, az egyházi jegyzőkönyvek
díjtalan vezetése, lelkész akadályoztatása esetén lelkész
helyettesítése.

Pályázati határnap 1907 szeptember 5.

Kellően felszerelt folyamodványok Józsa Sándor
esperes aához küldendők Ilyefalvára.

Kolozsvár, 1907 aug. 10-én.

Bartók, püspök.

Sz. 778—1907. püsp. hiv.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben a marosi egy-
házmegyébe kebelezett *székési* egyházközség kántor-tanítói
állomására pályázat hirdettetik.

Javadalom díjlevél szerint: Tisztességes lakáson,
kerten és melléképületeken kívül 7 hold 920 □-öl szántó
és kaszáló haszonélvezetének értéke 33 kor. kor. 92 fill.
Kézpénz a Zsombori Amália-alapból 14 kor. Termény-
jövedelem (kepe) értéke 134 kor. 90 fill. Munkabeli szol-
gálatás értéke 22 kor. 40 fill. Tűzifa értéke 30 kor. Tan-
díj értéke a szülőktől 51 kor. 60 fill. Azenfelül a cinterem
1/2 részének használata. Állami kiegészítés 514 kor. Ösze-
sen 800 kor. 82 fillér.

Kötelességek: a kántor-tanítói teendők ellátása.

Folyamodványok oklevéllel és a pályázati idő tar-
tama alatt kelt szolgálati bizonyítvánnyal felszerelten
Ravasz János esperes aához küldendők Nyárádszeredába.

Kolozsvár, 1907 aug. 14.

Bartók, püspök.

Erdélyi Protestáns Lap

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendőek, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

12 kor.
6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Az orsz. ref. lelkészi nyugdíjintézeti törvény végrehajtásához.

Azt hiszem, e lap 30. számában a szerkesztő vezércikkében foglalt felvilágosítások után felesleges foglalkozni azokkal az abszurd aggodalmaskodásokkal, melyek az orsz. ref. lelkészi nyugdíjintézettel szemben itt-ott felmerültek. Különösen, hogy a „Magyar Szó“ „szörnyűségei“ mennyire önkényesek, azonnal megítélheti, aki átolvassa (lelkésztársaink pedig bizonyára figyelmesen megtették azt) a vonatkozó törvényt és ügyrendet. Nem a ref. papság égető sebére végre-valahára jelentkező orvoszerelődésán kell most járattunk eszünkét — ami képzelenség is volna, hisz' királyilag szentesített önalokotta törvényünkről van szó — hanem azt kell kutatnunk: mikép tehetjük könnyebbé ennek az orvosságnak, melynek mint minden másnak, kissé keserű íze van, bevételét.

Már maguknak a felvételekben előkészítőleg eljáró egyházmegyei bizottságoknak feltétlenül szükségük van határozottabb direktívákra, különben — megjósoljuk — a hány egyházmegye annyi normát állít fel a tagok felvételénél, illetőleg kötelezettségeik megállapításánál. Hisz igaz, ott a „Törvény“, „Ügyrend“, „Végrehajtási utasítás“ mindenik számára. De épen ezeknek némely kérdésben zavaros volta ad alkalmat az eltérő eljárásra.

Nehéz lesz kiokoskodni az utánpótlások megállapításánál, ha ahol egyenes rendelkezés nincs: ott az analógiát vesszük figyelembe. Ime: a törv. 26. §. 1. pontja második bekezdés szerint az eddigi gyámintézeti tagok, amennyiben a 10%-ot már befizették, csak a 23%-ot a 4%-os kamattal fizetik. Épen nem kifogásolni akarjuk, de a zavarok kimutatásáért meg kell jegyeznünk, hogy a 3½%-os évi díj, valamint a gyámintézeti tagságot megelőző szolgálati évekre a 10%-nak sem utánpótlásáról, sem feltétlenül figyelmen kívül hagyásáról nincs szó. Igaz, hogy erre nézve a kérdés konventi tárgyalása (l. 33. jkv. sz.) és gróf Tisza Istvánnak lapunk szerkesztője által említett megnyugtató nyilatkozata oly értelmezést ad, hogy visszamenőleg a pótló 23% és ennek 4% kamatán tul egyéb díjat senki sem fizet.

Am ha az alkalmazás így történik — ami minden esetben méltányos és kívánatos — okvetlenül szükséges volna legilletékesebben a központi végrehajtó bizottság részéről határozott utasítást adni ez irányban az egyházmegyei nyugdíjügyi bizottságoknak. Bármily nagy tekintélyű egyesek értelmezése magában nem elég, mert bizonyos analógiák, vagy e méltányos eljárástól eltérést kívánnak, vagy igazságtalan megkülönböztetést eredményeznek. A 65 éven tul levő belépni kívánók ugyanis a 7. §. szerint a belépési díj 23%-os kiegészítésén tul, szolgálati éveik után

esedékes évjárulékokat is (ez tulajdonképp gyámintézeti tagság előtt 3½%) „visszamenőleg befizetik“. Az „ügyrend“ 11. §-a igaz, hogy itt is csak kiegészítő 1%-ot vesz fel és ez ismét méltányos értelmezése a törvénynek, általán véve azonban így is méltatlan, mert az ily öreg lelkészeknek az 1% kiegészítést fizetni kell azon időre is amikor gyámintézet nem létezett, amikor tehát egyáltalán senki sem fizette a 2½%-ot, amit ezeknek most kiegészíteni kell.

A segédlelkészi szolgálati évek beszámításának feltétele még nyomasztóbb, vagy legalább is zavarosabb, mert itt már az „Ügyrend“ sem emliti számszerűleg, hogy ezeknek is csak kiegészítő 1%-ot kell az évi díjakból fizetni, holott a Törvény (8. §.) a „szolgálat idejétől az összes nyugdíjintézeti járulékokat“ kívánja 4%-os kamattal a jelenlegi javadalmasítás után. Itt ismét bekövetkezhetik tehát az az anomália, hogy 15–20 év előtti segédlelkészi szolgálat beszámítása miatt olyan időre is kell megfizetni a 3½%-ot, esetleg a kiegészítő 1%-ot, amikor senki sem fizetett gyámintézeti 2½%-ot, mert még nem létezett a gyámintézet sem. És különösen abban jelentkezik a visszasság, hogy 1–2 évi segédlelkészi szolgálat beszámításáért az illetőnek összes, tehát rendes szolgálati éveire is kell fizetni a kiegészítéseket, ami alól a fenti értelmezések szerint azok akik csak rendes lelkészi szolgálatot számítottak be, felmentetnek.

Vajjon nem méltatlan megkülönböztetések-e ezek, melyek az igazsággal is ellenkeznek, ha csak az analógia alkalmazásával a 23%-on felül az évi díjak utánpótlását is egyaránt kötelezővé nem teszik?

A helyzet annál nehezebb, mert itt egyenesen a törvény rendelkezése áll előttünk, amelylyel szemben az „Ügyrend“ alkotásakor a konvent sem tehetett többet, minthogy vonakodott általánosítani az utánfizetésnél a 65 évesek és a segédlelkészi szolgálatok beszámításának analógiáját. Es ha ez a törvényben gyökeredző kisebb visszasság el nem is enyészthető: az egyöntetű eljárás biztosítására minden esetre szükséges, hogy a központi végrehajtó bizottság számszerű utasításokban jelölne meg közelebbről a 65 éves lelkészek felvételének, a segédlelkészi szolgálatok beszámításának módját.

Lehetetlen figyelmen kívül hagyni az intézmény minden üdvös és szükséges volta mellett is ama panaszt, hogy a megkívánt áldozat sokakra elviselhetetlennek látszó terhet rak. Hogy ez áldozat elől kitérjünk: arról szó sem lehet. Légből kapott számitások alapján a járulékok leszállítását követelni — ha a törvény ereje engedné is — kockáztatná az intézmény szilárdságát. Bizonyos könnyítést azonban a törvény is engedne az alkalmazásban. A nyugdíj jogosultság ugyanis a törvény 7. §., mint az Ügyrend 8. §. szerint, 24 éves koron tuli szolgálattól szeresz-

hető meg. De ezentul, bármennyire ez intenció látszik is az egész szervezeten, imperative kimondva seholsincs, hogy *kötelesek is* a tagok beszámíttatni összes szolgálati éveiket. Lehetséges volna tehát könnyebbitésül azt mondani ki, hogy mindenkinek jogában áll eddigi szolgálataiból tetszés szerint számíttatni be éveket, legfennebb annyira köteleztetvén, hogy 1914-ben, ha szolgálati idejéből kitelik, 10 évi nyugdíjigénye legyen. Fennhagyatnék azonban a jog, hogy az 5-ik év végén, mikor a belépési díjak fizetésének terhe megszűnik, véglegesen nyilatkozzék előbb be nem számított szolgálati éveinek is beszámítása iránt a megfelelő további utántizetéssel. Ez egyfelől alkalmat nyujtana némi könnyebbség keresésére, de másfelől kizárná a panaszt, hogy a boldogítás egész erőszakkal történik. Nagyon valószínű, hogy a nagy többség szabad elhatározásból is a lehető legtöbb beszámíttatást venné igénybe és így már panasz nélkül, de a kevés elmaradóra is alkalmat nyujtana az öt év annak megfontolására, hogy itt annyira saját érdekéről van szó, amiért a további áldozatokat is érdemes meghozni. Az ebből származható anyagi differenciák sokkal csekélyebbek, minthogy érinthetnék az elég szilárd alapon nyugvó számításokat.

Nem hagyhatjuk észrevétel nélkül a nyugdíjtörvénynek még egy olyan hiányát, melynek pótlásáról, ismét a törvény keretében, lehetséges is, szükséges is gondoskodni. Az intézet ugyanis tulajdonképeni működését 1914-ben kezdi meg. Illetőleg a kötelezettség szempontjából 1908-ban, de a jogosultság tekintetében csak akkor. Semmi intézkedés sincs azokra nézve, kik az erőgyűjtés jog nélküli átmeneti időszakában jutnak oly helyzetbe, hogy nyugalomba vonulások szükségesek volna. Ha az a feltevés, hogy ez idő alatt az eddig szokásos félfizetéses nyugdíjazás marad érvényben: ezt sem volna felesleges tételesen megállapítani. Azonban e megoldásnak komoly és méltánytalan mellékkörülményei vannak. Visszatérítésnek helye az ilyenek befizetésével szemben sincs, mert az ezt kizáró 16. §. kivételt nem ismer. Így pedig egyfelől az illető volt méltatlanul terhelve, másfelől maga az egyház — dacára, hogy szintén befizetéseket teljesített — terhelve marad a félfizetés nyugdíjjal. És pedig ez a megnyomorítás lehet az egyházra nézve nagyon hosszasan is, hisz több példát ismerünk, hogy a szolgálatképtelen nyugdíjas túlélt a félfizetés mellett szolgáló utódot.

Ezzel szemben az egyházak kétségtelenül az esetleges hosszasan megbénítás előli menekvésnek azt a módját választják, hogy 1914-ig, a vallásos élet bármily nagy kárával is, nem bocsátják nyugalomba szolgálatképtelen lelkészüket. Hogy ez a 6 évig egész bizonyosra kilátásban levő stagnálás mily erkölcsi s tán olykor anyagi károkkal járhat itt-ott az egyház életében: azt felesleges bizonyítgatni.

Méltányosnak vélnők tehát a törvény kiegészítését azon átmeneti intézkedéssel, hogy az időközben félfizetéssel nyugalomba vonulni kényszerült tagokat is, a megfelelő kötelezettségek teljesítése alapján és a szerzett jogok mértéke szerint a nyugdíjintézet 1814-ben gondjaiba venni. Ezt ki nem zárja, de az ily átmeneti intézkedést épen igényli a törvény, de megköveteli a méltányosság, mert a *feltétlen* kötelezettségekkel szemben valami jogot biztosítani minden eshetőségben kell. Már pedig a visszatérítési igény teljes kizárása lehetetlenné teszi ezt. De másfelől az egyházak is csak így jónének azon helyzetbe, hogy a fizetésnek nyugalmazott és szolgáló lelkészek közt megosztása, ne zárja el hat évre minden személyi megújulás útját.

Talán nem végeztünk felesleges munkát, mikor ezeket elmondtuk és ezekre nézve az egyházi főhatóságok, első helyen az orsz. nyugdíjintézeti végre-

hajtó bizottság sürgős útmutatásait kérjük. A kérdések tisztázásának elvi érdekén felül úgy az egyházmegyei, mint magának a központi végrehajtó bizottságok eljárásának megkönnyítése megkívánja ezt.

Pásztor.

Kérdések a nyugdíjintézet ügyében.

Nagytiszteletű úr!

A nyugdíj törvényünkre nézve minden aggodalmomat szíves volt lapjában közzétett magyarázataival eloszlatni, s így véghetetlen nagy ellenszenvemet is némileg legyőzni, s engem valamennyire azzal is kibékíteni, csak még egy dolog van ami előttem nincs tisztázva és most bátor vagyok arra is felvilágosítást kérni.

Legyen szíves Nagytiszteleted velem tudatni, hogy mit ért a törvény a beszámítható „törzs“-fizetés alatt? — vagy azon kifejezés alatt „melyre rendes lelkésznek megválasztva lett?“ Mert még az eddigi számításokat mind a 2000 koronás javadalomra tette mindenik, de velünk a volt urbéresekkal — akarom mondani kongruásokkal — feleslegesnek tartották számítást tenni.

Engem például — s velem együtt a legtöbbet 600 korona javadalomra választottak meg — és most már azt a 600 koronát tekintsem-e törzsfizetésnek, amelyre engem megválasztottak, s melyet nekem megadni kötelezte magát az én egyházam? vagy pedig törzsfizetésnek tekintsem azt az állami fizetékiegészítési összeget is, amelyet az állam nekem az én személyi létminimumom címén koldustarisznyámba dob, éppen mint én a csonka vitéznek a marék lisztet?

És kötelezve van-e az én egyházam azon javadalmom után is fizetni a 2°/o-ot, melyet az nekem nem ígért, nem ad és megadására magát nem kötelezte az állami fizetékiegészítés után? Kötelezve vagyok-e én azon javadalmom után is fizetni belépési és tagdíjat, mely javadalmom egy devalvatio esetén — ami pedig államháztartásunk kiadásainak naponkénti emelkedése folytán kizártnak nem tekinthető — nagyon valószínűleg elfog esni?

Továbbá: ha én az általam törzsfizetésnek tekintett kongrua nélküli javadalom után vagyok csak kötelezve fizetni belépési és tagdíjat, akkor 40 évi szolgálat után csakis azt az összeget fogom kapni nyugdíj gyanánt amit én törzsfizetésnek tekintek, vagyis amire engem a m. kályáni anya-egyház megválasztott? És rá lehet-e erőszakolni a kályáni egyházra, hogy azon javadalmom után is fizessen érettem, amit az nekem szegénysége folytán megadni nem képes, s így az állam jön segítségére, hogy nekem az egyház ne csak kabátomról, hanem csizmámról is tudjon gondoskodni?

Mert feltehetem azt is, hogy a gavallér magyar állam nekem adni fog idővel évi hatvanezer korona fizetékiegészítést és akkor az én egyházam hatvanezerhatszáz, vagy pedig hatszáz kor. javadalom után fizessen 2 percentet?

A hatszáz koronás javadalomra a papi állás szervezésekor berendezkedett a hatvanezerhatszáz koronásra nem számított s így a közteher alatt össze roppan.

Legyen szíves fenti kérdéseimre — mint aki a nyugdíj törvények megalkotásában részt vett, s így azok magyarázására illetékes — felvilágosítást is adni.

M.-Kályán, 1907. aug. 11-én.

Tisztelettel:
Lőrinczy Gábor,
ref. pap.

Az országos református lelkészegyesület.

Nincsen az a tudós, ki megtudná mondani, hogy hány század merült belé a végtelen idő tengerébe addig míg a fiúság tudata, Jézusban, Isten igaz megismerésének magaslatára emelte fel az emberiséget, — míg az ige testté lett. (Ján. 1: 14.)

Ez a közös sorsa minden eszmének. Idő kell megérésére. Idő kell megtestesülésére. És eszközök kellene arra, hogy a megtestesülő eszmék rendelkezésük céljainak megfeleljenek.

Nagyehezen, a közérzet, a köztudat s a ref. lelkészek mindenfelülről nyomorgatott állapotának együttes hatása szülte meg a kongresszus eszméjét. A lelkészek állandó együttléte (kongresszus) szükségességének érzete pedig megszülte a lelkészegyesület eszméjét.

Van-e hát szükség lelkészegyesületre? Csak annyi, amennyi szükség van kongresszusra. S van-e szükség kongresszusra? Csak annyi, amennyi szükség van az „együttlétre“, az „egyakaratra“, az egységes ténykedésre.

Erre pedig ugyanannyi szükségünk van — vagy még több —, mint az apostoloknak, kik épen annak köszönhették világtörténelmi jelentőségre emelkedett ténykedésüket, hogy „együtt“ valának „egy akarattal“. (Csel. 2: 1.)

Vagyis: avégre, hogy az idők mai jelei s korviszonyai közepette megálljuk helyünket s kötelességeinket hivatásunk és magasztos rendeltetésünknek megfelelőleg teljesíthessük: *feltétlen szükségünk van a lelkészegyesületre.* Most ez lesz az az eszköz, mely az állandó „együttlét“ és „egyakarata“ eszméjét megtestesíti és közvetíti.

Ne kicsinyelje hát a kongresszus és a lelkészegyesület eszméjét senki, mert ennek terrénuma lesz az a fórum, melyen lelkünk legbensőbb életével összeforrott eszméinket és meggyőződéseinket kinyilatkoztathatjuk azzal a reménységgel, hogy az azokban rejülő igé: testté lesz. Hol nem hiába szabadljuk a levegőget. Hol a testvérlelkek megértenek. Honnan elhangzik „kiáltó szavunk“ a mai Jéruzsálemekben, Sodomákba és Babylonokba meg Rómákba.

Kicsiny falvakban lakó, rozoga templomokban ige hirdető, de egész lélekkel, egész emberséggel, egész becsületességgel, egész szeretettel megáldott ép gondolkozású emberek — mit csak álmodtak eddig — az egész „sokaság“-nak, az „egész“ Izraelnek, sőt „minden népek“-nek prédikálhatnak a kongresszusi fórumon. A mai szócsovek folytán meghallhatják hangjukat, megérthetik beszédüket mindenek, kikben lélek van és Isten lakozik. S mindazok, akik látván: látnak és hallván: hallanak, tettekre buzdulhatnak maguk is.

Csak ha majd látja a „világ“, a „pénzt“ s az élvezetet („egyél, igyál én lelkem“) hajszoló „sokaság“, hogy most is vannak, a mai kor szerint „sáskával“ és „erdei mézzel“ táplálkozó bátor és elszánt férfiak, kik önmaguk s családjok még nagyobb megsanyargatásával is készek az „együttlétért“, az „egyakarataért“, a közös megnyilatkozásért erejüket meghaladó áldozatokat hozni —: csak akkor buzdul maga is tette. Csak akkor foglalja el a család, az iskola és a társadalom lelki életét: a hit. Csak akkor nem lesz hiábavaló a mi prédikálásunk. Csak akkor elevenül meg és válik életté a mai, szűk dogmai keretek közé szorított holt vallás. Csak úgy válik a hittétel: hitelvvé; a hitelv: életelvvé: az élet istentiszteletté, imádsággá. Csak úgy lesz a reformáció: reformáció Új élet.

Tehát a *lelkészegyesület* lényegében nem egyéb, mint az *egy akol és egy pásztor próféta* nők istenfői eszméje hűséges szolgálatának eszköze a mai kor szerint. Legalább én előttem az. Ezért vagyok híve: testes-

tül-lelkestül. Ezért fogja el egész valómat. Ezért nem tántorít el engem tőle semmi szemforgatás, semmi farizeuskodás, semmi gamalilkedés és semmi agyarkodás. Ezért kérem — jó lélekkel — minden kartársamat az eszme szolgálatába.

Hogy most előtérben van az 1848. XX. t.-c. megvalósításáért való küzdelem, a nyugdíjintézetek ügye is stb. stb. —: az nem a papság anyagiasságára mutat. Az csak azt mutatja, hogy az anyagiasságba belemerült világnak — amely szellemi vezéreinek még a tisztességes „mindennapi kenyeret“ is sajnálattal szolgáltatja ki, sőt néhol teljességgel megtagadja, — minden tiltakozása ellenére meg kell mondanunk és nem szégyeljük megmondani: a kik az Evangéliumot prédikálják, az Evangéliumból „éljenek“ (Kor. I. 9: 14). Ezt ne sajnálja tőlünk az állam se. Ne irigyelje az ellenség se. Ez létfeltételünk.

De e közben nem feledkezünk meg hivatásunkról sem. Megélhetésünket úgy tekintjük csupán, mint alapot azon lelkihaz megépítésére, melynek neve istenorrsága. És ha kezünkben lesznek azon eszközök melyek magunk és családjunk létfeltételeit ama „paiszos férfi“ ellen biztosítják: „a mi életünk is nem lesz drága“ a menyországnak az emberi lelkekben való diadalának biztosításáért. Csak akkor leszünk igazán Krisztus katonái.

Tehát a lelkészegyesület nem czéh, mely csak tagjai érdekét tartja szem előtt. Nem párt, mely az üres, de hangzatos jelszavak mögött kufarkodást üz. Hanem: nyílt csatamező mindnyájunk számára: mindenekért.

Szünjék meg hát egyházi és világi nagyjaink bizalmatlansága lelkészegyesületünk iránt, sőt teljék meg lelkük igaz örömmel, igaz gyönyörűséggel. Hisz mozgalmunk annak bizonyítéka, hogy *szükségét* érezzük a tömörülésnek. És ez az érzet az, mi a költő kezébe lantot, a festő kezébe ecsetet, a szobrász kezébe vésőt ad. Ez az érzet bírta tette a prófétákat, az apostolokat, a reformátorokat s mindazokat, kiknek nevét bevészte az örökemlékezet ércablájába Klio. Ez az érzet emeli hivatásuk magaslatára evangéliumi szent vallásunk lelkészeit is.

A ki pedig szűségét érzi az „együttlét“-nek, az „egyakarata“-nak, a lelkészegyesület megteremtésének: az vesse a munkára mind a két kezét. Tartsa szem előtt: „Hogyha tusakodik is valaki nem koronáztatik meg különben, hanem csak úgy, ha igazán tusakodik. (II. Tim. 2: 5.)

Csia Kálmán.

Az egyházmegyéből.

A *n.-enyedi egyházmegye országos lelkészi nyugdíjbizottsága* — a tagok teljes létszámával — i. augusztus hó 12-én tartotta első ülését, mikor a jelentőseket töltötte ki a beküldött adatok alapján. Maga ez a ténykedés nem volna annyira lényeges, hogy arról a nyilvánosság előtti beszámolás tanulságos, vagy épen szükséges lenne, de a kapcsolatosan hozott határozati felterjesztések igenis a nyilvánosság elébe tartoznak közérdekűségüknél fogva.

Noha feltűnő volt, hogy a jogosított tagok közül — egyházmegyénk területéről — egyetlenegy lelkész lépett be a nyugdíj-intézetbe, de igen könnyen és igen hamar megtaláltuk ennek okát, mi nem egyéb, mint a törvény 5 § a és az ezzel contactusba hozott 16 §, mi nemcsak a jogosított, de a kötelezett tagokra is igen-igen súlyos teherrel nehezedik. Mert, hogy a tagok nyugdíjazása csak 6 év leteltével veszi kezdetét: ez az alap erősítésére vonatkozó célzattal, megérthető, méltányolható. De, hogy aztán az 5 év alatt befizetett járulék, a visszamenőleg 4°/o-kal ki-

egészítve, a 6-ik évben elhalt tag, kenyérkereső nélkül maradott, családjára nézve teljesen elvész, holott a lelkészek igen nagy százalékánál, e befizetést a családtól kell megvonni, — ha ugyan ezen összeg, mint egyebüvé *kiadandó*, fenn nem áll a 6-ik évben bekövetkezett halálesetén is —: ez már a megértés és méltánylás mérlegénél a másik serpenyőt annyira lebillenti, hogy az egyensúly egyáltalán vissza nem állítható. Hiszen minden kezdet nehéz, minden átmenet sok ellenvetéssel találkozik, de nyugdíj törvényünknek ezen intézkedése az, mely a kedélyeket izgatott hullámszóba hozta és a lecsendesítésre csak egy mód van, t. i. ha nyugdíj-bizottságunknak a V. B.-hoz tett határozati felterjesztése értelmében a törvény olyan irányú megváltoztatása következik be, mely szerint a 6 éven belül elhalt tag befizetése — a beállási díj és a visszamenő 4% — kamat nélkül visszafizettetik, a különben is eléggé sújtott családnak. Tudomásunk van róla, hogy a zsinaton is volt ezen véleménynek pártja és bizonyára nem az egyházi elem szavazattöbbsége vetette el azt.

A másik határozati felterjesztése a bizottságnak a 19-ik § második ki-bekezdésére vonatkozik:

Ámbár ezen „Fejezet“ címe nem hagy fenn kétséget, hogy tisztán csak az özvegy-árvagyámintézetet — s nem egyszersmind a nyugdíj-intézet is — illető 5 évi tagsági díj — vonatik le az özvegy évjáradékából két év alatt, egyenlő részletekben, mert így volt ez az eddig egyedül levő özvegy-árvagyámintézetnél. De mégis sokaknak aggodalmas véleménye az, hogy ezen törlesztési kötelezettsége az özvegynek, a nyugdíj-járulékra is kiterjed. Am csak önmagára véve ezen hivatolt ki-bekezdést: ezen vélemény is tápot kap. S habár tudatában volt bizottságunk annak, hogy a törvényt csak a zsinat magyarázhatja: mégis felterjesztéssel élt a V. B.-hoz, hogy ezen pontra nézve szerezzen világosságot.

Végül az „Ügyrend“ 24-ik §-a a befizetés idejéről szeptember 1-ét jelöli meg. Hogy ez mivel előnyösebb az egyedül állott özvegy-árvagyámintézet november 1-ére tett fizetési határidejénél: ez igazán nagy kérdés! A gyermeket, sőt gyermekeket tanítató (s hány százalékánál nem áll fenn ez?) lelkészre a gondok felhője borúl a szeptember 1-ének említésére, s ez új törvény még növeli azt! Pedig a lelkészi terménybeli szolgálmány — a nagy mennyiségű hatralék tekintetbevétele nélkül is — még nem mind kötelezőleg kiszolgáltató, sőt akkora ki sem szolgáltatható, kivált nálunk. Vagy tán azért lett változtatás téve, hogy nagyobb legyen a szükség, hátha közelebb lesz a segítség? Igen! közelebb lesz a segítség, ha a „váltó-láz“ hőfoka egygyel, ha nem többel, főlebb rug!

Bizottságunk tehát ezen kedvezőtlen fizetési határidő megváltoztatása érdekében is felterjesztéssel élt a V. B.-hoz.

Vajha ezen felterjesztéseknek valamelyes kedvező következménye lenne!

Tudósító.

ISKOLA.

Kollegiumaink értesítői.

(Folytatás)

IV. A zilahi.

Az *Értesítő* 3—7. lapjain *Kincses Gyula* igazgató a tanévet megnyitó beszéd keretében érdekesen és szellemesen mondja el nézeteit a pályaválasztásról s a *lateiner* pályákkal szemben a *gazdasági, ipari és kereskedelmi*, általában a *gyakorlati* pályák iránt igyekszik hangulatot kelteni a tanítványsereg lelkében,

önérzetes hangon védelmezvén meg kapcsolatosan a *Wesselényi*-kollegiumot a *céllövészet* tanításának félremagyarázásából származó hírlapi támadásokkal szemben. Vajha e megszívlelendő szavak, mint nemes magvak csak valamennyire is termékeny talajra hullottak volna! (Az érettségi vizsgálatot tett ifjak pályaválasztása nem ezt mutatja, mert 42 tanuló közül 2 megy *gazdasági* pályára, míg 9 *kisebb hivatalnoki* pályára lép.)

A 12 rendes tanár mellett 3 okleveles helyettes, 2 óraadó és egy rendes tornatanár működött a lefolyt iskolai évben.

Enek-, zenetanára az intézetnek nincs; a *zenekart Balázs Árpád* vármegyei árvaszéki ülnök vezette, az *egyházi éneket Dobai Sándor* rendes tanár, a *hangjegyszeretet és világi éneket Kincses Gyula* igazgató tanították 3—3 órában. (*Elméletet és iskolázást* I., II. külön-külön, III.-IV. együtt; *egyházi éneket* I.-II. o., III.-V. o. és VI.-VIII. o.) A *torna tanításnál* a VII. és VIII. osztály egyik órája szintén össze volt vonva. *Játék délutánokról* nem szól az értesítő.

A tárgycsoportosítást kivétel nélkül mindenik osztályban sikerült keresztülvinni, a mit csak örvendetes tényként jegyezhetünk fel.

A tanároknak a nyilvánosságot érdeklő személyi viszonyai, irodalmi és kulturális társadalmi tevékenysége — eltérően a megelőző évi *Értesítő*től — nincs feltüntetve az értesítőben, aminek elhagyását az igazgató azzal indokolja meg, hogy — nem tartván magát mindenik kollegium igazgatója az 1905. évi igazgatói értekezlet megállapodásához e tekintetben — ezeket az adatokat nem akarta az *egyéni hiúság legyezgetésének* feltüntetni. Véleményünk szerint pedig tanulságos ez adatok közlése is.

Az évi tanítás anyaga itt is a tantárgyak keretén belül van kimutatva osztályok szerint s egészen helyesen csak az olvasmányi anyag közlésére szorítkozik.

Az állami főfelügyeletet *Kuncz Elek* főigazgató gyakorolta, mint miniszteri megbízott.

Az V—VIII. osztályok *magyar írásbeli feladatai* megfelelők, vonatkozásban és kapcsolatban vannak a tanulók más tárgykörbeli ismereteivel, de egyházi, vagy egyháztörténelmi vonatkozású feladattal nem igen találkozunk.

A *rendkívüli tárgyak* közül *műéneket* tanult 93 tanuló; az énekkarnak 10 esetben való szereplését említi az *Értesítő*. — A *zenekarnak* 8 tagja volt; helyben és vidéken több alkalommal szerepelt. — A *vívás és gyorsírás* tanulásában s a *céllövés* gyakorlásában részt vett tanulók száma nincs közölve. (A tanulók érdemsorozati táblázatában közölt jegyzések alapján számítható ki, hogy *gyorsírást* 11 IV. o., 7 V. o., 1 VII. o. és 1 VIII. o., összesen 20 tanuló tanult; *vívásra* járt tanulót itt sem fedeztünk fel.) — Egészségtant a tanár (*dr. Berger János*) halála miatt csak *karácsonyig* tanultak a VII. osztályosok. (Nem lehetett volna valami módon helyettesítéssel tovább folytatni e rendkívüli, de fontos tárgy tanítását?)

Azt kell hinnünk, hogy a rendkívüli tárgyak a *vívás* kivételével *díjmentesen* tanítottak, mert csak a *vívásnál* van évi 20 korona tandíj kitüntetve.

Az *érváró vizsgálatok* jun. 17—21 napjain folytak le, az érettségi szóbeli vizsgálat jun. 24—28 napjain. Nincs jelezve, hogy mikor volt az érváró ünnepély.

A tanulók *osztályozási táblázatából* kitűnik a tanulók előmenetele és magaviselete fokozatán kívül még az *iljusi egyesületi tagság*, *tan- és internátusdíj alól való mentesség* s a *konviktusi kedvezmény és ösztöndíj nagysága*. Így az olvasó egész képet nyerhet minden egyes tanulónál már az érdemsorozati táblázatból.

Az érdemsorozati táblázat után könnyen áttekinthető, érdekes és tanúságos kimutatást közöl az

értesítő az egyes tantárgyakban elért eredményről. Eszerint egy tanuló sem nyert *elégtelen* osztályzatot a filozófiából; az *elégtelenek* száma a vallásból, természetrajzból s görög-pótló rajzból és történelemből 1—1⁰/₀, a természettanból 1·5⁰/₀, a földrajzból 3⁰/₀, a görög nyelvből 4⁰/₀, a magyar nyelvből 5⁰/₀, a görög-pótló irodalomból 9⁰/₀, a latinból, németből, mennyiség-tanból 10—10⁰/₀, a rajzoló geometriából 17⁰/₀; a jelesek száma a mennyiség-tanból 11⁰/₀, a rajzoló geometriából 12⁰/₀, a németből és görög-pótló rajzból 13—13⁰/₀, a latinból 14⁰/₀, a magyarból 15⁰/₀, a görög-pótló irodalomból 16⁰/₀, a földrajzból 17⁰/₀, a természetrajzból 18⁰/₀, a görögöl 26⁰/₀, a történelemből 27·5⁰/₀, a filozófiából 31⁰/₀ és a vallásból 42⁰/₀. Így az eredmény kedvezőnek jelezhető.

A jutalmazásokról és pályázatokról szóló fejezet a tanuló ifjúság szorgalmáról és buzgó öntevékenységről tesz tanúságot. (Csak az aesthetikai, mint a gimnáziumi tanítás körén kívül eső pályázat nem volt eredményes, amin nem is csodálkozhatunk olyan nagyon.)

A testgyakorlatban való kiválóságért 22 V—VIII. o. tanuló nyert *érem-jutalmat* (véleményünk szerint nem tudjuk helyeselni a jutalmazásnak ezt a módját.) és 30 I—IV. o. tanuló oklevelet.

Ifjúsági egyesületek az Önképzőkör, Zenekör, Wesselényi tornakör és Ifjúsági Olvasó-Kör. Az Önképzőkör elnöke Kovács Ferenc tanár volt. Tagjainak száma 102 (a VII. és VIII. osztályosok rendese, a VI. osztályosok rendkívüliek). Az iskolai ünnepélyeken kívül részt vett a József kir. herceg Szanatorium-Egyesület javára rendezett matinén a kollégiumi ének- és zenekarokkal együttesen. Működése eredményesnek jelezhető, mert a kitzűzött pályakérdések közül csak 3 nem oldatott sikeresen és jutalmazásra méltóan. A kör vagyona 1907. jun. 30-án 68 kor. 36 f. — A Zenekörnek felügyelője volt Dobai Sándor tanár; vagyona az év végén 103 kor. 02 fill. — Wesselényi tornakör felügyelője Uy Bálint tornatanár; tagjainak száma 54.

A kör működése 2 irányu volt: az őszi és téli hónapokban torna és atletikai gyakorlatok, a tavaszi hónapokban céllövési gyakorlatok voltak. A céllövést a honvédelmi miniszterium intézkedése folytán a helybeli honvéd zászlóalj parancsnoksága megbízásából Papp Dezső honvédhadnagy vezette. — Az ifjúsági olvasókörmek az V—VIII. osztályokból 112 tagja volt. Tagsági díj 1 korona. A kör felügyelője Kerekes Ernő tanár. 212 kor. 20 fillér bevétel és 114 kor. 92 fillér kiadás mellett a kör vagyona 1907 (sajtó hiba lehet 1906) július 1-én 97 kor. 28 fillér.

Intézeti ösztöndíjakban 995 kor., külső ösztöndíjakban 1560 kor., összesen 2555 kor. adatott ki a tanulóknak. A tandíjkezdmények (50, 40, 25, 20, 10 koronás kedvezmények) összege 3245 korona.

A szegénytanulók könyvtára, melynek felügyelője Kerekes András tanár, 112 tanulót összesen 403 drb könyvvel látott el. 57 új könyv szereztetett be 118 kor. 17 fillér értékben s így itt is hozzá jutnak a szegénysorsu tanulók az újonnan alkalmazásba vett tankönyvekhez. A könyvtár bevétele 952 korona 53 fillér, kiadása 161 korona 17 fillér, kamatozó maradvány 791 kor. 36 fillér.

A konviktusról és internátusról külön-külön fejezetben számol be az értesítő. A konviktus vezetőtanára (Bécsér János) mellett konviktusi gazdaként működött Ady Lajos helyettes tanár. A konviktusnak 110 tagja volt. — 200, 150, 140, 105, 100, 50 és 20 koronás kedvezményekben részesült 31 tanuló 3790 kor értékben — Az internátus vezetőtanára Nagy Sándor rendes, felügyelő tanára Bajkó Viktor h. tanár volt. 20 tanulóknak összesen 725 korona lakásdíj engedtetett el. Elismeréssel jegyezzük fel, hogy 13 tanuló teljesen ingyen élvezte az internátusi ellátást.

A tanulóknak kiosztott ösztöndíjak és segélyek

összes értéke 10.517 korona 17 fillér; a pénzbeli, könyv- és érem-jutalmaké 554 korona 25 fillér.

Bulorzat és fölszerelés címén 902 kor. 52 fillér volt a kollégium kiadása.

A kollégiumi könyvtár állománya 21165 darab; gyarapodott 69 művel 84 kötetben és 51 folyóírat legutóbbi évfolyamaival.

Az ifjúsági könyvtár az I—IV. osztályok számára osztályonként van felosztva, az V—VIII. osztály könyvtára egyesítve van. (Hisszük, hogy kellő ellenőrzés van a tekintetben, hogy a tanulók olvasmányai ilyen egyesített könyvtár mellett is megfelelőek legyenek.) A könyvek kötetésére fordított összeg nagysága miatt az ifj. könyvtár gyarapítására nem nagy fedezet jutott. Elsősorban az I—IV. osztályok könyvtárát kellene gyarapítani, mert a könyvek száma alig éri el a tanulók számát. (I. o. 48 tanuló, 52 mű; II. o. 58 tanuló, 56 mű, III. o. 46 tanuló, 51 mű; IV. o. 36 tanuló, 49 mű.) Törekedni kellene egyes becsesebb ifjúsági művek több példányban való megszerzésére.

Az iskolai szertárak és gyűjtemények mindenike gyarapodott a lefolyt iskolai évben.

Statisztikai adatok.

Vizsgálatra állott 334 (m. é. 345) tanuló (a csökkenés 11). Magántanuló közül k 23 (feltunő, nagy szám). Református 193 (m. é. 213), más vallásu 141 (m. é. 132). Sajnálattal konstatáljuk a református vallású tanulók számának esését a lefolyt iskolai évben. — Magyar anyanyelvü 318, oláh 16; csak magyarul beszél 270. Zilahi és szilágymegyei 260 (m. é. 284), más illetőségű 74 (m. é. 61). Legtöbb az áltami és hatósági tisztviselők gyermekeinek száma (108), legkevesebb a katonáké és személyes szolgálatból élőké (5—5).

Magaviselet tekintetében jó 262, szabályszerű 51 és kevésbé szabályszerű 5. — Általános előmenetel tekintetében jeles előmenetelű 17 = 5⁰/₀ (m. é. 5·5⁰/₀), jó 55 = 16·5⁰/₀ (m. é. 16·8⁰/₀), elégséges 183 = 55⁰/₀ (m. é. 60·3⁰/₀), elégtelen 79 = 23·5⁰/₀ (m. é. 17·4⁰/₀). A tanulási eredménye tehát a múlt évihez viszonyítva, kedvezőtlenebb.

Az érettségi vizsgálat eredménye a következő: A 42 (m. é. 41) tanuló közül jelesen érett 5 (m. é. 6), jól 11 (m. é. 8), érett 26 (m. é. 19), javításra nem utasított senki (m. é. 8) s így az érettségi vizsgálat eredménye jóval kedvezőbb a múlt évinél s teljesen megnyugtató.

A betegségi esetek közül könnyű volt 827, súlyos 50, járványos 23. (Az iskola orvosának a betegségekről szóló kimutatását itt is szívesen olvasnók.)

Az igazgató évről beszédében kegyeletes hangon emlékszik meg az intézet elhunyt orvosáról és egészségtanáráról, dr. Berger Jánosról, ki a kollégium jótékonyalapjait 1300 koronával gyarapította. Karácsonytól kezdve fia, dr. Berger Gyula helyettesítette az iskolaorvosi teendőket ellátásában. — Örömmel számol be az igazgató a kollégium 2 érdemes vezéremberének kitüntetéséről: Berényi János 30 éves tanári szolgálata elismerésül tiszteletbeli igazgató címet nyert, br. Wesselényi Miklós, a kollégium legidősebb főgondnoka pedig koronaörré választott. Az elismerés és tisztelet lobogóját hajtja meg az igazgató a 2 érdemes vezérmunkás előtt.

Mint új alapítványról emlékszik meg az igazgató a Kincs Margit-alapítványról (200 kor.). Bizonyára az élet tavaszán elhervadt kedves leány emlékére tette a mélyen sebzett szülői szív. Az alapítvány intenciója nemes, mert az érettségi vizsgálat után igyekszik gondoskodni egy szegény tanuló ifjúról. — Iskolai ünnepélyek voltak okt. 29-én. II. Rákóczi Ferenc és társainak hamvai hazahozatásának emlékére, a reformáció ünnepély okt. 31-én és március 15-én. — A febr. 2-án megtartott diák-bál 359 kor. 39 fillért

jövedelmezett különböző iskolai alapokra és az iskolán kívül álló nemes célú intézmények támogatására. — Iskolai kirándulásról nem szól az évszáró, de kiállításba helyez az őszre egy *balatoni kirándulást*.

A tanulók meghozták a *humánizmus oltárára* is áldozataikat, 30 kor. 97 fillért gyűjtven a *siketnémák* segélyezésére. Erre vonatkozólag teljes öntudattal és nyugodt lélekkel mondhatja az igazgató az évszáró végső, jelentőségteljes szavait:

„Mert semmi sem okoz nekem nagyobb gyönyörűséget, mint ha azt látom, hogy növendékeink így készülnek elő a legnemesebb emberi hivatás betöltésére: a köznek és a segítségére szorult szenvedőknek a gyámoltatására!”

A jövő évre szóló *tudnivalók* részletesen vannak felsorolva az értesítő végén. — Az iskolai év ünnepélyes megnyitása *szeptember 5-én* lesz. *Obiectívus.*

A sárospataki ref. jogakadémián.

Az 1907—8-iki iskolai évre általában *szeptember 1—8* napjain lehet beiratkozni. Ez az időköz, igazgatói engedély alapján, szeptember 15-ig meghoszabítható; később jelentkezőknek, kellőképen megokolt elmaradás esetén, az akadémiai szék adhat engedélyt a beiratkozásra. A *katonaságtól jövő hallgatók* október 1—8. napjain vétetnek fel. Az *indexek aláírása* az egyes tanároknál szeptember 9—11. napjain eszközendő. *Ünnepélyes évmegegyezés* szeptember 10-ikén reggel 8 órakor. Az *előadások* szept. 12-én kezdődnek meg. Az *első alapvizsgák* szept. 6-ikán, a *második alapvizsgák* szept. 7-én tartatnak meg. A vizsgálati kérvények szept. 5-ig küldendők be a dékáni hivatalba. *Beiktatási díj* 8 kor. *Tandíj* prot vallásuaknak az I. félévben 38, a II-ikban 26 kor., más vallásuaknak az I. félévben 48, a másodikban 38 kor. *Tandíjmentesség* iránti kérvények szept. 5-ig adandók be az akadémiai igazgatói hivatalba. A főiskolai *internátusban* a teljes ellátás (lakás, ételmezés, kiszolgálás) díja egész évre 600 kor., mely négy egyenlő részletben: a felvételtkor, nov. 15-ikén, február 1-ején és április 15-én fizetendő. Az *internátusba való felvételre aug. 31-ig kell jelentkezni*. Az internátus szervezeti szabályzatát az akad. igazgatói hivatal, kívánatra bárkinek megküldi. A főiskolai *táptintézetben* (convictus) az ételmezés (ebéd, vacsora) teljes díja egész évre 160 kor., mely két részletben, a félévek elején fizetendő be. Jelentkezési határidő szept. 5-ig, Csontos József táptintézeti felügyelőnél. Huzamosabban itt tanuló, szorgalmas és jóelőmenetelű joghallgatók ingyenes vagy 100, illetőleg 60 koronás helyekre vétetnek fel. Prot. vallásu joghallgatók ünnepkövetségi (legatiói) jótéteményben részesülnek, tanulmányi előmenetelük sorrendjében. A három ünnepi jótétemény 120—240 korona közt váltakozik. Minden joghallgató tagja a főiskolai *betegsegítő-egyesületnek* s betegség esetén orvosi segélyt, gyógyszereket s ápolást kap a főiskolai kórházban. A 6 kor. tagsági-díj már a tandíjban befoglaltatik. Az ifjusági *olvasó-kör* (billiard asztalokkal, sakkjátékokkal stb.) *ifjusági könyvtár* (6500 kötet), *főiskolai könyvtár* (45000 kötet), *önképző és torna-vívó egyletek*, *fürdő* stb. az ifjuságnak rendelkezésére állanak. Akadémiai igazgató: Novák Lajos; jogakadémiai dékán Dr. Szabó Sándor.

IRODALOM.

E rovatban minden munkát megemlítünk, ami szerkesztőségünkbe elküldetik, de hosszabb, bírálatos ismertetésre nézve a szerkesztőség fentartja saját elhatározását.

Böhm Károly axiológiája.

(Az ember és világa. Philosophiai kutatások. III. rész: Axiologia vagy értékktan. Kolozsvár, 1906. Stein J. bizománya. Ára 6 K.)
(Folytatás.)

A drezdai szociálista nagygyűlés, következetesen az utilista dogmához, egyszerűen haszontalanok-

nak kvalifikálta az összes akadémikusokat, s ez az egy vonás elég az utilizmus (és szocializmus) félbenmaradottságának éles illusztrálására. Mert mégsem olyan haszontalan az a tudós: ha nem találja fel a gépeket, nincs ma munkája annyi ezer kéznek, nincs annyi kényelme az életnek, s nincs jegecedő központja az egész forrongásnak, melyet ma szocialis probléma néven dob elének az örök Sphynx, az élet. De akkor a hasznosság fölött megjelent a magasabb gondolat, a nemesség, s amint az értékelés logikai alkata követeli, az önmagában értékes magáról tudó mértékével méri mindazt, amiben mint hasznos megnyilatkozik. Az *utíle* fölött a *nobile*: ez az utilizmus korrekciója és fontosságának elismerése. A nemes is lehet hasznos, de csak a nemestől nyer értéket a hasznos, s a fejlődésnek csak akkor van értelme, ha a *nobile* megvalósulása jelzi a különbséget egymásra következő mozzanataiban. Erre vonatkozik a feltétlenül parancsoló *kell*; míg amant a számító ész feltételes imperatívusai igazgatják. A *kell* annál fogva nem pusztán utópia, hanem a szellem alkatában preformált valóság, mely mint szellemi előkép, alakítja a valóságot, melyből sarjad, s mely táplálja gyökereit; s mivel éppen a szellem preformációja szerint megvalósítandó *eszmény* a *kell*, melynek a fejlődés ver hidat, azért az *értékesebb követelése* a tényleges valóság fölött nem ábránd, s a Kant követelése nem tulzás, de éppen biztató parancs: lehet, mert *kell*. Ez a Jézus követelményének igazolása: keressétek először Isten országát és annak igazságát, s csak akkor adatnak meg minden egyebek.

V.

Éppen a hasznossági és nemességi értékelés axiológiai tisztázása után megvilágosodó néhány következmény levonása képezi a mű egyik legbecsebb, gyakorlati fontosságra nézve tán legközvetlenebbül ható részét, mindenesetre az uralkodó becslési móddal legélesebben szakító részét. A gazdag fejtegetésekből, melyek a rendszert betetőző ethika előzményeit tisztázzák, csak erre a pontra szorítkozhatunk, mely a hasznosság és nemesség viszonyát végre helyes világitásba helyezi.

Az a gondolat ugyanis, hogy a kétféle értékelési mód koordináltan él egymás mellett, mint ugyancsak az önértéknek két szempontból való felfogása: megadja végre a heuristikus elvet a hasznosság fokainak mérésére s ezzel a javak táblázatának megszerkesztésére, melyet minden gond dacára is az utilizmus számára lehetetlenné tesz az az eredendő hiba, hogy az egyetlen mértéket az alapdogma épsége kedvéért kénytelen repudiálni — éppen a nemességet, mely a *minőség* különbségeiben nyilvánult. Tudva, hogy a hasznosság valamely hiány pótlásában nyilatkozik meg, a puszta ontol. nyereséget pedig, melyet a pótlás, segítség ad, a legnemesebbnek értékével mérjük: azt kell kérdezni, hogy mit tesznek mind e pótló funkciók, a testéi, az embertárs, s az ő vetületeik, a természeti tárgyak s a társas intézmények az abszolút értékesnek, a szellemnek megvalósítására. Amennyiben *ezt* a pótlást végzik, annyiban értékesek. Ezen elv alapján állítja össze Böhm e funkciók hasznossági skáláját, s tesz különbséget, a sor két aspektusa szerint felszálló és lemenő haszon közt; az első abból a szempontból tekinti a dolgok oki-hasznossági összefüggését, hogy mennyire mozdítják elé a szellem önkifejlését: a szabadságot; a másik abból, hogy mennyire hat vissza a magát mind szabadabban kifejtő szellem arra a gyökérzetre, melyből életerejét szívja.

Már abból is kilátszik, hogy az utilizmusnak revideálnia kell jelszavát és dogmáját, s a legnagyobb boldogságba legalább a szellem szabad érvényesülését belefoglalnia az anyagi boldoguláson kívül.

Programjában, gyakorlati berendezkedésében teszi is ezt; nincs szebb kép a jövőről, mint amit a szocializmus utilisztikus alapon elérendő új társadalmáról rajzol (annyi hivatlan közt) sok fényes elme. Annál különösebb, hogy oly kevéssé tűnik fel, hogy az éltető szellemet az utilizmuson kívül, sokkal magasabban álló gondolatkörből veszi minden ilyen ideál. Ha egyéb nem, az egyéniség megbecsülésének elve, melyre pedig az egész szociális probléma, mint gyémánt alapra épül, mutathatná, hogy a probléma elméleti tisztázásában a szocializmus kénytelen rást ütni az utilizmus merev értékelésén, már csak azért is, hogy tud kell rajta mennie, ha igazolni akarja. Még tisztábban mutatja azonban az elméleti alapok tisztázatlanságát az a következetlenség, melyet a szocializmus azzal követ el, hogy az egyéniség becsét csak a társadalmi hasznossággal méri, igaz, következetesen, de jelül annak, hogy körben forog, mert a társadalom s az egyén viszonyát értékelni akarja, anélkül, hogy volna reá mértéke, sőt anélkül, hogy a fogalmakat ellenmondás nélkül meghatározná. Tekintjük át a szociológia erre vonatkozó tételeinek kritikáját, hogy tévedéseit megértsük.

A sociologia azon tanítását, mely (különösen Spencer Herbert hatására, s az *organizmus* fogalmával való önkényes elbánás gyümölcséül) manapság egyetemes jeligévé lett, hogy a társadalom *szerves* lény, Böhm egyszerűen rosszul sikerült, mégis erőltetett analogiának mutatja ki. A társadalom nemcsak nem *szerves* lény, de még csak nem is *szervezett* valóság. Mert az organizmust, egyetlen helyes értelme szerint, kölcsönhatásban élő szervek funkciói alkotják, melyek működését a belső célszerűség szabályozza: a társadalomnak pedig nincsenek szerei, nincs keze, lába, agyveleje, gyomra, öntudata, — annál kevésbé „köztudata“, mellyel pedig a sociologusok annyi csodást oly megindító könnyedséggel végeztenek, ítéletet mondatnak vele erkölcsi és logikai kérdések felett, megszólaltatják, mint orákulumot, importálnak neki vágyakat és érzéseket — holott ez a *köztudat*: szónoki figura, a valóságban van az, amit tud a közről az egyes ember tudata.

S minő komikumig visszén a szervek analogiájának hajhászása: mintha a földműves a gyomor, a fuvaros a láb volna, az államférfi az ideg! A szervezet funkcióinak van külön határozott tartalmuk és reálisan összefüggenek: a társadalmi „funkciók“ üres és értelmetlen szavak, míg oda nem áll az *egyes* ember, mint éltetője és reális végrehajtója, sőt központja az egész kapcsolódásnak; ő a reális valóság, a kivel való viszonyban nyer értelmet és értéket minden tevékenység; érette kell művelni a földet, tanítani a gyermeket, védni a hazát; az ő valóságán keresztül nyerne egyáltalában értéket a „társadalom“ összes valóságai.

Mi tehát a társadalom, ha nem szervezet, ha még csak nem is szervezett valóság? Valóság kétségkívül, mert a szellem vetülete; s annyiban realitás, mint minden vetületünk, mert ezekben él az Én. Az Én vetíti ki magát szóban, cselekedetben, gyermekben, munkáiban, s a meddig vetítése terjed, addig terjed önfentartása határa, s ott kell maradnia léte érdekében: ez a *tulajdon* gyökere. „Ragadomány“ kétségkívül, de ontol szükségesség, ha önfentartása állandóságát biztosítani akarja; *harpagma*, de nem lopás; a híres mondás azért: la propriété c'est le vol — csak oxymoron, nem igazság. S már most e vetületek által keletkezett — az ismételt szegzés által állandósított hatásfonatok — a legreálisabb fonatok hálózata: ez az amit a nyelv, a *köz* szóval jelöl. *Rendezett* valóság természetszerűleg, de nem mintha valamely „hypersocialis“ entitástól nyerne rendezettségét, hanem mivel az Én vetítéseinek mély, preformált törvényszerűsége nyilatkozik meg benne, melyet

önfentartásának belső célszerűsége igazgat és szabályoz. Az Én áll tehát a társadalmi fonatok központjában is, mert az is az ő világa az ő alkotása; a mint ő az abszolút alany, akire nézve van a világ, így ő az egyetlen értékes, akinek értékét nem szabad a *tűnő* formák megvalósult értéke, hasznossági értéke szerint becsülni.

(Folyt. köv.)

Tankó Béla.

GYÁSZROVAT.

Cseresznyés Ödön, balászfalvi ev. ref. lelkész, életének 52, boldog házasságának 28-ik évében folyó 1907. évi augusztus hó 10-én d. e. 10 órakor csaknem egy évi kínos szenvedés után jobblétre szenderült.

Egyike volt legjobb képzettségű, legambiciózusabb és munkásabb papjainknak, ki évek során át nehéz körlelkésségeiben szolgált, irodalmilag is (lapszerkesztés, predikációk) szép sikerrel munkálkodott. Özvegye, 3 fia és férjezett leánya képezték szűkebb családját, kiknek most Isten vigasztaló kegyelmét kérjük. — Temetése 1907. augusztus hó 12-én d. e. 10 órakor volt a háznál tartott rövid ima után Búzás-Bocsárdon első papi állomása székelyhelyén. Legyen csendes pihenése, áldott emléke.

KÜLÖNFÉLÉK.

Lapunk jelen száma a közbeesett István király-napi ipari-munkaszünet következtében késett.

Lapunk felelős szerkesztője családi ügyben néhány napra Háromszékre utazott. Visszatértéig a szerkesztő munkáját *Tárkányi* György vallástanár végzi.

A theol. akad. tanárok fizetésrendezése. A tiszán-
inneri egyházkerület f. év május 28—30-án tartott közgyűlése 18. jksz. határozatával kimondta, hogy tekintettel az „Egyházi Törvények“ VI. t.-c. 112. §-ra, mely szerint „a theol. akadémiai tanárok fizetése a jogakadémiai tanárok fizetésénél kevesebb nem lehet“: amennyiben az állam a felekezeti jogakadémiai tanárok fizetését, a gimnáziumiaké módjára, az állami jogakadémiai tanárok fizetésének magaslatára emeli, a theol. tanárok fizetése is hasonlóképpen felemeltetik és pedig visszamenőleg legalább 1907. január 1-éig. Addig is, tekintettel a gimn. tanári fizetések rendezésére, az összes akadémiai tanároknak drágasági pótlék adatik az 1907. évre személyenként 400—400 K. E rendezés szerint az 5 ízben esedékes 400—400 K. korpótlékon kívül a rendes tanár alap fizetése 4800 K. Ehhez járul 5 évi szolgálat után 600 K, 10 évi szolgálat után 1200 K törzsfizetés emelkedés. A kerület e rendezéstől függetlenül megsürgetni határozta illetékes forum által a kormányt, hogy a prot. theol. tanárok fizetésrendezésére is adja meg az állami segítséget s vegye be őket az állami nyugdíjintézetbe.

Egyházkerületi képviselőválasztások. Kiegészítésül adjuk, hogy egyh. ker. képviselőknek megválasztattak még: a *Kalotaszegi* e. megyéből: *Lészay* Ferenc és *Hory* Béla (világi), *Régeni* Ferenc és *Bitay* Kálmán (egyházi); a *sajói* egyh. megyéből: *gr. Bethlen* Balázs (világi), *Balázs* József (egyházi); a *kézdi* e. megyéből: *Vajna* István (világi), *Szabó* Jenő (egyházi); *marosvásárhelyi koll.-ból*: *Horváth* József és *Trozner* Lajos.

Rendes lelkészékké választattak: *Egyed* Gábor Cserefalvára, *Filep* Árpád Iklandra, *Muzsnai* Ödön Alpestesre, *Istók* Sándor Pusztakamarásra. Működésükre Isten áldását kívánjuk.

A tanítók egyházkerületi képviselői. A tanítók egyh. ker. közgyűlési képviselőit tudvalevőleg lajstromos szavazással az egyh. megyei közgyűlések választják. A kerületi határozat nem szól ugyan arról, hogy a szavazatok számbavételénél az egyh. megyei közgyűlések tagjainak szavazatai vagy az egyh. megyei közgyűlések (mint 1—1 szavazat) szavazatai számítandók-e? Azaz: fokozatos kombinált szavazás van-e vagy pedig separált személyi szavazás? Azt hisszük, hogy helyesen értelmezzük a dolgot úgy, hogy a különböző e. megyei közgyűlési tagok szavazatai veendőek számításba. Ez esetben a beadott 522 szavazat 80 jelöltre esett s abszolút többséget csak *Nagy*

Benedek dési tanító nyert 300-an felüli szavazattal. Utánna legtöbb szavazatot nyertek: *Felméri Sándor* (254), *Hege-düs Zsigmond* (119), *Makkai Samu* (111), *Jánosi Sámuel* (71), *Kovács Pal* (59), *Gönczi János* (65), *Nagy Kálmán* (45) stb. A szűkebb választás tehát a hat legtöbb szavazatot nyert között elrendelendő lesz.

A tiszavidéki ág. ev. egyházmegye közgyűlése. A tiszavidéki ág. ev. egyházmegye Nagyváradon tartotta Meskó László államtitkár, egyházmegyei felügyelő és Materny Imre debreceni esperes elnöklésével közgyűlését. A közgyűlést Meskó László nyitotta meg: Beszédében rámutatott az 1848: XX. t.-cz. végrehajtásának szükségességére. Elodázhatatlannak tartja a 3 millió államsegélynek és az eddigi segélyösszegeknek törvénnyel való biztosítását, amint azt Apponyi kilátásba is helyezte. Az államnak azonban itt megállapodni nem szabad, mert az élő törvény haladéktalan végrehajtását követeli nemcsak az egyház, de a nemzet érdeke is. A lelkészek fizetésrendezésének üttött a 12-ik órája és óva int, hogy az 1848. XX. t.-c. politikai kérdésnek tekintessék, mert egy élő törvény egyszerű végrehajtása felül áll a politikán. Követeli a törvény végrehajtását pártpolitikai különbség nélkül és minden bármily politikai alapon álló kormánytól. Az egyetemes püspökség szervezésének kérdésére áttérve, feleslegesnek tartja ezt. A felső határozatok végrehajtását ennél jobban biztosítja a püspökök kormányzati feladatának megkönnyítése és a középfokú egyházi hatóságoknak megfelelő megerősítése. A beszédet lelkes éljenzéssel fogadták. Ezután táviratilag üdvözölték a királyi kitüntetésben részesített Zelenka Pal püspököt. Áttértek ezután a napirendre. Indítványt tettek, hogy a képviselőházhoz feliratot intézzenek a vegyesvallású szülőktől származó gyermekeknek a katolikus vallásra való térítésének megakadályozására. Elhatározták, hogy bizottságot küldenek ki egy erre vonatkozó tervezet kidolgozására.

Az új „Egyházi Törvények“ magán emberek által Keresztési István debreceni városi nyomdai ügyvezetőnél szerezhetők meg, 3 K 24 fill. előleges beküldése mellett, portómentesen.

A szászsebesi ev. ref. egyházközség 1907. évi aug. hó 25-én az ev. ref. templomban délelőtt 9 órakor tartja Benedek Károly, a szászsebesi ref. egyházközség-szervezőjének, eddigi lelkészének bucsúzását és Kovács Károly újonnan választott lelkész beköszöntő ünnepélyét. Reméljük, hogy az ünnepély lefolyásáról részletes tudósítást hozhatunk.

A lelkészi nyugdíjintézetre vonatkozó felszólalásokra szerkesztőnk visszaérkezése után adja meg együttesen a felvilágosító feleleteket. Addig szíves türelmet kérünk.

A ntü esperes urakat szívesen kérjük, hogy az egyh. megyei gyűlésekről, választásokról s általában a megyéjük területén előforduló közérdekű eseményekről lapunkat értesíteltni sziveskedjenek. Hasonló kérésünk van kollegiumaink Tek. Igazgatóihoz is a kollegiumokra vonatkozólag.

BIVATALOS RÉSZ.

3930—1907. szám.

KÖRLEVÉL

a kollegiumok méltóságos t. Elöljáróságaihoz.

Tudomásvétel céljából közöljük a méltóságos t. Elöljárósággal a nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi Miniszter úrnak főhatóságunkhoz intézett 66397—1907. sz. következő leíratát:

„Hogy a folyó tanév végével érettségiző s gazdasági pályára készülő középiskolai ifjúság a gazdasági akadémiákra való fölvetel módzatairól idejekorán tájékozást nyerjen, a m. kir. földmivelésügyi Miniszter úr fölkérésére van szerencsém fölkérni főtiszteletű főhatóságot, hogy a a főgimnáziumok igazgatóságait további közhírré tétel végett a következőkről értesíteni méltóztassék.

Az 5 hazai gazdasági akadémiára (Magyaróvár, Keszthely, Kassa, Debrecen, Kolozsvár) a beiratkozás az 1907/8. tanévtől kezdve csakis érettségi bizonyítvány bemutatása alapján lesz megengedhető; a kiképzés időtartama mind az öt akadémián 3 év, tehát a magángyakorlati év beszámí-

tásának ezentul nem lehet helye. Kivánatos, hogy a jelentkező hallgató azon akadémiát keresse fel, mely állandó tartozkodási helyéhez legközelebb áll, hogy az ottani vidék gazdasági viszonyaival ismerkedjék meg. A sikeres gyakorlati kiképzés érdekében az akadémiák I. évfolyamára a felvehetőik száma korlátozva van és pedig ezen szám Kassán 60 hallgatóban, a többi akadémián is szintén 50—60 hallgatóban fog megállapíttatni.

Epen ezért az illetők érdekében áll, hogy belépési szándékukat a beíratási időszakot megelőzően: augusztus 15-ig jelentésük az illető akadémia igazgatóságánál, esetleg írásbeli úton érettségi bizonyítvány és szülői nyilatkozat bemutatásával.

A felvétel ezen előleges jelentkezés sorrendjében fog történni, a feles számmal jelentkezők pedig más akadémiákra fognak útasíttatni, mindaddig, míg a létszám mindenütt betelik.“

Kolozsvárt, 1907 augusztus hó 16.

Bartók,
elnök.

Dr. Kálmán János,
tanügyi-előadó.

Sz. 796—1907. püsp. hiv.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi reform. egyházkerületben a sepsi egyházmegyébe kebeleztet *ilyefalvi* egyházközség énekvezéri állására pályázat hirdettetik.

Díjlevél szerinti javadalom: Szép lakás, gazdasági épületekkel. 5 h. 400 □-ól kaszáló jövedelme 146 korona. Kézpénz az egyházközség pénztárából utólagos részletekben 101 kor. 04 fill. A hívektől pénzüll fizetett kepe 600 kor. Stólaváltság címen az egyházközség pénztárából 42 kor. Összes jövedelem 889 kor. 04 fillér.

Kötelességek: a kántori teendők ellátása. Az állami elemi népiskolában a ref. vallású növendékeknek egyházi ének tanítás.

Pályázati határidő 1907 szeptember 15.

A kellően felszerelt folyamodványok Józsa Sándor espereshez Ilyefalvára küldendők.

Kolozsvár, 1907 aug. 18-án.

Bartók, püspök.

Sz. 797—1907. püsp. hiv.

PÁLYÁZAT.

Az erd. ref. egyházkerületben a szilágyszolnoki egyházmegyébe kebeleztet *désházi* (Szilágym. u. p. Szilágycseh) *organista-kántor-tanítói* állásra pályázat hirdettetik.

Díjlevél szerinti javadalom: Új lakás, mely áll két szobából, konyhából, kamarából és pincéből; van gabonás és ol, 500 □-ól kert. Kézpénz: 530 korona az egyház pénztárából félvétenként fizetve; tandíj szintén félvétenként fizetve 160 kor. A canonica portio értéke 40 kor. Fizeték-kiegészítési államsegély 159 kor. Összesen 889 kor. Az 1000 koronáig való kiegészítésért az egyház — annak idejében — folyamodni fog további államsegélyért.

Kötelességek: Úgy a mindennapos, mint az ismétlődő egyes elemi osztályok tanköteleseinek tanítása, kántori és egyházi jegyzői teendők végzése, esetleg lelkész akadályoztatásakor szószéki szolgálat.

Pályázati határidő 1907 szeptember 15.

Kellően felszerelt folyamodványok Bartha Dezső esperes aához küldendők Tasnádra (Szilágym.).

Kolozsvár, 1907 aug. 19.

Bartók, püspök.

4004—1907. szám.

KÖRLEVÉL

a kollegiumok méltóságos t. Elöljáróságaihoz.

Felhívjuk a méltóságos t. Elöljáróságot, hogy a két tantárgyból elégtelen osztályzatot nyert tanulók javító vizsgálati kéréseit minden évben július hó 15. napjáig igazgatótanácsunkhoz felterjeszteni méltóztassék.

Kolozsvárt, 1907. augusztus hó 19.

Bartók,
elnök.

Dr. Kálmán János,
tanügyi előadó.

Erdélyi Protestáns Lap

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

12 kor.
6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Aggodalomra nincs okunk.

Az országos református papi nyugdíjintézet létesítése úgy látszik aggodalommal töltötte el a papság egy részét, mert „maholnap a 300—400 kor. kongruát élvezők csak pénztárnoki nyugtát kapunk utalvány helyett.” Pedig aggodalomra épen nekünk, kongruás papoknak nincs okunk, mert a nyugdíjtörvény oly körültekintéssel és joakarattal van szerkesztve, hogy nagyobbat kívánni sem lehet, mivel úgy a papság, mint egyetemes egyház érdekéből már elodázhatatlanná vált nyugdíjintézetünk létesítése egy fillér új terhet sem tesz épen a kongruás papságra és mégis megbecsülhetetlen nagy előnyt biztosít, ha törvényes jogunkkal törvényes úton élünk.

Ugyanis egy 65 évesnél nem idősebb és 24 éves koron túl 35 évi rendes papi szolgálattal bíró lelkész jelenlegi 1600 korona fizetésének 23%-ot és ennek 35 évi 4%-os egyszerű kamatát tartozik befizetni a nyugdíjintézetbe belépési járulék címen 5 év alatt. Vagyis fizetne tőkébe 368 koronát és ennek 35 évi 4%-os egyszerű kamatába 515 kor. 10 fillért, összesen 883 kor. 10 fillért 5 év alatt, évi 176 kor. 52 filléres kamatnélküli részletben, mivel a törvény betű és szórendi értelmében, az évi részletek után kamat nem számítható és csak az kötelező, a mi a törvényben expressis verbis ki van fejezve. E 883 kor. 10 fill.-el szembe, biztosítva lesz nyugdíjúl részére fizetésének 90%-a, vagyis az 1600 koronából 1440 korona. Tehát egy évi nyugdíjába nemcsak visszakapja az összes belépési járulékot, hanem azon felül 566 kor. 90 fillér tiszta haszna is van. Ilyen üzleti haszonra még a „Magyar Szó” sem számított! Pedig ez a reális számítás is a törvénynek rendelkezéseiből következik. Sőt ennél több is van, az összes biztosított 1440 korona nyugdíj olyan tiszta haszon, melyért az illető jogosult sajátjából egy fillért sem fektetett be s nem is fektethet be, ha kongruát élvez, mert az 1898. évi XIV. tc. alapján az állam köteles érte megfizetni az összes belépési járulékot és évi tagdíjakat.

Ugyanis az idézett törvénycikk szösz szerint így intézkedik: II. Levonandó kiadások:

1. A lelkész által élvezett jövedelmekre kirótt állami, törvényhatósági, községi és egyéb, valamely törvényben gyökerező közterhek, továbbá a vizsábályozási költségek, valamint az országos és egyházmegyei, gyámintézeti, nyugdíj és egyéb alapok számára teljesítendő rendes évi fizetések.

A 15. §. pedig így rendelkezik: „Ha valamely jövedelmi kiegészítéssel ellátott lelkészi állás jövedelme a felekezeti hatóságok és a hitközségek által el nem hárítható állandó természetű körülmények következtében csökken, az illetékes felekezeti hatóság a válás és közoktatásügyi minisztertől a jövedelmi kiegészítés felemelését kérheti.

A jövedelmi csökkenés és azt az előidéző el nem hárítható állandó természetű körülmények igazolása esetén a kiegészítés felemelése meg nem tagadható.

A jövedelmi kiegészítés felemelése esetén a magasabb kiegészítési összeg a jövedelmi csökkenés beálltának időpontjától számítva utalványozandó.

A jövedelmi csökkenés és az ennek alapjául felhozott körülmények tárgyában az illetékes felekezeti hatóság a vallás- és közoktatásügyi miniszter határozata ellen az értesítéstől számított 30 nap alatt a közigazgatási bíróságnál panaszjoggal élhet.

Egyházi törvényeink megerősítési záradékában pedig ez van mondva: „... jelen egyházi törvényeket ezennel jóváhagyjuk és megerősítjük azzal, hogy e jóváhagyásunk által az állam nem vállal a felekezettel és felekezet intézményeivel szemben továbbmenő anyagi kötelezettségeket, mint a minöket az 1893. XXVI. és az 1898. évi XIV. törvénycikk megállapítanak...

Ferencz József,

Vekerle Sándor.”

Tehát az állam e megerősítési záradékkal elismerte, sőt kötelezte magát a felekezettel és felekezet intézményeivel az 1898. évi XIV. tc. keretében az anyagi támogatásra, vagyis arra, hogy egyházi törvényeink által létesített intézmények fentartásához csak az 1898. évi XIV. tc. alapján köteles hozzájárulni.

Ezen a törvénycikk a papi fizetésben állandó és el nem hárítható természetű körülményekből származó fizetés csökkenést kiegészíteni rendeli, mert a nyugdíjalapra fizetendő rendes évi járulékot levonásba hozatni s az így származó hiányt pótolni köteles, ha ez állandó és el nem hárítható körülményből származik. Minthogy a belépési járulék és a tagdíj a papi fizetést terheli állandóan, mint oly kötelezettség, mely alól nincs menekülés s így a jövedelem ezzel állandóan csökken;

minthogy a csökkenés oka maga a törvény, mely legtöbb megerősítési záradékkal van ellátva s így az állam által elismertett és a felekezet és állam közös megállapodásának oly kétoldalú következménye, melyet egyoldalul egyik fél sem változtathat meg és ezért csak a két tényező közös egyetértésével helyezhető hatályon kívül;

minthogy a felekezetnek nincs érdekében, hogy a törvényeket megváltoztassa s így fejlődését meggátolja csak azért, hogy az állam anyagi kötelezettsége alól szabaduljon és e törvény által létesített intézmény fentartásához ne járuljon: ezért a fizetés csökkenést okozó körülmény oly állandó természetű, mely körülmény előállításához és annak állandósításához maga az állam is hozzájárult, segédkezet nyújtott s így az abból származó jövedelmi csökkenést is kiegészíteni tartozik, mert azt meg nem tagad-

hatja s ha ezt mégis megtenné, a közigazgatási bíróságnál jogorvoslás szerezhető.

Azonban az 1898. évi XIV. tc. 14. §-a csak a jövedelem emelkedését rendeli büntetés terhe alatt bejelenteni a vall. és közoktatásügyi miniszterhez, de a jövedelmi csökkenést nem, hanem ezt csak kérni lehet s kérheti a felekezeti hatóság, kinek ezt tenni kötelessége, mert egyházi törvényünk az I. tc. 115. §-ban világosan kimondja, hogy a lelkészi fizetést megcsonkítani, leszállítani nem lehet, nem szabad s ha állandó természetű, el nem hárítható körülmények következtében mégis leszállana, úgy az 1898. évi XIV. tc. rendelkezése szerint, t. i. állami kiegészítéssel ez meggátolandó. Egyházi törvényeink épségben tartása felől gondoskodni a papoknak és egyházi hatóságoknak hivatali kötelessége legyelmi büntetés terhe alatt. Épen ezért a magán érdekén kívül hivatali kötelessége mindenik lelkésznek a fizetés csökkenését, mit a nyugdíjintézeti belépési és évidíj fizetési kötelezettsége okoz, bejelenteni és kérni, hogy ez az 1898. évi XIV. tc. értelmében kiegészítessék a csökkenés beálltának kezdetén, vagyis 1908. január 1-én, hogy azon időtől utalványozható legyen, mert kérése „nem tagadható meg.“

A ki ezt megteszi, már pedig kötelessége megtenni mindenik kongruás papnak, arra egy fillér terhet sem rótt a nyugdíjintézmény felállítása, mivel fizetés kiegészítésben épen annyi összeget kap, mint a mennyi tartozása, mely jövedelmét terheli s így egy fillér befektetés nélkül biztosíthatja maga részére a nyugdíjintézmény megbecsülhetetlenül nagy áldását.

Ugyanez alkalommal kérendő a szeretetházi rovat is, mely szintén állandó természetű és a fizetést terheli, továbbá az egyházmegyei gyűléseken való köteles megjelenéstől származó jövedelem csökkenés kiegészítését is, mint állandó természetű, el nem hárítható oly kiadást, mely szintén a lelkészi jövedelmet terheli.

A joggal élni kell. „Néma gyermek szavát anyja sem érti meg.“ „Kérjétek és megadatik. Zörgesetek és megnyitattik.“ És ne aggódjatok, mert arra nincs okotok, kongruás papok!

Bágyon, 1907 aug. 14-én.

Simon Antal,
bágyoni ref. pap.

Az Egyházm. Tanács jogkörének megállapításához.

Sokkal fontosabb és az egyházi életre mélyen kihatóbb kérdéssel állunk szemben, semhogy az e. m. közgyűlés jogkörének kibővítése és az e. m. tanács hatáskörének megállapítása tárgyában ötletszerűen eljárni megengedhető lenne.

Ha e két intézmény életében új korszakot akar nyitni a kerület az új zsinati törvények nyomán; törekvésének őszinteségében nem szabad kételkednünk.

Mindenesetre helyesebb lett volna, ha az e. m. igazgatótanács kész tervezettel lép az e. m. közgyűlések elé. E tervezet nem kötötte volna meg a közgyűléseket, de a kerület elvi álláspontja biztosította volna a vélemények kiindulási pontjának egységét és a részletkérdések nem megszárták, hanem megmutatták volna az irányt, melyben a véleményeknek haladnia, módosítania kellett volna.

Ez azonban túlhaladott álláspont. Az igazgatótanács XVI. körlevele világosan jelzi, hogy az e. m. tanács az e. m. ügyeknek egyik közgyűléstől a másikig vezetője, a közgyűlés elé terjesztendő ügyek előkészítője. (Elvben régebb is így volt; gyakorlatban...?) Felfogásom szerint e munkakörben az e. m. tanács egy közigazgatási organum, hatósági hatalom, imperium nélkül. Fontos ennek kiemelése ép a hatásköri összeütközések kikerülése szempontjából.

Per analógiám: az egyházmegyét a vármegyék másának tekintem s e helyzetben tisztán látom feladatát és hatáskörét.

Az e. m., (mint a vármegye is) az egyházi hatalom működési ága, mely a maga tevékenységével a törvényhozó kijelentett akaratának megvalósítására igyekszik.

Mivel azonban, épp, mint az államban, itt az egyházi életcélok, feladatok mindenikére, épp a provinciális élet sajátágánál fogva, a törvényhozó nem gondolhat, azokat nem szabályozhatja; a megyék a régrehajtó hatalom gyakorlása közben kiterjeszkednek mindama feladatok megoldására, melyeket a törvényhozás körül nem ír, nem szabályoz.

E feladatok vagy általános, az egész kerületre egységes szabályozást igényelnek, mely in concretó megnyilatkozó jelleg az egyh. kerület hatáskörébe utalja az egyes ügyeket, vagy valamely egyházmegye belkörü, sajátos ügyei, életnyilvánulásai, melyeknek rendezése az e. m. autonómia kereteit tölti ki.

E törvényben körül nem írt és az autonómiához utalt egyházi célok, feladatok megvalósítása világosan mutatja a pontot, hol az egyházmegye hatósági hatalma, imperiuma elválik az egyházmegye, mint ügyigazgató organum hatáskörétől.

Az egyh. megye hatósági hatalmát közgyűlése által gyakorolja és pedig annyira kizárólag, hogy autonom joghatóságában foglalt jogosítványokat kivételkép sem volna szabad más testületre, organumra ruházni.

A hatósági hatalmat gyakorló egyházmegye azon tevékenysége, mely által, mintegy a törvényben foglalt egyh. akaratnak kiegészítése gyanánt, az egyház feladatainak megvalósítására, a törvény által nem szabályozott esetekben is tör: „a szabályalkotás“, mely kizárólag csak közgyűlési funkció lehet.

Az egyházi törvénynek, mint kijelentett akaratnak és a fentebb említett egyh. célokknak a concret esetben megvalósítása bizonyos szerveket, berendezéseket tesz szükségessé. Itt a szervezés kérdéssel áll szemben, mely mindenütt, hol a törvény imperatív intézkedése hiányzik, a közgyűlés hatáskörébe tartozik.

A közigazgatási élet politikája megköveteli, hogy az egyházi közigazgatás normális funkcionálását biztosító pénzeszközök mikénti megszerzésének, biztosításának módjáról a joghatósággal bíró közgyűlés gondoskodjék. Tehát a kerületi és egyetemes egyházi rovatok egyházmegyénként egy összegben történő megállapításán kívül: az egyházmegyei közszükséglet megállapítása, egyházkénti kivetése stb. kizárólag az e. m. közgyűlés és ne a tanács hatáskörébe utaltassanak.

A hatósági hatalom e három kizárólagos jogosítványa a tanács itézkedése körébe semmi esetre sem vonható. Az az elv, hogy végre is a közgyűlés nevében jár el, hatalmi tulkapásokra vezet, ami (nem tudom honnan tanulták...?) gyakori eset volt az e. m. tanácsok életében.

Az e. m. tanács szigorúan ama határok közé szorítandó, melyet a végrehajtó hatalom gyakorlásánál „ügyintézésnek“ nevezünk.

Itt azonban járjon el megszorítás nélkül mindazon ügyekben, melyeket az új zsinati törvény az esperesek hatáskörébe utal, vagy a statutumok az egyházmegye ügyigazgató jogkörébe helyeznek.

Az ügyintézés vagy intézkedés az egyes tényeknek a törvény vagy érvényes szabályrendelet alá való subsumálása.

Ez intézkedés lehet parancsoló, megengedő, megállapító, de az érvényes jogszabályok határain túl, per analogiam legis, sem mehet.

E határon, mint egyedüli korlátan belül az e-

m. tanács az egyh. megyét megillető helyes jogkörrel ruházandó fel.

Világos, hogy amit az egyh. ker. szabályrendeletek kifejezetten a közgyűlés hatáskörébe utalnak; (pl. választások) jogkörébe nem vonhatja a tanács.

Ily alakban, ily jogkörrel az e. m. tanács egy permanens képviselője a közgyűlésnek, annak imperiuma nélkül.

Gondolom, hogy a legtöbb javaslat, illetve vélemény megszorításokat fog tartalmazni az ügyintézés tekintetében is bizonyos érték határ vagy az ügyek természete szerint.

Ügyszintén olvastam, hogy konkrét esetben a dolog sürgőssége engedné meg valamely ügynek a tanácsból leendő intézését, bár az a közgyűlésnek volna szabályzatilag fentartva.

E tekintetben a nézetem az, hogy egy szabályzatnak oly annyira abszolút intézkedést kell tartalmaznia, hogy az alól kibújni, azt áttörni semmi indokolással ne lehessen.

Valamely dolog értéke, a tárgy természete, sürgősség mindenestre különbségeket statuál; de egy szegény egyházközség 1000 koronás építkezése van oly fontos önmagára, mint egy gazdag ecclesia 10,000 koronás beruházása. S végre is egy a legtekintélyesebb, legtapasztaltabb egyházi és világiakból álló testület körültekintése és tapintata nem mérhető meg koronákban.

A félrendszabály volt minden időben a hatásköri bizonytalanság, hatalmi féltékenység és tulkapás forrása. Az egyházmegyei adminisztráció kérdése nem hatalmi kérdés; itt a célszerűségi szempontok döntenek; ami pedig a felelősséget tekinti 10—12 ember nyugodtabb lélekkel vállalhatja azt, mint a 120—140 tagból álló, s egy rövidebb-hosszabb jelentés vagy jegyzőkönyvvel tájékozott közgyűlés.

Bizonyos magasabb értéket képviselő vagy fontosabb ügyeknek kizárólag a közgyűlés hatáskörébe utalása helyett helyesebb volna a felelősséget oly szabályozása, hogy némely esetekben „birtokon belül“, más esetekben „birtokon kívül“ azaz felfüggesztő hatálylyal, illetve anélkül álljon a felek rendelkezésére a felelősség. Még pedig mindig az e. m. közgyűléshez, ami egyfelől mutatná a két testület hatáskörében levő fokozati különbséget; de ezen eljárás felelne meg a kerület azon tendenciájának, hogy az egyházmegyéik hatásköre, belkörü ügyeikben, a felelősség áthárításával kibővítsék.

Ezek volnának amaz elvi alapok, honnan az e. m. tanács hatáskörének megállapítása, a jog és célszerűség kívánalmainak megfelelően eszközölhető; ama kívánság hangsúlyozásával, hogy az egyh. megyei és egyh. kerületi közigazg. hatóságok eljárásának s általában az egész közigazgatás jogszerűségének ellenőrzését, a hatásköri összeütközések elbírálását, magából a közigazgatásból egyesekre háramló jogsérelmek feletti bíraskodást: teljesen független elemből álló „közigazgatási bíróságra“ kellene bízni, az állami közigazgatási bíróság analógiája szerint.

Dr. Szakács M. Albert.

Az új Syllabus.

(A „Protestantenblatt“ „Zur kirchlichen Zeitgeschichte“ c. lapok melléklete után 1907. aug. 6. 32. sz.)

(Folyt. és vége.)

26. A dogmákat csak gyakorlati értelmükhöz mérten kell megtartani; azaz, mint a cselekvés számára szolgáló parancsoló normát, nem pedig normául a hit számára.

27. A Jézus Krisztus istenségét az evangéliumokból nem lehet bebizonyítani; sokkal inkább egy dogma ez, amelyet a keresztyén tudat a messiás eszméből vezetett le.

28. Jézus az ő hivatalának folytatása során, nem

azzal a célzattal beszélt, hogy magáról megtanítsa, miszerint ő a Messiás; csudái sem arra irányultak, hogy ezt megmutassa.

29. Az ember elismerheti, hogy az a Krisztus, akit a történelem felmutat, messze alatta marad annak a Krisztusnak, amelyik a hitnek tárgya.

30. Minden evangéliumi hely szövegében az „istenfia“ név éppen annyit jelent, mint a „Messiás“ név és semmi esetre sem akarja azt mondani, hogy Krisztus a valóságos és lényeghasonló fia Istennek.

31. A Krisztusról való tan, melyet Pál, János és a niceai, efezusi és calcedoni zsinatok reánk hagytak, nem azonos azzal, amelyet Jézus tanított, hanem az, amelyet a keresztyén tudat magának Jézusról alkotott.

31. Az evangéliumok szövegének természetes értelmét nem lehet összhangba hozni azzal, amit a mi teológusaink Jézus Krisztus öntudatáról és tévedésmentes tudásáról tanítanak.

33. Minden előítélet nélküli ember előtt világos, hogy Jézus vagy tévelygést tanított a Messiás közeli leszállásáról, vagy pedig az ő a synoptikus evangéliumokban foglalt tanának nagyobb része nélküli a megbízhatóságot.

34. A kritikus nem tulajdoníthat Krisztusnak semmi által sem korlátozott tudást, hanem abból indul ki — ami azonban történetileg gondolhatatlan és az erkölcsi érzülettel is ellenkezik —, hogy Krisztus mint ember Isten tudásával bírt s mégis az ő tudását oly sok dologról nem akarta közvetíteni az ő tanítványainak és az utóknak.

35. Krisztus nem bírt folytonosan az ő messiási méltósága tudatával.

36. A megváltó feltámadása sajátlagos értelemben nem történeti tény, hanem tisztán természetfeletti karakterű tény, amely sem bebizonyítva nincs, sem nem bizonyítható, hanem más tényekből a keresztyén tudat csak lassanként vezette le.

37. A Krisztus feltámadásában való hit kezdetben nem annyira magára a feltámadás tényére vonatkozott, mint inkább a Krisztus halhatatlan életére az Istennél.

38. A Krisztus halálának engesztelő karakterű taná nem evangéliumi, hanem Páli.

39. A sakramentumok eredete felől való nézetek, amelyeket a tridentini atyák vallottak és amelyek az ő hittételeikre kétségtelenül befolytak, nagyon eltérnek azoktól, amelyeket most a keresztyénség történeti kutatói joggal érvényesítenek.

40. A sakramentumok eredete arra mutat, hogy az apostolok és az ő utódaik Jézusnak valamely célzatát vagy eszméjét az alkalom vagy a körülmények és események behatása szerint magyarázták.

41. A sakramentumoknak csak az az értelme, hogy a teremtőnek folyton jótékony jelenlétét az embernek emlékeztetőbe idézik.

42. A keresztség szükségességét a ker. egyház hozta be, amennyiben egyszersmind szükséges ritusnak fogadta el és a ker. hitvallástétel kötelezettségét kapcsolta hozzá.

43. Az a gyakorlat, hogy a keresztséget a gyermekeknek szolgáltatják ki, az egyházfegyelem fejlődésének következménye és pedig annak eredménye, hogy ez a sakramentum kettőbe választott szét: magára a keresztségre és azután a gyónásra.

44. Semmi bizonyítéka sincs annak, hogy a konfirmáció szertartását már az apostolok alkalmazásba vették volna s az őskeresztyénség története sem tud semmit a keresztség és a konfirmáció formális szétválasztásáról.

45. Amit Pál az urvacsora szerezteséről mond (I. Kor. XI. 23—25.) nem mind történetileg fogandó fel.

46. Az ősegyházban még nem létezett a keresztyén bűnösnek az egyház tekintélye által való kiengesztelése gondolata; e képzethez az egyház csak igen lassan szokott hozzá. Sőt, amikor már a gyónás mint az egyház rendelkezése elismertett is, még nem nevezetett sakramentumnak, és különösen azért sem, mert különben megkérdőjelezhető sakramentumnak (sacramentum probrosum) tartatott volna.

47. Az Urnak ezen szavai: „Vegyetek Szentlelket; akiknek bűneit megbocsátjátok, azoknak meg vannak bocsátva és akiknek megtartjátok, azoknak meg vannak tartva“ (János év. XX. 22—23.) semmi esetre sem vonatkoznak a gyónás sakramentumára, ha azt állították is a tridentini atyák.

48. Jakab az ő levelében (14—15. v.) nem célozta

azt, hogy Krisztusnak valamiféle sakramentumát hirdesse, hanem csak egy kegyes szokást ajánlott és hogyha ő ebben a szokásban erős kegyelemeszközt látott is, mégis nem azzal a szigorral vette ezt, mint amilyennel a teológusok vették, amelylyel a sakramentum fogalmát és számát felállították.

49. Amint a keresztyén urvacSORA lassanként liturgiai cselekvény természetét vette fel, úgy jutottak papi karakterhez azok, akik az urvacSORánál mint előjárók tevékenykedtek.

50. Az öregeket (presbyterek), akik a keresztyének gyülekezeteiben felvigyázói hivatalt gyakoroltak, az apostolok mint papokat és püspököket állították be, hogy a növekvő gyülekezetekben a szükséges rendet megőrizték és valójában nem azért, hogy az apostolok küldetését és hatalmát folytattassák.

51. A házasság csak később lehetett az egyházban az új-szövetség sakramentumává; arra ugyanis, hogy a házasság sakramentumnak tartathassék előbb befejezettnek kellett hogy legyen a kegyelem és sakramentumok felőli mindenoldalú teológiai vita.

52. Nem volt a Krisztus értelmének megfelelő az egyháznak, mint olyan közösségnek felállítása, amely a földön az évszázadok során állandóan fenn kelljen állania; a Krisztus szellemében inkább oly mennyei ország az, amelynek egyidejűleg a világ elmulásával kell eljőnie.

53. Az egyház szervezeti berendezése nem változtathatatlan, hanem a keresztyén közösség, ép úgy mint az emberi közösségek, folytonos fejlődésnek van alávetve.

54. A dogmák, a sakramentumok, a hierarchia úgy fogalmuk, mint tényleges valóságuk szerint a ker. gondolatnak csak nyilvánulásai és fejlődései, amelyek az evangéliumban rejtve levő gyenge csírákat külső növekvés és tökéletesedés által fejlesztették.

55. Simon Péter még csak sejtelemmel sem birt soha arról, hogy Krisztus az egyházban való elsőséget (primatus) reá ruházta.

56. A római egyház nem az isteni gondviselés rendelése folytán, hanem csupán csak a politikai viszonyok következtében lett a más egyházak fejévé.

57. Az egyház ellenséges állást foglal el a természeti és teológiai tudományok fejlődésével szemben.

58. Az igazság nem változhatatlanabb mint maga az ember, mivel az igazság maga is az emberrel, az emberben és az ember által fejlődik ki.

59. Krisztus nem tanított egy önmagában kikerekített tartalmú tanrendszert, amely minden időkre és minden emberre alkalmazandó, hanem inkább egy bizonyos olyan vallási mozgalmat vezetett be, amely a különböző időkhez és helyekhez alkalmazkodott és alkalmazkodnia kell.

60. A keresztyén tan eredetében zsidós volt, de az egymásra következő fejlődés fokozatok során először Páli, aztán Jánosi, végre hellén és universális lett.

61. Mondani lehet — anélkül, hogy ellenmondás volna benne, — hogy a szentírásnak egyetlen része — kezdve a Genézis elejétől s végezve az Apokalipsis végével — sem foglal magában oly tant, amely teljesen azonos volna azzal, amit az egyház ugyanazokról a dolgokról tanít és ennél fogva a szentírásnak egyik része sem azonos értelmű a kritikusra és a teológusra nézve.

62. Az Apostoli hitvallásnak (Hiszekegy...) tételei az első idők keresztyéneire nézve nem ugyanazzal a jelentőséggel bírtak, mint amivel bírnak korunk keresztyéneire nézve.

63. Az egyház képtelennek bizonyítja magát az evangélium etikáját eredményesen megvédelmezni, mert megcsontosodottan kitarat a változtathatatlan tan mellett, amelyek pedig a mai előhaladottsággal nem egyeztetetők össze.

64. A tudományok előhaladása megkívánja, hogy a keresztyén tan fogalmai Istenről, teremtésről, kijelentésről, az emberré lett Idvezítő személyéről, váltságról reformáltassanak.

65. A mai katolicizmus az igazi tudománnyal nem egyeztethető; szükséges tehát, hogy bizonyos dogmanélküli keresztyénséggé alakíthatassék át; azaz: nagyszívű, liberalis protestantizmussá.

A magyarországi református papok kollégiumának alapszabály javaslata.

A református papok 1907. szeptember 18-iki kongresszusára betérjeszti: Péntek Ferenc ref. lelkész.

I. FEJEZET.

A kollégium címe:

1. §. A kollégium teljes címe: „A magyarországi református papok kollégiuma.” Jelmondata, mit hivatalos pecsétjén alkalmaz: „Egyházunkért s hazánkért.”

A kollégium célja;

2. §. a) Az érvényben levő egyházi és világi törvények által megengedett és biztosított jogok igénybevétele mellett oda hatni, hogy a magyar református egyház olyan szervezetet nyerjen, melynek keretében nemcsak az egyház fejlődése mozdítható elő, hanem egyszersmind a szegény lelkészek anyagi helyzete is jobbítható. A kollégium mint ilyen, — egyházpolitikai intézmény.

b) Iskolák, árvaházak alapítása által az általános magyar nemzeti műveltség előmozdítása. A kollégium, mint ilyen, — magyar nemzeti közművelődési egyesület.

c) Ébren tartani, fejleszteni a valláserkölcsei életet. A kollégium, mint ilyen, — valláserkölcsei társulat.

II. FEJEZET.

A kollégium tagjai.

3. §. A kollégium tagja lehet:

a) Minden református lelkész, ki valamelyik magyarországi kerületben lelkészi oklevelet szerzett tekintet nélkül arra, hogy van-e presbiteriuma.

b) Minden magasabb képzettséggel bíró, világi pályán levő vallásos, református magyar honpolgár, mint diakonus.

c) Minden református művelt, vallásoslelkű nő, mint diakonissza.

III. FEJEZET.

A kollégium kormányzata.

4. §. A kollégiumot közvetve a közgyűlés, közvetlenül a kollégiumnak e célra rendelt testületei kormányozzák.

A közgyűlés.

5. §. A kollégium minden évben szeptember vagy október hó folyamán alatt rendes ülést tart, mely közgyűlésnek szó és szavazati joggal bíró tagjai mindazok, kik a jelen szabályok 3-ik §-a szerint akár mint lelkészek, akár mint diakonusok, vagy diakonisszák a kollégium kebelébe felvételtek.

6. §. A közgyűlés helye mindig Budapest, az ország fő- és székvárosa. Mindaddig azonban, míg a kollégiumnak e célra a fővárosban állandó helyisége nem lesz, kivételesen az elnök a közgyűlést más alkalmas helyre is összehívhatja.

7. §. Rendkívüli esetekben az összes tagok egynegyedének kérelmére is hívhat össze az elnök rendkívüli közgyűlést, de ebben a közgyűlésben csak az a rendkívüli ügy intézhető el, a melyért a közgyűlés összehívott.

8. §. A közgyűlésen minden tag tanácskozási és szavazati joggal bír, mely jogot azonban csak a közgyűlés által meghozott házszabályok keretén belül gyakorolhatnak a kollégium tagjai.

9. §. A közgyűlés választja a kollégium elnökét, alelnökét és jegyzőit a kollégium diakonus férfitagjai, a seniort a kollégium lelkésztagjai közül, titkos szavazás útján, élethossziglan.

10. §. A közgyűlés állapítja meg az évi költség-

vetést és határozza meg a munkaprogramot, mit a kormányzó-testület betartani köteles.

11. §. A kollégium seniora minden rendes közgyűlés alkalmával megteszi évi jelentését, mit ha a közgyűlés tudomásul nem venne, a seniornak kötelessége állását a közgyűlés rendelkezésére bocsátani.

12. §. Az egyes ügyosztályok referensei a közgyűlés alkalmával adnak számot végzett munkájokról és tesznek javaslatokat a jövőre nézve a senior képviselőjében.

13. §. A közgyűlésen mindig a megválasztott rendes elnök vezeti a tanácskozást, akadályoztatása esetén azonban az elnöki széket az alelnök foglalja el.

14. §. A közgyűlést az elnök hívja össze és tüzi ki az 5. §. rendelkezése szerint.

15. §. Az ülések nyilvánosak, az elnök azonban belátása szerint bármikor rendelhet el zárt ülést.

Az elnökség.

1. §. Az elnökséget alkotják: az elnök, az alelnök, a senior, a fő- és aljegyző.

17. §. Az elnökség minden közgyűlés előtt és után rendes ülést tart. Megállapítja és előkészíti a közgyűlés tárgyait. Állást foglal a kollégiumot érdeklő fontosabb elviekérdésekben. Szükség esetén az elnök bármikor hívhat össze ülést, melyre, mint előadók, az egyes ügyosztályok vezetői is behívhatók. Az elnökség ülései zártak.

A seniorátus.

18. §. A seniorátus a kollégium közvetlen kormányzója. Tagjai: a senior és a senior által a megfelelő ügyosztályok élére kinevezett jurátusok.

19. §. Az ügyosztályok számát, a szükséglet szerint a senior állapítja meg oly módon, hogy azok a kollégium egész munkakörét felöleljék.

20. §. A jurátusok, kik a kollégium lelkész, esetleg diakonus tagjai közül nevezendők ki, a reájok bízott ügyosztályokat vezetik s közvetlen a senior fennhatósága alatt állanak.

21. §. A seniorátus havonként tartja üléseit. Elnöke a senior, előadói a jurátusok a megfelelő ügyosztályok szerint. Határozatait zárt ülésben hozza meg.

22. §. A seniorátus tagjai a kollégium vagyoni állásához mért rendes évi fizetést kapnak, melynek összegét a költségvetés keretében a közgyűlés határozza meg.

A diakoniák.

23. §. A kollégium tagjainak számához képest, az ország különböző részein, megfelelő diakoniákat szervez, melyeknek területén, a kollégium vagyoni állapotához mérten, iskolák, árva-, lelenc-, szegény- és kórházak állíttatnak fel.

24. §. A diakonia igazgatóját a kollégium seniorátusa többi hivatalnokait pedig a diakonia közgyűlése választja meg. Minden diakoniának önkormányzata van.

25. §. A diakoniák igazgatói a diakoniák vagyoni és erkölcsi állapotáról a kollégium seniorának minden negyedévben jelentést tesznek.

26. §. A kollégium lelkésztagjai ahhoz a diakoniához tartoznak, melynek területén laknak és az általa létesített intézetekben lelkészi szolgálatot teljesítenek.

IV. FEJEFET.

A tagok kötelességei és jogai.

27. §. A kollégium minden tagja köteles a kormányzó-testület, illetőleg a senior felhívására minden

a kollégiumot érdeklő ügyben lelkiismeretesen eljárni, a vett rendeleteket teljesíteni. A törvény keretén belül való engedelmességre minden tag fogadalmat tesz.

Kötelesek a tagok arra törekedni, hogy egyházi és világi téren kiváló állásokat foglaljanak el s e tekintetben a kollégium, illetőleg a kormányzó-testület erkölcsi támogatását igénybe vehetik.

28. §. A kollégiumnak azok a tagjai, kik lelkészi pályán működnek, ha valamely állomásra pályázni akarnak, ezt a szándékukat a seniorátusnak bejelentik, mely saját belátása szerint a pályázni akarók közül a legalkalmasabbat kijelöli s annak célhozjutását a kollégium összes erkölcsi erejével támogatja.

29. §. A lelkészek, diakonusok és diakonisszák feladata továbbá alapítványok és kegyadományok tevése és szerzése által a kollégium vagyonát gyarapítani.

30. §. A kollégium kötelékébe való felvételért a tagoknak a közgyűléshez kell folyamodniok, ugyszintén tetszés szerinti időben való kilépésöket is oda kell bejelenteniök.

31. §. A kollégium lelkésztagjai az egyházi törvények által megszabott forma-ruhán kívül tógát viselnek. A diakonusok és diakonisszák öltözeteit, jelvényeit a seniorátus határozza meg szabályrendelettel.

V. FEJEZET

A kollégium vagyonáról.

32. §. A kollégiumnak jogában áll vagyonát értékpapirokba, földbirtokba helyezni el, vagy kölcsönintézet létesítése által gyümölcsöztetni; de mindenkor csak a közgyűlés jóváhagyásával, vagy ha ez sürgős esetekben kikérhető nem lenne, a kormányzó-testület személyes felelőssége mellett.

33. §. Minden diakonia a 24. §. értelmé szerint vagyonát maga kezeli, de arról rendes számadást tartozik vezetni s minden év végén köteles azt a kollégium seniorához fölterjeszteni.

34. §. A diakoniák számadásait a pénzügyi referens vizsgálja meg, de jóváhagyási záradékkal a senior látja el.

35. §. Ha valamely diakonia feloszlik, vagyona a kollégium tulajdona marad s arról a diakonia tagjai nem rendelkezhetnek.

36. §. Ha olyan idő következne be, melyben a kollégium feloszlásra kényszerítettnek, vagyona a magyar református egyház tulajdonába megyen át. Eppen ezért a magyar ref. egyház Conventjének jogában áll, hogy a kollégium vagyoni ügyeiről, saját közegei által, tetszésszerinti időközökben értesítést vegyen.

VI. FEJEZET.

A fegyelmi esetekről és büntetésekről.

37. §. Fegyelmi eljárás után való büntetésnek a következő esetekben van helye:

a) oly cselekvés vagy mulasztás, melyből a kollégiumnak anyagi, vagy erkölcsi kára származik,

b) erkölcstelen, botrányos életmód.

38. §. Büntetés nemei:

a) intés,

b) feddés,

c) dorgálás,

d) a kollégium kötelékéből való kizárás.

39. §. A büntetés bármely nemét a senior hajtja végre.

40. §. Fegyelmi hatóságok:

A diakonia, a seniorátus, az elnöki gyűlés a seniorátus tagjainak kivételével.

Igazgatótanácsunk üléséből.

Kolozsvárt, 1907. augusztus 22.

Elnök: br. Bánffy Dezső ehker. főgondnok; jelen voltak: Simó Lajos ehker. főgondnok, dr. Bartók György püspök, Lészay Ferenc, br. Bánffy Ernő, dr. Vályi Gábor, Becsek Lajos, Incze Gerő, dr. Sárkány Lajos, Sándor János, Deési Gyula igazgatótanácsosok, dr. Kálmán János tanügyi-előadó, Péter Károly titkár, Pünkösti Pál számvevő, Módy Elek pénztáros ugysis mint jkvvezető.

Az ülés megnyitása után az ujonnan választott titkár, számvevő és pénztárostól a hivatali eskü bevételét, aminek megtörténte után elnöklő főgondnok aa. pár meleg szóval üdvözölte őket, a tisztviselők nevében pedig Péter Károly titkár aa. mondott köszönetet az igazgatótanács kitüntető bizalmáért.

Ezután főt. püspök aa. bejelentette, hogy az adott meghatalmazás alapján, — addig is míg az ehkerületi közgyűlésnek alkalma nyílik az ujonnan szervezett ügyvédi állást választás útján véglegesen betölteni, — arra ideiglenesen dr. Mihály József kolozsvári ügyvéd aát hitva meg.

I.

Nagyenyedi kollegiumnak a marosszentkirályi komp és révjog őt illető felelőz jutalékának eladásáról szóló szerződése, újabb megfontolásra visszaküldetett.

A tordai Kovács István-féle perben a vesztes felperesen felhajthatatlan perköltségek folyósítottak.

A szeretetháznak villanyvilágítás berendezésére vonatkozó határozata jóváhagyott.

Az etédi erdő faanyagának nyilvános árverésen eladása engedélyeztetett.

Mezőkölpény 200 kor. központi tőkéje kiúttatott.

Nagyenyedi tanítóképzőnél zongora javításokra a központi tőke kamataiból megfelelő összeg úttalványoztatott.

Kolozsvári koll. jelentése arról, hogy néhai Hegedűs Sándor végrendeletileg tanári tanulmányúti segélyalapra 20000 k.-át hagyományozott, s hogy a kollegium 300 éves jubileuma alkalmából Bulyovszky Gyuláné Szilágyi Lilla 1000 kor. és br. Györffy Gézáné 600 koronával növelték alapítványukat, valamint hogy dr. Békésy Ferenc bpesti ügyvéd egy gazdagon diszített selyem diszlobogót ajándékozott a kollegiumnak, tudomásul vétetett.

Nagyenyedi kollegium határozata, melyben 50 drb. alsófehérmegyei gazdasági bank részvény vásárlását mondotta ki, nem hagyatott jóvá, miután további elvi határozat szerint csakis állami befektetési papírok vásárolhatók.

Dombosi ehk. szerződése temploma melletti kis telek megvásárlásáról, jóváhagyott.

Az előterjesztett 5 segélykérés közül csupán a mpanifi lelkészé volt teljesíthető a mennyiben a szeretetházban levő két kitűnő tanuló leánya mult évi hátrálékos tartozása fedezésére 180 kor. államsegély folyósított.

II.

Dr. Sárkány Lajos ehker. ellenőr aának az 1906—1907. évi napló vizsgálatokról szóló jelentése tudomásul vétetett s elvileg hozzájárult az ig.-tanács ahhoz, hogy úgy a dézma mint regale tőkék jövőre leendő kamatoztatása tárgyában a jelentésében indokolt elvek alapján tegye meg további javaslatait; nevezetesen a már egyszer kiadott dézmatőkék a kiadás által dézma kárpótlási természetüket elvesztették s a visszahelyezett tőke csak 4%-al kamatoztatandó; továbbá tekintettel arra, hogy a regale jogok megváltásakor az állam által kiadott 4½%-os vinkulált kötvények az állam által 4%-osra konvertáltak, tekintetbe véve a tőkék központi kezelésével és kamatozásával az ehkerületre eső költségeket indokoltnak mutatkozik az összes regale eredetű tőkéknek pénztárunkban is 4%-al való kamatoztatása, természetesen a személyi javadalmakban elő álló csökkenésnek állami pótlásáról való gondoskodása mellett.

Ugyancsak az ellenőrnek az 1906. évi számadásra vonatkozó javaslatai elfogadtattak s kiadattak a számvevőnek foganatosítás végett.

III.

A konfirmációi káté revidálására fölkért bizottság elnöke főt. dr. Bartók György püspök aa. és Tárkányi György vallás-tanár aa. által beterjesztett kézirat, — mely tulajdonképpen nem a Nagy Péter-féle káté revíziója, hanem egy kitűnő francia káté alapján készült teljesen új dolgozat, — kiadatik Sándor János aanak felülvizsgálatra s azután majd a tanügyi bizottság elé fog terjesztetni.

Seprődi János zeneértő tanár aának Énekeskönyvünk átdolgozásáról beterjesztett kézírata elfogadtatván, 10000 példányban való kinyomatása elhatározott.

Szászvárosi kollégiumnál működő idegen felekezeti hitoktatók tiszteletdíjuk fölemelése iránti kérések nem volt teljesíthető.

Nagyenyedi kollegiumnak határozata, melyben az egyetemi hallgatóknak kamatnélküli kölcsönrel segélyezése céloztatik, csak az esetben lenne végrehajtható, ha a szülők kezessége mellett, illetőleg valamelyes módon a kiadott tőke biztosíthatnák.

Nagyenyedi kollegiumnak a gazdaságtani órák ellátásáról szóló jelentése tudomásul vétetett s gazdasági eszközökre 1000 kor. segély iránti kérése ajánlattal terjesztett a földmívelési miniszter elé.

A kolozsvári tanárok lakbérének fölemelése iránt előterjesztés tetetett a közoktatási miniszterhez.

Fejes Áron 200 kor. személyi pótlék folyósítása iránti kérése nem volt a miniszter elé terjeszhető, miután nevezet aa. tanítóképezdei igazgató lett s a középiskolai tanárok sorából kilépett.

Nagyenyedi kollegiumnak: a helyettes, óraadó és gyakorló tanárok alkalmazásáról;

a polgári iskolából gimnáziumba átlépő tanulók tannetv különböző vizsga tárgyának megállapítására vonatkozó határozatai jóváhagyó tudomásul vétettek.

A szeptember havi rendkívüli lelkészképzés s theol. alapvizsga engedélyezése iránt beérkezett 18 kérés közül csak 9 kérés volt teljesíthető, a többi indokolatlannak találtatván, elúttatott.

Kolozsvári kollegiumunk egyik helyettes tanárát pályázat mellőzésével választván meg, a választás nem volt megerősíthető; Makkay Ernő h. tanár, valamint az elemi iskolánál Piskolti Gyula, Szilágyi Gyula és Schéfer Teréz tanítók (illetve tanítónő) alkalmazása jóváhagyó tudomásul vétetett.

Kincs Gyula és neje által elhalt leányuk nevére s emlékére tett s érettségizett ifjak segélyezésére szolgáló 200 kor. alapítványuk köszönettel fogadtatik.

Vajna Gábor rajztanár elhalálzásáról szóló jelentés szomorú tudomásul vétetett s helyettes tanár alkalmazására vonatkozólag tett előljárásági intézkedések tudomásul vétettek.

Fölmerült eset alkalmából ismételtén följött az ig.-tanács a közoktatási miniszterhez az iránt, hogy a kollegiumainkhoz általa alkalmazandó tanárok kinevezési okmányát nyitottan s ne lezártan küldje, mert jövőre előttünk ismeretlen tartalmu iratokat nem fogunk továbbítani.

A székely-magyarosi iskola községivé tétele engedélyeztetett, a szerződésbe azonban kösse ki az egyház-község, hogy az iskolának esetleges további államosítása csak a ref. egyház által most kikötött feltételekkel lehetséges.

A szászvárosi kollegium építési tervére vonatkozó műszaki észrevételek, előljárásággal közöltettek.

IV.

Az ügyforgalmi kimutatás szerint a június 15-ig beérkezett 2816 ügydarabból elintézetlen 35 drb. A június 15-től augusztus 21-ig beérkezett 1366 drbból kiosztatott titkárnak 485, melyből elintézve 130; a tanügyi előadónak 444, melyekből elintézve 360; a számvevőnek 437, melyből elintézve 326 drb, összes hátrálék 550.

Udvarhelyi ehmegyénk esperesévé Vajda Ferenc székelyudvarhelyi lelkész választatván, az erről szóló jelentés tudomásul vétele mellett ujonnan megválasztott esperes aát üdvözli az ig.-tanács; jövőre azonban kimondja, hogy mindennemű tisztujtásról 10 napon belül ide jelentés teendő s csak az ig.-tanács leirata után vehető be a megválasztott esküje s addig új hivatalát sem foglalhatja el.

Dési ehmegyénk, a főgondnoki állásról megrendült egészsége okán lemondott Szacsavay Sándor kedves aát,

az iránta érzett nagy tiszteletének és szeretetének kifejezésékepen s az anyaszentegyházunk életében szerzet elévülhetetlen érdemeinek elismeréséül örökös tiszteletbeli főgondnokává választván; a lemondás indokának sajnálatos tudásul vételével, jóváhagyatott.

Az ehkerületi képviselői állásra beérkezett jelentések és választási jkvek felülvizsgálata rendjén a hunyadi, gyulafehérvári és orbai ehmegyékben új választás rendeltetett el, miután a megejtett választás nem titkos szavazással hajtatott végre; a görgényi ehmegyéből a választási jkv nem küldetvén be, nem volt tárgyalható; a többi ehmegyék választásai szabályszerűnek találtattak s jóváhagyatottak, csupán a kalotaszegi ehmegyében egy világi, egy egyházi s a kolozsváriban egy egyházi képviselői állásra pótválasztás rendeltetett el, ugyszintén az udvarhelyi ehmegyében az esperessé választott Vajda Ferenc helyébe — ki hivatalánál fogva tagja a közgyűlésnek — egy egyházi képviselő választandó.

A kollégiumok részéről megejtett választások a székeludvarhelyi és sepsiszentgyörgyi kivételével szabályszerűnek találtattván, a megválasztottak igazoltattak, a jelzett két helyen azért érvénytelen a választás, mert a betérjlesztett jkvból nem tűnt ki, hogy hány szavazat adatott be s illetőleg, hogy megnyerték-e az illetők az abszolút többséget. A theol. fakultás a választás eredményének bejelentésére fölhivatott.

A négy tanítóképviselői állás közül csupán az első hely nyert betöltést Nagy Benedek dési tanítóval aki a beérkezett 522 szavazatból 309 szóval az abszolút többséget megnyerte, a következőleg legtöbb szavazatot nyert 6 tanító között, u. m. Felméri Sándor, Makkay Samu, F. Jánosi Samu, Gönczi János, Kovács Pál és Nagy Kálmán között új választás rendeltetett el.

A marosludasi templom megnagyobbítására vonatkozó terv fölterjesztetett a földmívelési miniszterhez az építés keresztülvétele iránti lépések megtételét kérve.

A páncélcsehi toronyépítés, a mezőmehesi templom s papilak-építés terve a műszaki vélemény alapján jóváhagyatott, az ádamosi templom tervrajza pedig kivételre alkalmatlan lévén, visszaadatott.

A széki kántori díjlevél nem volt megerősíthető, mert az I. t.-c. 114. §. b) pontja értelmében 1000 K-nál kevesebb javadalomra nem lehet díjlevelet adni csak jkvi megbízást.

A szederjesi új egyházi adókulcs és papi díjlevél jóváhagyatott.

A mojosi imaház-építés ügyében az Emke belevonásával felmerült hírlapi polémia s hivatalos megkeresés alapján vizsgálat rendeltetett el.

A szovátai szabálytalan áttérési ügyre vonatkozó iratok az ehmegyei fegyelmi bíróság elnökéhez áttétettek.

A magyarói papi fizetésbe a lakás értéke is tévesen beszámíttatván, lelkész aa most annak kiigazítását kérte, ami azonban csak az ehközség jkvi határozatba foglalt kérése alapján vehető bírálat alá, amiről kérelmes tájékoztatott is.

A kisborosnyói kepeváltás szabályzata nem hagyatott jóvá.

A mezőpaniti ehközség iskolájának államosítása alkalmából iskola telkét tulajdonjogilag tervezvén átadni, e határozat nem erősített meg, utasítatván, hogy a szerződésbe csak örökhasználati jogot biztosítson a feltételek ellenében.

A szentléleki szabálytalan kitérés és temetés ügyében a vizsgálat elrendeltetett.

Kudsir templomépítési segélykérése ajánlattal felterjesztetik a pénzügyminiszterhez.

A csombordbagói beszoigáló lelkész felebbezése elutasított, s köteleztetett a beszoigálás végzésére; egyébként a papi állás mielőbbi betöltése is elrendeltetett.

A sárpataki hívek kérése s papjuknak továbbra is ott hagyás iránt a II. t.-c. 21. §-a alapján nem volt teljesíthető.

A kolozsvári pap, tanító, énekvezéri özvegy-árvai alapszabály jóváhagyatott.

Rétyi kántori állás betöltése jóváhagyatott; azonban a jkvi megbízás évenként megújítandó, mindaddig míg önálló énekvezérré véglegesen betölthető lesz az állás.

A nagyölyvesi papi kepeváltás engedélyeztetett, a díjlevél azonban mint helytelenül kiállított visszaküldetett némi útbaigazításokkal.

Orbai ehmegye esperese tájékoztatik előterjesztésére,

hogy az énekvezéreket a f. évi ehkerületi közgyűlés 15 jkvi sz. határozata értelmében az ehközségek választótagjai a II. t.-c. 9—47 §§-ai szerint választják; a meghívandókat, illetve pályázókat — eddigi gyakorlat szerint — próbaéneklésre meghívhatják.

A székelybosi templomépítésre, nyáradszentannai papi s tanítóilak újításra, valamint a páncélcsehi templomjavításra a könyöradomány gyűjtés engedélyeztetik, fölkéretvén az illetékes esperes jelen engedélyezéseknek a gyűjtő-könyvekbe való bevezetésére.

Kovács Sándor telekfalvi lelkész mellé a kápláni állás szervezése engedélyeztetett.

Nemes Elek mezőzáhi beteg lelkész helyettesítéséről szóló esperesi jelentés tudomásul vétetett s az esetben, ha a remélhető kápláni kongruán kívül még egyéb javadalom is biztosítható, hajlandó az ig.-tanács káplántartásra engedélyt adni.

Az I. t.-c. 143. §. D. g) pontja értelmében a mellékfoglalkozások engedélyezése az egyházmegyei közgyűlések hatáskörébe utaltatván, az engedélyezett mellékfoglalkozásoknak az igazgató-tanácsokhoz nyilvántartásra leendő bejelentése elrendeltetett.

A marosvásárhelyi templom renoválása alkalmával talált sírletekről igazoló jelentés kéretett.

A szurduki szorvány ideiglenesen Zsibóhoz csatoltatott.

A nagyrapolti iskola államosítási feltételei némileg módosítottak.

Az 1904. évi E. T. II. t.-c. 51. §. alapján addig is, míg az egyházkerületi közgyűléshez ez irányban az előterjesztés megtehető lesz, főt. püspök aa fölhatalmaztatik, hogy a körlelkészi állások betöltésénél kinevezési jogát érvényesítse, miután mindenik körben az egyházkerületi s közalapi segélyek a papi javadalom 25 százalékát meghaladják.

A kolozsvári ref. elemi iskolák államosítási szerződése, a 8. pont módosításával, jóváhagyatott.

Az egyházközségek még be nem érkezett történetének fölküldésére utolsó terminusul folyó évi dec. 31-ike állapított meg, amikor is azok kinyomatás alá kerülnek, revidálás után.

A rátoni egyházközségnek központban levő 352 korona tőkéje papilak építésre kiadatik s 1200 korona kölcsön fölvétele engedélyeztetik. *M—g.*

Vége.

GYÁSZROVAT.

Bedő Andrásné szül. *Bede Anna* életének 60-ik, boldog házasságának 33-ik évében, folyó évi augusztus 22-én reggeli 3 órakor hosszas szenvedés után, jobblétre szenderült. Benne *Bedő András* bikafalvi lelkész nejét, *Bedő Odön* pedig édes anyját gyászolja. Nyugodjék csendesen!

KÜLÖNFÉLÉK.

Püspöki vizsgálat. Főtiszteletű dr. Bartók György püspök úr e héten, 28-án, titkára kíséretében körútra ment a széki egyházmegye megvizsgálására. Szeptember 1-én részt vesz a bálványosvárjai templomszentelésen.

Nagy Károly szerkesztő, mint már jeleztük, néhány napra családai ügyben elutazott hazulról s a hozzá érkezett megkeresésekre csak a jövő hét végén válaszolhat.

Orgona-szentelés. Megható szép ünnepély volt e hó 20-án alsó-bölkényi ref. egyházközségünkben. Ez alkalommal szenteltetett fel az egyházközség szülőtte, néhai Kiss József által ajándékozott s részben az egyház hozzájárulásával felépített orgona. Dél előtt 10 órakor a harangok hívogató szavára zsufolásig megtelt templomban kezdetét vette az istentisztelet, melyen Dénes Gyula, tancsi lelkész buzgó imádsága után ifj. Kiss Lajos egyházmegyei főjegyző tartotta meg szépen kidolgozott alkalmi beszédét. Azután Csekke Ferenc esperes fölszentelő gyönyörű imája emelte a lelkeket Istenhez. Végül helybeli lelkész Dénes Józsefnek az orgona-építés történetét vázoló felolvasása és a himnusz eléneklése zárta be a szívekben mély nyomokat hagyó istentiszteletet. Istentisztelet után a fáradhatatlan esperes vezetésével az egész közönség kivonult a temetőbe, hol kegyeletes szavak kíséretében a néhai ajándékozó sirját megkoszoruzta.

Köszönetnyilvánítás. A hagymásbodoni ref. egyház-köztség közgyűlése ezen az úton óhajtja háláját nyilvánosságra hozni nagytiszteletű özv. Molnár Albertné iránt, aki az egyháznak egy szép és értékes sajátkezűleg himzett urasztal fedőt ajándékozott. Fogadja a nagytiszteletű urnó ezért az egyházköztség közgyűlésének meleg köszönetét. A hagymásbodoni ev. ref. egyház közgyűlésének nevében: Király Béla ev. ref. lelkész.

Felhívás. Az Orsz. Ref. Lelkész Egyesület f. é. szept. 18-án tartandó alakuló gyűlésére szóló vasúti kedvezményes jegyek névre és a fel-, illetve leszálló vasúti állomás megjelölésével fognak kiállítani. Felkërem tehát címedet, hogy az alakuló gyűlésre szóló jelentkezését lakóhelyének, megyéjének, posta állomásának és az utazásnál igénybe veendő vasúti fel-, illetve leszálló állomásnak pontos és olvasható megjelölésével sürgősen kiegészíteni és értesítését hozzám (Nagyváty, u. p. Szentlőrincz, Baranya m.) beküldeni sziveskedjék. Az előkészítő-bizottság gondoskodni fog, hogy a jelentkezők a szállodákban lehetőleg kedvezményes árákban részesüljenek. Nagyváty, 1907 aug. havában. Hitrokoni üdvözléssel Morvay Ferenc ref. lelkész, a 12-es bizottság elnöke.

Egyházi törvények. Az 1904. évi november tizedikén megnyílt második budapesti országos református zsinat-alkotta egyházi törvények példányonként 3 kor. 24 fillér (azaz három korona huszonnégy fillér) beküldése mellett portómentesen megrendelhetők *Debrecenben* (városháza) *Keresztessy István* nyomdai művezető úrnál, kit az egyetemes konvent a példányok raktározásával és őriztével megbízott. Kelt Debrecenben, 1907. évi augusztus hó 27. Sass Béla s. k. debreceni református theologiai akadémiai tanár, zsinati jegyző.

A ntü esperes urakat szivesen kérjük, hogy az egyh. megyei gyűlésekről, választásokról s általában a megyéjük területén előforduló közérdekű eseményekről lapunkat értesítettetni sziveskedjenek. Hasonló kérésünk van kollegiumaink Tek. Igazgatóihos is a kollegiumokra vonatkozólag.

BIVATALOS RÉSZ.

Sz. 818—1907. püsp. hiv.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi református egyházkerületben, a küküllői egyházmegyébe kebeleztet *radnóthi* egyházköztség *kántortanítói* állomására pályázat hirdettetik.

Díjlevél szerinti javadalom: lakás, 527 □-öl holddal. Földhaszonélvezet (22 hold 1081 □-öl) 240 kor. Terményjövödelem 343 kor. Tandíj, minden tanköteles gyermek után egy-egy véka szemes törökbúza 168 kor. Munkabeli szolgáltatások 8 kor. Stála 16 kor. 20 szekér ágfa 40 kor. Államifizetés kiegészítés 256 kor. Összesen 1071 kor.

Kötelességek: a radnóthi anyaegyházban a kántortanítói és ahhoz tartozó szorványokban a kántori teendők ellátása, lelkész akadályoztatása esetén templomozás végzése és az egyház jegyzőségének folytatása.

A kellően felszerelt folyamódások nt. Nagy Domokos esperes aához Kutyalvára (posta helyben) küldendők. Pályázati határidő folyó évi szept. hó 20.

Kolozsvárt, 1907. augusztus hó 26.

Bartók, püspök.

4056—1907 szám.

KÖRLEVÉL

a kollégiumok méltóságos t. Elüljáróságaihoz.

Értesítjük a méltóságos t. Elüljáróságot, hogy igazgatótanácsunk fenti számú határozatával kimondotta, hogy a *főgimnáziumi és kollégiumi elemi iskolai ideiglenes tanítói* állások kivétel nélkül évről-évre *pályázati hirdetés* alapján töltenők be.

Az erdélyi reform. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1907 aug. hó 22-én tartott üléséből.

Bánffy Dezső,
elnök.

dr. Kálmán János,
tanügyi előadó.

4205—1907. szám.

KÖRLEVÉL

valamennyi kollegium méltóságos t. Elüljáróságához.

Értesítjük a méltóságos t. Elüljáróságokat, hogy a vallás- és közoktatásügyi Miniszter úr folyó évi 90325. sz. leiratával a *nagyenyedi* ref. főgimnáziumnál folyó évi szeptember hó 7-én megtartandó *pótló és javító érettségi vizsgálatokhoz* az 1883. évi XXX. t.-c. 23. §-ából kifolyólag Erdélyi Pál kolozsvári egyetemi könyvtár igazgatót küldötte ki kormányképviselőül.

Kolozsvár, 1907 aug. 24-én.

Bartók,
elnök.

Dr. Kálmán János,
tanügyi-előadó.

PÁLYÁZAT.

A sárospataki ref. főiskola akad. igazgatósága pályázatot hirdet egy jogakadémiai tanszékre, melynek tárgyai: 1., a *magyar magánjog*, 2., az *osztrák jog* és 3. a *bánya jog*. Heti óraszám: 10.

Rendes tanári javadalom: 3400 korona évi törzsfizetés, 600 korona lakásdíj, öt ötéves korpótlék és pedig az első öt évi szolgálat után 200, a második, harmadik és negyedik öt évi szolgálat után további 600, összesen 2000 korona, végül az évente befolyó vizsga díjak $\frac{1}{8}$ da. A más tantézeteknél rendes tanári minőségben eltöltött évek a szolgálati időbe beszámíttatnak. Ha *rendkívüli* tanár választatik meg, ennek fizetése 2600 korona, 600 korona lakásdíj valamint a rendes tanárookra nézve megállapított korpótlék és vizsgadíj. A rendkívüli tanárnak akadémiaikon eltöltött évei a szolgálati időbe beszámíttatnak. Megjegyeztetik, hogy addig is, míg a jogtanári fizetések az állam által kiegészítettek, a főiskolai előjáróság évi 400 korona drágasági pótléket szavazott meg úgy a rendes, mint a rendkívüli tanárok részére.

Rendes tanárrá választható az, akinek a tanszék valamelyik főtárgyából egyetemi magántanári képesítettsége van, rendkívüli tanárrá az, akinek jogtudományi doktori oklevele van, azonban azzal a kötelezettséggel, hogy az egyetemi magántanári képesítést 3 év alatt megszerzi, mely esetben a következő hó első napjától rendes tanárrá lép elő.

A megválasztott (rendes vagy rendkívüli) tanár jogosított és kötelezett tagja az orsz. tanári nyugdíjintézetnek. Tanári állását 1907. évi október hó 1-én kell elfoglalnia. Ha rendes tanár választatik meg, 1908. szept. 10-én köteles székfoglaló beszédet tartani; a rendkívüli tanár a rendes tanárra történt előlépését követő szept. 10-én tart székfoglalót.

A tiszáninneri ref. egyházkerület közgyűléséhez címzett pályázati kérvények keresztlevéllal, — melyből kitűnjék, hogy az illető ref. vallású, — életrajzi vázlattal, a védkötelezettség lerovását, a képesítést, az eddigi alkalmazást igazoló okmányokkal, esetleg az irodalmi működést feltüntető kimutatással felszerelve, 1907. szept. 15-ig adandók be a sárospataki főiskola akadémiai igazgatóságához. A tanszéket az 1907. évi őszi egyházkerületi közgyűlés (szept. 24.) fogja választás útján betölteni.

A főiskolai igazgatóság.

342—1907. szám.

PÁLYÁZAT

helyettes tanári állásra.

A kolozsvári ref. főgimnáziumban a német-latin tanszék helyettes tanári állására pályázatot hirdetünk.

A helyettes tanár köteles az intézetben lakni s ott a felügyeletet a szabályok értelmében gyakorolni. Javadalma 1900 korona készpénz, lakás, fűtés, világítás, takarítás; a tanulókkal közös ételmezés.

Folyamodhatnak protestáns vallású okleveles tanárok. A kellően felszerelt folyamódványokat a főgimnázium előjáróságához címezve, 1907. szept. 5-ig az intézet igazgatóságához kell beadni.

Kolozsvárt, 1907 augusztus hó 27.

Becsek Lajos,
gondnok.

Szabó Imre,
jegyző.